

Hoogheemraadschap van
Schieland en de Krimpenerwaard

Programmabegroting

2021

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
2.	Samenvatting	5
	Samenvatting cijfers en gegevens	8
3.	Planning-en-controlcyclus begrotings- en verslagjaar 2021	9
4.	Begroting 2021	11
	Kosten- en opbrengstsoorten	11
	Begroting 2021 naar programma's	14
5.	Programma's	15
	Programma 1: Waterveiligheid	16
	Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?	18
	Financiën: Wat gaat het kosten?	20
	Programma 2: Watersysteem	22
	Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?	23
	Financiën: Wat gaat het kosten?	26
	Programma 3: Afvalwater	32
	Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?	35
	Financiën: Wat gaat het kosten?	38
	Programma 4: Wegen	41
	Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?	43
	Financiën: Wat gaat het kosten?	45
	Programma 5: Omgeving en Organisatie	47
	Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?	49
	Financiën: Wat gaat het kosten?	50

	Ondersteunende producten	52
6.	Waterschapsbelastingen	57
	6.1 Algemeen	57
	6.2 Tarieven 2021	60
	6.3 Rekenvoorbeelden 2021	61
7.	Overige financiële aspecten	66
	7.1 Kostentoe rekening	66
	7.2 Financiering	70
	7.3 Risicomanagement	73
	7.4 Strategische risico's	74
	7.5 Weerstandsvermogen	80
	7.6 Kengetallen	82
	7.7 EMU-saldo	83
	7.8 Incidentele baten en lasten	84
	7.9 Verbonden partijen	84
	7.10 Mutaties overige bestemmingsreserves en voorzieningen	86
	7.11 Bedrijfsvoering	87
8.	Investerings	90
	8.1 Verzamel- en programmakredieten 2021	90
	8.2 Nog te voteren investeringen	94
9.	Meerjarenbegroting 2021-2024	96
	Meerjarenbegroting naar programma's en kostendragers	96
10.	Overzicht lopende projecten	99

1. Inleiding

Het opstellen en vaststellen van de jaarlijkse begroting is wel het belangrijkste proces van het jaar. Het waterbeheerplan plant ons werk voor de middellange termijn, bij de begroting wordt bepaald wat wij gaan doen en of de mensen en middelen daarmee in balans zijn. Met de vaststelling van de begroting komen ze beschikbaar voor de uitvoering.

Onze basistaken van het waterbeheer zijn de afgelopen jaren aangevuld met tal van maatschappelijke opgaven die in meer of mindere mate samenhangen met ons werk. Er is geen overheid meer die zijn werk alleen kan uitvoeren. Onderlinge samenwerking en afstemming is noodzakelijk en de betrokkenheid van bedrijven en bewoners is daarbij een voorwaarde en verrijking.

De samenstelling van de begroting is daarmee ook een samenspel geworden van wat wij denken te kunnen bereiken in relatie tot onze omgeving en binnen de doelen en ambitie die wij ons gesteld hebben.

Dit begrotingsjaar is het laatste jaar van de looptijd van ons waterbeheerplan. Deze begroting is daarmee een belangrijke voorwaarde of wij ons zesjarig plan kunnen realiseren. Tegelijkertijd is duidelijk dat de periode waarin wij deze begroting opstellen onvoorstelbaar anders is dan toen het waterbeheerplan werd vastgesteld. Naast de genoemde extra maatschappelijke opgaven zet de verspreiding van het coronavirus de gehele wereld op zijn kop en daagt ons uit om met een grote mate van onzekerheid onze begroting voor 2021 op te stellen. Bedrijven hebben het moeilijk, de

werkeloosheid neemt toe en de draagkracht van de bevolking neemt in sommige groepen af. Wij hebben binnen de financieel-economische onzekerheid van deze situatie een afgewogen raming gemaakt, die ook rekening houdt met een verantwoorde financiële positie in de toekomst. De mate van beheersing van de Covid-19-pandemie zal van invloed zijn of wij ons werk kunnen uitvoeren zoals het ons voor ogen staat.

In 2020 zijn wij telkens opnieuw bezig om manieren te vinden om in nieuwe omstandigheden onze taak uit te voeren. Wij proberen voor 2021 het onplanbare te plannen, maar wij zullen vooral heel goed moeten zijn een weg te vinden binnen wat haalbaar is.

"Het is niet de sterkste of slimste die overleeft, maar diegene die zich het beste aanpast aan een veranderende omgeving"

(citaat van Darwin, grondlegger van de evolutietheorie)

Indeling en uitgangspunten van de begroting

Wij beginnen de begroting met de samenvatting. Hierin staan op hoofdlijnen het financiële perspectief en de belangrijkste ontwikkelingen voor 2020. De samenvatting sluit af met een overzicht van de voornaamste financiële en feitelijke gegevens voor 2021.

In hoofdstuk 3 en 4 volgt een algemene toelichting. We lichten de planning-en-controlcyclus toe en bieden in hoofdstuk 4 de begrotingscijfers in een overzicht aan waarbij wij op hoofdlijnen uitleg geven over organisatiebrede kostenverschillen.

Hoofdstuk 5 geeft een inhoudelijke beschrijving per programma. Hier staat per programma welke doelen en ambities wij in 2021 willen realiseren en welke investeringen hiervoor gepland staan.

Ieder programma eindigt met een kostenoverzicht.

Hoofdstuk 6 geeft inzicht in de financiële gevolgen voor de belastingbetalers.

Tot slot volgen de hoofdstukken 7 tot en met 10, waarin we de financieel-technische aspecten van deze begroting en onze financiële huishouding toelichten.

“Het Waterbeheerplan 2016-2021 is uitgangspunt voor de werkzaamheden in de komende bestuursperiode. Ons waterschap geeft zich bij de uitvoering daarvan goed rekenschap van de gevolgen van klimaatverandering: intensieve regenbuien, zeespiegelstijging, bodemdaling, verzilting, droogteperioden en zoetwaterschaarste. En dat in een laag gelegen gebied dat voor een deel steeds verder verstedelijkt en dat ook een oorspronkelijk Nederlands landschap kent dat kwetsbaar is voor bodemdaling. Waarbij tegelijkertijd verantwoordelijkheid wordt genomen voor een noodzakelijke bijdrage in de energietransitie. En waarbij wordt ingespeeld op veranderende verwachtingen die burgers en bedrijven hebben van de overheid. In kort bestek zijn dit de uitdagingen waar wij met ons waterschap de komende tijd voor staan.”

Uit het Coalitieakkoord 2019-2023 van het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard van de fracties van Water Natuurlijk, Bedrijven, VVD en SGP-ChristenUnie.

2. Samenvatting

Kader en perspectief begroting 2021

2021 is het laatste uitvoeringsjaar van het Waterbeheerplan 2016-2021. Tegelijkertijd moet in 2021 voor de nieuwe periode van zes jaar een nieuw plan door het algemeen bestuur worden vastgesteld. De voorbereidingen om te komen tot dat plan zullen ook nog een groot deel van 2021 beslaan. Samen met de uitwerking van onze regels in de Omgevingswet die per 1 januari 2022 van kracht wordt, zijn de werkzaamheden van 2021 te typeren als afronding van ons lopende beheerplan en voorbereiding op de toekomst.

Wij bepalen daarvoor niet alleen wat wij gaan doen in de zin van, *welke doelen stellen wij ons*, maar vooral ook *hoe gaan wij dat doen*. De vijf thema's die in de begroting van 2020 zijn genoemd, klimaatadaptatie, bodemdaling, klimaatmitigatie, waterkwaliteit en de relatie met de omgeving, zullen niet alleen in 2021 onze aandacht vragen, maar ongetwijfeld ook een plaats krijgen in het nieuwe beheerplan. De thema's bevatten doelen die buiten de planperiode gerealiseerd moeten worden (2025, 2027 of is nog onbepaald).

Op al onze taakgebieden vinden in 2021 toekomstgerichte onderzoeken en planontwikkeling plaats gericht op een duurzamer, effectiever en efficiënter waterbeheer. De toetsing van de primaire keringen die eens in de twaalf jaar moet plaatsvinden, is ook 2021 nog volop in uitvoering evenals die van de regionale keringen. In 2021 zal ook een nieuw Kaderrichtlijn Waterplan (KRW-plan) definitief vastgesteld moeten worden voor de nieuwe planperiode 2022-2027. Wij bereiden peilbesluiten voor, doen watersysteemanalyses en

werken plannen uit die ons beschermen tegen dreigende droogte en verzilting. Om te anticiperen op de eventueel noodzakelijke vervanging van onze afvalwaterzuiveringsinstallaties en -systemen stellen wij per zuiveringskring meerjareninvesteringsplannen op. De gebieden waar woningbouw gepland is, wat een eventuele uitbreiding van de installatie vraagt, krijgen hierbij prioriteit. Onderzoek naar mogelijke innovaties in de techniek wordt daarbij of daarnaast uitgevoerd.

Wij zouden geen waterschap met een Rotterdamse mentaliteit zijn als wij alleen maar plannen maakten. 2021 is als laatste jaar van het waterbeheerplan ook een jaar van uitvoering. Naast het dagelijks noodzakelijke peilbeheer en onderhoud aan onze (water)systemen worden (weg)bruggen vervangen, wegen en keringen gereconstrueerd, een drietal gemalen gebouwd en diverse kunstwerken vervangen. Binnen diverse gemeenten in ons beheergebied worden maatregelen genomen die een positieve bijdrage leveren aan klimaatadaptatie. In samenhang met de gemeentelijke ontwikkelingsplannen worden kansen verkend en maatregelen uitgevoerd om meer water kunnen bergen in stedelijk gebied en/of de waterkwaliteit te verbeteren.

Waar wij vorig jaar bij het opstellen van de begroting nog in een gunstig economisch perspectief onze activiteiten planden, is dat vooruitzicht door de Covid-19-pandemie sterk veranderd. De 'lockdown' en beperkende maatregelen hebben geleid tot verslechtering van de financiële situatie van bedrijven en burgers. In 2020 zijn maatregelen genomen om burgers en bedrijven financieel tegemoet te komen door waar nodig uitstel van betaling van de heffingen voor bedrijven te verlenen en sterk verlaagde heffing van de invorderingsrente te rekenen. Dit heeft ook zijn impact op de geraamde inkomsten voor 2021.

En hoewel de werkloosheid is toegenomen, is er in de sector waar wij medewerkers werven nog steeds een tekort aan geschikt personeel. Hiervoor hebben wij ons wervingsbeleid verbeterd. Om als aantrekkelijke werkgever te worden herkend, heeft het bieden van een goede werkomgeving altijd onze speciale aandacht gehad. Wij beschouwen onze medewerkers als ons kapitaal en de voorwaarde om met kennis en betrokkenheid onze taak te kunnen uitvoeren. In een tijd waarbij thuiswerken het uitgangspunt is, vraagt een betrokken sturing en begeleiding bijzondere aandacht en nieuwe oplossingen. De zorg vanuit de werkgever voor de mentale en fysieke gezondheid vraagt een andere inzet en nieuwe middelen. Het is daarbij een uitdaging voor leidinggevend en medewerkers om in deze nieuwe situatie als één organisatie te kunnen blijven functioneren, zodat wij voor de buitenwereld herkenbaar blijven als hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard. Welke gevolgen deze werksituatie zal hebben op de uitvoering van onze werkzaamheden in 2021 is nog moeilijk te zeggen.

De financiële cijfers

Ten opzichte van het meerjarenperspectief 2021-2024, jaarschijf 2021 neemt de netto omvang van onze begroting, als gevolg van de hierna nader beschreven ontwikkelingen, met 2% toe. Het geplande begrotingstekort in 2021 komt uit op € 6 miljoen, dit is € 1,6 miljoen hoger dan was voorzien bij het meerjarenperspectief.

Kosten

De kostenstijgingen in deze begroting vallen voornamelijk in de categorie onvoorzien en onafwendbaar. Doordat digitalisering een steeds groter onderdeel vormt van onze bedrijfsprocessen, is hier meer inzet en geld mee gemoeid. Vanwege deze ontwikkeling en doordat de omvang van onze organisatie en die van het hoogheemraadschap van

Rijnland in de afgelopen jaren is gegroeid, nemen de kosten van de I&A-begroting toe.

De impact van het coronavirus zorgt ervoor dat steeds meer burgers en bedrijven in de financiële problemen komen. Hierdoor moeten wij niet alleen rekening houden met meer kwijtschelding en oninbaarheid bij onze belastingopbrengsten, maar stijgen ook de invorderingskosten. Hierdoor nemen de kosten van de Regionale Belasting Groep (RBG) toe.

Tevens zitten in deze begroting een aantal incidentele kostenstijgingen die technisch van aard zijn. Dit zijn bijvoorbeeld budgetneutrale kostenoverschrijdingen tussen de jaren. Zo neemt de solidariteitsbijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) in 2021 toe, maar daalt de bijdrage in 2024 met hetzelfde bedrag.

Aan de kostenkant van onze begroting zit ook een kostenverlaging door lagere afschrijvingslasten. Dit wordt veroorzaakt door vertragingen in de uitvoering van projecten. In de eerste bestuursrapportage van 2020 is hierover gerapporteerd.

Opbrengsten

De netto belastingopbrengsten 2021 stijgen ten opzichte van het meerjarenperspectief (jaar 2021) met € 379.000 bij de zuiveringsheffing. Dit komt door een toename van het aantal vervuilingseenheden.

De 'opbrengsten' vanuit het ureschrijven op investeringsprojecten dalen in 2021. Dit komt door een verschuiving van projecten naar uren in de exploitatie. Personeelskosten die we via uren op projecten

schrijven, schrijven we samen met de overige investeringskosten af en komen op een later moment als afschrijvingslasten in de exploitatie. Personeelskosten die via de uren op de exploitatie worden geschreven leiden direct tot exploitatiekosten.

In [hoofdstuk 4](#) begroting naar kosten- en opbrengstensoorten lichten we de begrote verschillen ten opzichte van het meerjarenperspectief 2021-2024, jaarschijf 2021, nader toe.

Verwerking hogere kosten binnen vastgestelde stijgingspercentages belastingen

De hogere nettokosten in deze begroting passen binnen de in het meerjarenperspectief 2021-2024 voorgestelde stijgingspercentages van de belastingopbrengsten (voor systeemheffing en wegen) en voorgestelde tariefstijging (zuiveringsheffing). De voorgestelde stijgingspercentages voor de watersysteemheffing en de wegenheffing handhaven we in deze begroting. De tariefstijging voor de zuiveringsheffing stellen we naar beneden bij. De gemiddelde stijging van de belastingopbrengsten (lastendruk) in 2021 is 2,3%.

De opbrengst uit de watersysteemheffing stijgt ten opzichte van 2020 met 1% en de opbrengst uit de wegenheffing stijgt met 2%. De onderliggende tariefstijgingen verschillen per categorie. Dit komt doordat de ramingseenheden ten opzichte van de vorige begroting zijn gewijzigd. De tariefstijging van de zuiveringsheffing stijgt met 2,5% iets minder hard dan voorzien in het meerjarenperspectief (3%). De totale belastingopbrengst van de zuiveringsheffing stijgt met 4% omdat het aantal vervuilingseenheden is toegenomen.

In het kader van duurzaam financieel beheer schuiven wij lasten niet door naar de toekomst, maar nemen die nu. Om de tarieven niet te snel te laten stijgen, voeren wij al een aantal jaren beleid dat eventuele resterende tijdelijke tekorten met het beschikbare overschot in de tariefegalisatiereserves wordt gedekt. Hierbij is het uitgangspunt om in principe aan het eind van de periode van de meerjarenraming een kostendekkend tarief te bereiken. Hierdoor nemen de tariefegalisatiereserves af, maar bouwen wij de reserves niet af tot nul. Door dit beleid houden we een gezonde financiële positie en voorkomen we heftige tariefschommelingen.

Samenvatting cijfers en gegevens

De aantallen te beheren objecten zijn ongewijzigd ten opzichte van 2020. Het aantal inwoners en het aantal woonruimten zal wel toenemen. Hierdoor stijgt ook het aantal te zuiveren i.e.'s (inwonerequivalenten).

Kerncijfers

Taak	Onderwerp	2020	2021
Algemeen	Grootte beheersgebied in ha.	35.108	35.108
	Aantal inwoners	602.955	603.568
	Aantal gemeenten	9	9
	Aantal woonruimten	289.377	291.634
Waterveiligheid: dijken in beheer	Lengte primaire waterkeringen (rivierdijken)	71 km	71 km
	Lengte regionale waterkeringen (onder andere secundair en boezem)	205 km	205 km
	Lengte overige waterkeringen/scheidingen (onder andere polderkaden)	135 km	135km
Oppervlaktewaterbeheer: watergangen en kunstwerken in beheer	Lengte boezemwatergangen	102 km	102 km
	Lengte hoofdwatergangen	829 km	829 km
	Lengte overige watergangen in onderhoud	150 km	150 km
	Lengte overige watergangen niet in onderhoud	5.000	5.000
	Lengte vaarwegbeheer	15 km	15 km
	Aantal boezemgemalen	2	2
	Aantal poldergemalen	68	68
	Aantal aanvoer- en gebiedsbemalingen	29	29
Totale bemalingscapaciteit in m ³ per minuut	6.500	6.500	
Zuiveren: installaties, gemalen en leidingen in beheer	Aantal afvalwaterzuiveringsinstallaties (awzi's)	9	9
	Totale hydraulische zuiveringscapaciteit eigen awzi's in m ³ /uur	24.750	24.750
	Op eigen awzi's te zuiveren afvalwater in inwonerequivalenten (i.e.)	555.500	560.000
	Aantal rioalgemalen	24	24
Lengte persleiding	82 km	82 km	
Wegen: wegen en fietspaden in beheer	Lengte wegen	134 km	134 km
	Lengte fietspaden	37 km	37 km
	Aantal wegbruggen	162	162
	Aantal duikers	54	54
Projecten	Een overzicht van de lopende projecten vindt u op onze website www.hhsk.nl		

3. Planning-en-controlcyclus begrotings- en verslagjaar 2021

De planning-en-controlcyclus stelt het bestuur en het management in staat om de organisatie te sturen en de activiteiten en middelen te beheersen. Op grond van het Besluit Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen (BBVW) stelt het algemeen bestuur de cyclus vast. Deze is ingericht op transparantie op het gebied van begroting en verantwoording.

Programmabegroting 2021, vaststelling: november 2020

De programmabegroting is een nadere uitwerking van de eerste jaarschijf (2021) van het meerjarenperspectief 2021-2024 en concretiseert voor het komende begrotingsjaar de uit te voeren plannen met de daarbij benodigde inzet van middelen. Het algemeen bestuur stelt de programmabegroting jaarlijks vast en geeft het dagelijks bestuur het mandaat om aan de slag te gaan. De begroting is de basis voor de belastingtarieven. De tarieven worden, in dezelfde vergadering als de programmabegroting, in separate belastingverordeningen ter vaststelling aan het algemeen bestuur aangeboden.

Prognose waterbeheerplan, aanbieden: voorjaar 2021

De prognose over het waterbeheerplan wordt in het voorjaar van 2021 behandeld. Met dit stuk geeft het dagelijks bestuur het algemeen bestuur inzicht of ze verwacht de ambities uit het waterbeheerplan te realiseren. De prognose kan aanleiding geven tot extra inzet of bijstelling van de ambities uit het waterbeheerplan.

Meerjarenperspectief 2022-2025, vaststelling: juni 2021

Het meerjarenperspectief geeft de financiële en beleidsmatige kaders voor de komende vier jaar aan en wordt jaarlijks door het dagelijks bestuur aan het algemeen bestuur aangeboden. Het algemeen bestuur stelt het meerjarenperspectief vast. Het opstellen van het meerjarenperspectief is het moment om de meerjarige beleidsdoelen bij te stellen. Dit op basis van nieuwe inzichten, onder meer uit de bestuursrapportage over het voorgaande jaar, prognose waterbeheerplan en overige ontwikkelingen.

Bestuursrapportages 2021, aanbieden: september 2021 en maart 2022

Het dagelijks bestuur rapporteert twee keer per jaar aan het algemeen bestuur over de uitvoering van de begroting. Dit betreft rapportages op afwijkingen. We rapporteren uitsluitend over maatregelen en doelen die in uitvoering afwijken ten aanzien van tijd, geld en/of kwaliteit.

De eerste bestuursrapportage heeft betrekking op het eerste half jaar van 2021 en wordt in september 2021 aangeboden. Eventuele begrotingswijzigingen als gevolg van deze rapportage worden apart ter besluitvorming voorgelegd aan het algemeen bestuur.

De tweede bestuursrapportage heeft betrekking op geheel 2021. Dit betreft een rapportage van de voortgang van doelen, maatregelen en mogelijk enkele specifieke onderwerpen. De tweede bestuursrapportage kan aanleiding geven tot bijstellingen van doelen

uit het waterbeheerplan en/of begrotingswijzigingen. Deze vormen het kader voor de meerjarenraming in het meerjarenperspectief 2022-2025.

Eindrapportage Waterbeheerplan 2016-2021

2021 is het laatste uitvoeringsjaar van het Waterbeheerplan 2016-2021. De eindrapportage WBP gaan wij integreren in de tweede bestuursrapportage over het gehele jaar 2021.

Waterbeheerplan 2022-2027, aanbieden concept in juni 2021 en vaststelling in november 2021

Het waterbeheerplan loopt tot en met 2021. In 2021 zal het nieuwe waterbeheerplan voor de periode 2022 – 2027 worden vastgesteld. In dit plan geven wij onze visie en ambities op het waterbeheer voor de lange termijn. We leggen onze doelen vast voor de nieuwe planperiode. Dit plan bepaalt de koers: het geeft richting aan ons handelen en biedt burgers, bedrijven, partners en andere betrokkenen zicht op wat zij van ons kunnen verwachten. Daarnaast biedt het ruimte voor eigen initiatief en verantwoordelijkheid.

Jaarverslag 2021, vaststelling: juni 2022

Het jaarverslag is het document waarmee het dagelijks bestuur verantwoording aflegt aan het algemeen bestuur over het uitgevoerde beleid en de daarbij ingezette middelen van het voorgaande jaar. Het document wordt opgesteld door de ambtelijke organisatie en na goedkeuring van de directie, dagelijks bestuur en de externe accountant, aan het algemeen bestuur aangeboden. De rekenkamercommissie voorziet het algemeen bestuur van advies bij het aanbieden van het jaarverslag door het dagelijks bestuur.

Bestuurlijke audit 2021

In 2021 voeren we, in overeenstemming met de Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid Schieland en de Krimpenerwaard, onderzoek uit naar: (het proces van) ons subsidiebeleid. De audit kan inzicht geven in hoeverre onze organisatie voldoende in staat is om op een effectieve en efficiënte wijze uitvoering te geven aan ons subsidiebeleid.

4. Begroting 2021

Kosten- en opbrengstsoorten

In deze paragraaf lichten we de belangrijkste financiële verschillen ten opzichte van het meerjarenperspectief 2021-2024 (jaarschijf 2021) beknopt toe.

Bedragen x € 1.000

Nr.	Omschrijving	MJP2020	PB2021	Verschil
		Jaarschijf 2021	Jaarschijf 2021	
Lasten				
2.1	Rente en afschrijvingen	18.075	17.835	-240
	- Rente	3.106	3.075	-31
	- Afschrijvingen	14.969	14.760	-209
2.2	Personeelslasten	34.017	34.283	266
	- Loonkosten	33.124	33.390	266
	- Pensioenen en wachtgelden	218	218	-
	- Overige personele lasten	675	675	-
2.3	Goederen en diensten van derden	48.499	49.514	1.016
2.4	Bijdragen aan derden	7.793	8.142	350
2.5	Toevoegingen voorzieningen/onvoorzien	61	61	-
Totaal lasten		108.444	109.835	1.391
Baten				
3.1	Financiële baten	350	350	-
3.2	Personeelsbaten	-	-	-
3.3	Goederen en diensten aan derden	2.968	3.020	52
3.4	Bijdragen van derden	1.598	1.594	-4
3.5	Waterschapsbelastingen	93.936	94.315	379
3.6	Interne verrekeningen	5.034	4.419	-614
Totaal baten		103.885	103.698	-187
Saldo baten en lasten		-4.559	-6.137	-1.578
	Onttrekking bestemmingsreserves	135	135	-
	Storting bestemmingsreserves	-	-	-
Resultaat voor bestemming		-4.424	-6.002	-1.578
	Onttrekking tariefegalisatiereserves	4.424	6.002	1.578
	Storting tariefegalisatiereserves	-	-	-
Resultaat na bestemming		-	-	-

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Lasten

Rente en afschrijvingen

De totale afschrijvingskosten dalen met € 209.000 ten opzichte van het meerjarenperspectief. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door gewijzigde uitgavepatronen van lopende projecten door latere uitvoering van projecten. De rentelasten dalen licht met € 31.000.

Personeelslasten

De begrote personeelslasten nemen in 2021 toe met € 266.000. Dit komt voornamelijk door het opnemen van extra formatie voor functioneel beheer van ons financiële systeem (dekking door verlaging out-of-pocketbudget), tijdelijk inleenbudget voor functioneel beheer van ons E-HRM-systeem en door het opnemen van inleenbudget communitatie ten behoeve van project KIIJK (dekking vanuit project KIIJK). Vanaf 2021 wordt in de personeelsbegroting rekening gehouden met een vaste vergoeding voor vuil werk ofwel een inconveniëntenvergoeding. Het benodigd budget voor de inconveniëntenvergoeding bedraagt € 40.000 per jaar.

Goederen en diensten van derden

Het totale bedrag aan uitgaven aan goederen en diensten is circa € 1 miljoen hoger in vergelijking met het meerjarenperspectief. De belangrijkste verschillen worden hieronder beknopt toegelicht. Een verdere toelichting is opgenomen in hoofdstuk 5.

Structurele verhogingen

- Hogere kosten I&A-samenwerking 2021 (€ 494.000). Vanaf 2022 is de gemiddelde stijging ten opzichte van het meerjarenperspectief circa € 295.000 per jaarschijf;

- Hogere kosten voor onderhoudsbestekken onderhoud watergangen (€ 143.000);
- Stijging kosten Regionale Belasting Groep (€ 119.000). Vanaf 2022 stijgen de kosten ten opzichte van het meerjarenperspectief met gemiddeld € 37.000 per jaar.

Verschuivingen

- Verhoging van € 100.000 KRW-budget in 2021 die gedekt wordt door verlaging van het budget in 2024.

Incidentele verhogingen

- € 120.000 aan beheer en onderhoudskosten voor AquaReUse. Dit vanwege een vertraagde overdracht. Deze en overige relevante mutaties lichten we verder toe in hoofdstuk 5.

Bijdragen aan derden

De kosten stijgen voornamelijk door een wijziging van het uitgavepatroon van de solidariteitsbijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). De bijdrage 2021 stijgt met € 300.000 en de bijdrage 2022 daalt met € 300.000.

Baten

Goederen en diensten aan derden

De opbrengst goederen en diensten aan derden stijgt voornamelijk door een hogere verwachte levering van gietwater door AquaReUse.

Waterschapbelastingen

De totale belastingopbrengst stijgt met € 379.000. Deze stijging zit volledig bij de zuiveringsheffing doordat het aantal vervuilingseenheden huishoudens en bedrijven toeneemt.

Interne verrekeningen

De lagere opbrengst uit interne verrekeningen wordt veroorzaakt doordat er meer uren ten laste van de exploitatie zijn begroot. Dit betekent een verschuiving van uren op de investeringsprojecten naar de exploitatie.

Resultaat

Het totaal resultaat is een begrotingstekort van € 6 miljoen. Dit tekort wordt gedekt vanuit de tariefegalisatiereserves.

Begroting 2021 naar programma's

In deze paragraaf wordt de begroting 2021 naar programma's samengevat in onderstaande tabel. Toelichting op deze cijfers volgt in hoofdstuk 5.

Bedragen x € 1.000

Pr.	Omschrijving	MJP2020 Jaarschijf 2021	PB2021 Jaarschijf 2021	Verschil	Watersysteem- beheer 2021	Zuiverings- beheer 2021	Wegenbeheer 2021
	Netto lasten						
P1	Waterveiligheid	14.289	14.407	118	14.407	-	-
P2	Watersysteem	26.982	27.588	606	27.400	169	20
P3	Afvalwater	38.147	38.928	781	99	38.829	-
P4	Wegen	4.334	4.383	49	66	-	4.317
P5	Omgeving en Organisatie	15.092	15.495	403	10.178	4.637	679
	Totale netto lasten	98.845	100.802	1.957	52.150	43.635	5.016
	Dekkingsmiddelen						
	Systeemheffing	52.310	52.745	435	52.745	-	-
	Zuiveringsheffing	40.630	41.191	561	-	41.191	-
	Wegenbeheer	4.476	4.485	9	-	-	4.485
	Kwijtschelding	-2.582	-2.880	-299	-2.827	-	-53
	Oninbaar	-899	-1.226	-327	-577	-630	-19
	Dividenden en bonusuitkeringen	350	350	-	193	116	42
	Totale dekkingsmiddelen	94.286	94.665	379	49.533	40.677	4.455
	Saldo netto lasten en dekkingsmiddelen	-4.559	-6.137	-1.578	-2.616	-2.959	-562
	Onttrekking bestemmingsreserves	135	135	-	135	-	-
	Storting bestemmingsreserves	-	-	-	-	-	-
	Resultaat voor bestemming	-4.424	-6.002	-1.578	-2.481	-2.959	-562
	Onttrekking tariefegalisatiereserves	4.424	6.002	1.578	2.481	2.959	562
	Storting tariefegalisatiereserves	-	-	-	-	-	-
	Resultaat na bestemming	-	-	-	-	-	-

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

5. Programma's

Dit hoofdstuk bevat de vijf programma's die gebaseerd zijn op de thema's uit het Waterbeheerplan 2016-2021 (WBP):

- [Programma 1: Waterveiligheid](#)
- [Programma 2: Watersysteem](#)
- [Programma 3: Afvalwater](#)
- [Programma 4: Wegen](#)
- [Programma 5: Omgeving en organisatie](#)

Elk programma is opgebouwd uit twee delen. Het eerste deel geeft de relatie aan tussen de maatregelen die we nemen in 2021 en de ambities en doelen uit het waterbeheerplan. Per programma starten we met de inhoud - op hoofdlijnen: wat zijn de belangrijkste taken en welk effect willen we hiermee bereiken en wat ervaart de omgeving ervan. In het waterbeheerplan is dit per programma verder uitgewerkt in doelen voor de periode 2016-2021. In de programmabegroting beschrijven wij welke specifieke ontwikkelingen het komende jaar gaan spelen en wat de organisatie in grote lijnen gaat doen om de specifieke doelen uit het waterbeheerplan te bereiken. In de programmabegroting concretiseren we de maatregelen jaarlijks. In de toelichting ligt het accent op de bestuurlijk relevante maatregelen. De programmabegroting heeft daarmee een meer dynamisch karakter en kan per jaar andere accenten en onderwerpen laten zien.

In het tweede deel gaan we in op de financiën van het betreffende programma. De geplande investeringen en de verwachte exploitatiekosten worden in beeld gebracht. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een financiële toelichting op de [ondersteunende producten](#).

Programma 1: Waterveiligheid

Algemeen: Veilig en bewoonbaar

Wij zorgen voor de waterveiligheid in ons gebied: dat betekent dat wij burgers en bedrijven beschermen tegen overstromingen vanuit de rivieren de Nieuwe Maas, Lek en Hollandsche IJssel en de boezemwateren. Het risico op overstromingen beperkt het hoogheemraadschap niet alleen door sterke dijken, maar ook door de gevolgen bij een eventuele overstroming (schade en slachtoffers) te beperken. Dit doen wij samen met de waterpartners en de omgeving. We laten bij het beheren en uitvoeren van maatregelen het belang van het medegebruik van de waterkeringen nadrukkelijk meewegen.

Ontwikkelingen 2021

Wij werken samen met onze gebiedspartners binnen het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden en het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). In het kader van de ruimtelijke ordening adviseren we over het overstroming robuust inrichten van gebieden en bescherming van vitale en kwetsbare voorzieningen tegen overstromingen. Ook adviseren wij over het omgaan met buitendijkse gebieden en het opstellen van evacuatiestrategieën om de gevolgen van eventuele overstromingen te beperken.

Met omgevingspartners blijven we in gesprek over 'meekoppelkansen' bij de planning en uitvoering van projecten. Dit zijn activiteiten van andere overheden, burgers en bedrijven die mogelijk in samenhang met onze projecten uitgevoerd kunnen worden. Dit biedt win-

Onze ambities

- 1.1 Vergroten van de waterveiligheid
- 1.2 Continue zorg voor de waterkeringen
- 1.3 De omgeving centraal stellen

winsituaties, bijvoorbeeld in het minimaliseren van overlast voor omwonenden.

We intensiveren onze participatie in de samenwerking crisisbeheersing overstromingen Randstad (SCOR). We gaan onderdeel uitmaken van de stuurgroep en het directieoverleg en dragen via onze coördinerende rol in dit verband bij aan het combinatie scenario van overstromingsdreiging vanuit zee en de rivieren.

Voor het project Krachtige IJsseldijken Krimpenerwaard (KIJK) worden de dijkversterkingsplannen verder uitgewerkt met de marktpartij.

In het kader van de zorgplicht primaire waterkeringen wordt jaarlijks een veiligheidsrapportage opgesteld. In 2021 nemen we hier ook de regionale waterkeringen in op. Daarnaast blijven we het waterkeringenbeheer continu verbeteren. Dit doen wij onder andere door tussenresultaten van beoordeling en toetsing te vertalen in aandachtspunten voor inspecties, onderhoud en calamiteitenbeheersing. Door het toepassen van assetmanagementprincipes (programma Assetmanagement) wordt het waterkeringbeheer steeds beter en transparanter onderbouwd.

We werken planmatig verder aan de lopende beoordelingsronde van de primaire waterkeringen en toetsing van de regionale waterkeringen. Na het afronden van de beoordeling voor de dijken langs de Nieuwe Maas in 2020, leveren we in 2021 de resultaten op voor de dijken langs de Lek en komen tussenresultaten voor dijken langs de Hollandsche

IJssel beschikbaar. De beoordelingsresultaten worden vertaald naar aandachtspunten voor beheer en onderhoud en maatregelen binnen het hoogwaterbeschermingsprogramma. Komend jaar wordt samen met de programmadirectie van hoogwaterbeschermingsprogramma voor het project Capelle-Zuidplas de scope, planning en raming verder bepaald. Op basis van deze nieuwe inzichten zal het investeringsschema voor de komende jaren bijgesteld worden.

Voor de aanpak van de regionale waterkeringen (RWK) hebben we op basis van geactualiseerde hoogtemetingen een nieuw meerjarenprogramma reconstructies opgesteld. In 2021 worden meerdere nieuwe kadverbeteringen voorbereid en tegelijkertijd vindt de uitvoering plaats van een aantal kadevakken waarvan de voorbereiding in eerdere jaren is gestart op basis van -soms intensieve- participatietrajecten met bewoners. Deze manier van werken zetten we voort.

Richting burgers en bedrijven communiceren we steeds duidelijker over onze doelstellingen en werkwijze. Dit doen wij onder andere bij de gebiedsgerichte aanpak van onveilig medegebruik van waterkeringen.

We benutten nieuwe technieken om sneller een completer en actueel beeld te krijgen van de sterkte van onze waterkeringen. Ook nemen we deel aan het landelijke kennisprogramma zeespiegelstijging om regionale kennisbehoefte mee te geven en de resultaten te vertalen naar onze langetermijnplannen.

Op de dijken blijven we in verschillende fases maaien en voeren we het maaisel af. Zo krijgen we een mooie combinatie van een sterke grasmat met voldoende wortels voor de waterveiligheid en met veel soorten

bloemen en planten voor de biodiversiteit. Daarbij vragen we de aannemer om het maaisel duurzaam te verwerken. Zo dragen wij bij aan een circulaire economie.

In het kader van de Omgevingswet zorgen we dat de beleidsinstrumenten zoals leggers en beleidsregels actueel zijn en geschikt voor digitale raadpleging.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

1.1 Ambitie: Vergroten van de waterveiligheid	
1.	Doel: We vergroten de waterveiligheid door de kans op een doorbraak en overloop van de waterkeringen te verkleinen
1.1	Planuitwerking voor de dijkversterking Krachtige IJsseldijken Krimpenerwaard (project KIJK) wordt samen met aannemer voorgezet .
1.2	Opstellen nadere bepaling scope, planning en raming Capelle –Zuidplas.
2.	Doel: We vergroten de waterveiligheid door meer en betere afstemming in de ruimtelijke ordening
2.1	Stakeholderanalyse voor vitale en kwetsbare functies in geval van overstroming is gereed.
3.	Doel: We treden bij incidenten en extreme situaties daadkrachtig en doelgericht op en beperken zo veel mogelijk de impact op de omgeving
3.1	In 2021 wordt het handboek Crisisbeheersing, waaronder de bestrijdingsplannen, geëvalueerd en verder verfijnd.
3.2	In 2021 wordt het opleiden/trainen/oefenplan uitgevoerd.
3.3	We participeren actief in het samenwerkingsverband crisisbeheersing Randstad.

1.2 Ambitie: Continue zorg voor de waterkeringen	
4.	Doel: We hebben een actueel en compleet beeld van de toestand van de waterkeringen en de kunstwerken
4.1	Het actualiseren van de legger voor de boezemwaterkeringen
4.2	Het verwerken van beoordelingsresultaten 2020 in het beheerregister van de waterkeringen.
5.	Doel: We voldoen aan de landelijke eisen voor inspectie van de primaire waterkeringen (Zorgplicht)
5.1	Opstellen jaarlijkse veiligheidsrapportage in het kader van de zorgplicht.
5.2	In 2021 zullen aangrenzende waterschappen een peerreview op onze zorgplichtactiviteiten uitvoeren.
6.	Doel: We hebben (op tijd) inzicht in de mate waarin de dijken en kades aan de nieuwe landelijke en de provinciale normen voldoen
6.1	Wettelijke beoordeling primaire waterkeringen: in 2021 wordt de beoordeling van de dijken langs de Lek afgerond en komen tussenresultaten voor dijken langs de Hollandsche IJssel beschikbaar (de lopende beoordelingsronde wordt afgerond in 2023)
6.2	Wettelijke toetsing regionale waterkeringen: in 2021 komen tussenresultaten beschikbaar voor boezemkaden (de toetsronde wordt afgerond in 2024)
6.3	Bestuurlijk aanbieden van de beoordelingsrapportage van traject 15-2 (de dijken langs de Lek)
7.	Doel: We beheren de waterkeringen en kunstwerken efficiënt en effectief, op basis van een bewuste afweging tussen risico's, kosten en prestaties, gericht op duurzame oplossingen.
7.1	Uitvoering conform onderhoudsprogramma's. In 2021 wordt onderhoud aan 9 km kadevakken uitgevoerd
7.2	Uitvoering conform onderhoudsprogramma's. In 2021 wordt ca. 1800 m ² steenglooiing van de primaire waterkering opnieuw gezet.

1.3 Ambitie: De omgeving centraal stellen

8.	Doel: We zorgen voor een soepel verloop van onderhoud aan de waterkeringen en beperken de hinder voor de omgeving
8.1	Oplevering van pilot-resultaten voor de gebiedsgerichte aanpak conform de nota Naleving
9.	Doel: We staan medegebruik van waterkeringen toe, waar mogelijk en gewenst
9.1	Actualiseren van het beleidsinstrumentarium voor de boezemkeringen (langs Rotte en Ringvaart).
10.	Doel: We zijn open en transparant en stellen beleid, regels en gegevens op een toegankelijke wijze digitaal beschikbaar voor derden
10.1	De regelgeving wordt verder geactualiseerd en daarbij geschikt gemaakt voor digitale raadpleging in aansluiting bij de nieuwe systematiek van de Omgevingswet en het Digitaal Stelsel Omgevingswet

Financiën: Wat gaat het kosten?

Nettokosten programma 1

Bedragen x € 1.000

	MJP2020	PB2021	Verschil MJP & PB	Meerjarig		
	Jaarschijf 2021	Jaarschijf 2021		Jaarschijf 2022	Jaarschijf 2023	Jaarschijf 2024
P1 Waterveiligheid	14.289	14.407	118	14.348	14.418	14.297

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

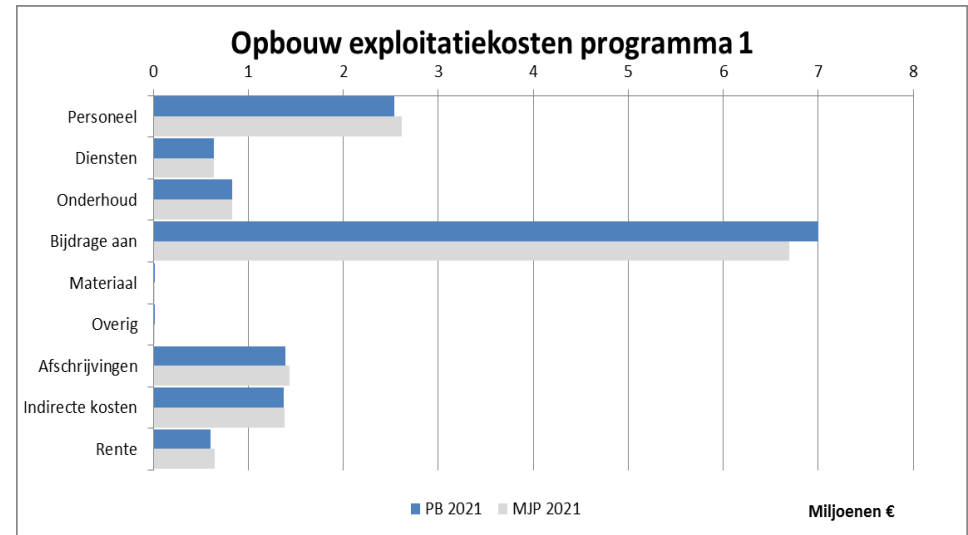
Ten opzichte van het meerjarenperspectief 2021-2024, jaarschijf 2021 stijgen de geraamde lasten van programma 1 met € 118.000. Dit wordt veroorzaakt door:

- Herverdeling HWBP-bijdrage voor de periode 2021-2024. Per saldo gaat het hoogheemraadschap over de hele periode € 100.000 meer betalen. Voor 2021 stijgen de kosten met € 300.000;
- Daling van de doorberekende indirecte lasten met € 15.000;
- Daling van de afschrijvingslasten met € 43.000;
- Daling van de rentelasten met € 46.000;
- Daling van de doorberekende personele lasten door urenverschuiving geo-informatie (zie toelichting bij ondersteunende producten).

Effect meerjarig

De jaarlijkse exploitatielasten zijn over de periode 2021-2024 € 195.000 lager ten opzichte van het meerjarenperspectief. Dit wordt veroorzaakt

door lagere kapitaallasten (€ 95.000) en door lagere doorberekende indirecte kosten.

Investerings

De tabel hieronder toont de te voteren bedragen uit het investeringsprogramma voor het programma Waterveiligheid.

Programma 1

Bedragen x € 1.000

Investering	Te voteren investeringsbedragen					
	Totaal	2021	2022	2023	2024	2025 en verder
Uitvoering Capelle- Zuidplas	18.141	18.141				
Subsidie Capelle- Zuidplas	-16.130	-16.130				
Uitvoering Gouderak (KIJK)	186.830		186.830			
Subsidie Gouderak (KIJK)	-166.118		-166.118			
HWBP	22.723	2.011	20.712			
Reconstructie primaire waterkeringen	7.330	800	800	800	2.465	2.465
Reconstructie regionale waterkeringen	4.995	1.665	1.665	1.665		
Totaal Programma 1	35.048	4.476	23.177	2.465	2.465	2.465

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting investeringen

HWBP

Naar aanleiding van de derde toetsing zijn in 2013 diverse dijkversterkingprojecten aangemeld bij het HWBP. De besluitvorming heeft plaatsgevonden en de kasreeksen zijn opgenomen in het HWBP. Ons waterschap heeft aangegeven niet meerdere trajecten tegelijk te kunnen starten. We starten eerst KIJK en pas daarna Capelle-Zuidplas. Voor Capelle-Zuidplas is besloten om de beoordeling aan de nieuwe normen te doorlopen voordat het project wordt opgestart. In 2021 zal aan de hand van de eerste beoordelingsresultaten de scope, planning en raming beter en concreter worden bepaald.

Reconstructie primaire waterkeringen

De investeringen voor de primaire waterkeringen van € 800.000 die in 2021 plaatsvinden worden bij de verzamelkredieten in hoofdstuk 8 toegelicht.

Reconstructie regionale waterkeringen

In 2021 worden reconstructies voorbereid in de gemeente Rotterdam, Zuidplas, Capelle aan den IJssel, Gouda en Lansingerland en zal circa 9 km dijkvakken in de gemeenten Rotterdam en Zuidplas worden gereconstrueerd.

Uitgavepatroon 2021

Het begrote uitgavepatroon 2021 voor de nog te voteren en de reeds gevoteerde kredieten (lopende projecten) bedraagt € 12,2 miljoen.

Programma 2: Watersysteem

Algemeen: Voldoende, schoon en aantrekkelijk water

Wij streven naar voldoende, schoon en aantrekkelijk water. Daarom beheren en onderhouden wij het watersysteem zo dat het gebied geschikt en aantrekkelijk blijft om te wonen, werken en recreëren. We stemmen de inrichting van het watersysteem en de waterpeilen zo goed mogelijk af op de verschillende functies en watergebruikers. Met onze partners in de omgeving werken we samen aan de wateropgaven in ons beheergebied: het voorkomen van wateroverlast en het in balans brengen van de vraag naar en het aanbod van voldoende water van voldoende kwaliteit. Daarbij streven we voortdurend naar een verantwoord evenwicht tussen kosten en baten. We participeren actief bij veranderingen in de ruimtelijke ordening en anticiperen op toekomstige klimaatontwikkelingen.

Ontwikkelingen 2021

We gaan in 2021 door met het, in samenwerking met andere partijen, realiseren van onze doelen, zowel in de stad als op het platteland. Om in 2021 de doelen te behalen, voeren we structureel maatregelen uit om ons watersysteem verder op orde te krijgen en te optimaliseren.

Veel van deze maatregelen beperken de kans op wateroverlast en/of zorgen voor een betere waterkwaliteit. In 2021 wordt het Kaderrichtlijn Waterplan (KRW-plan) definitief vastgesteld voor de nieuwe planperiode 2022-2027.

Onze ambities

- 2.1 Optimaal en transparant watersysteembeheer
- 2.2 Via een gebiedsgerichte aanpak van wateropgaven naar oplossingen
- 2.3 De omgeving centraal stellen

Ook werken we beleidsmatig aan het beperken van de gevolgen van droogte en verzilting en nemen we concrete maatregelen om dit te voorkomen. Het belang hiervan is opnieuw onderstreept door de extreme droogte in het voorjaar van 2020. Ook voeren we drie watersysteemanalyses uit om verbetermogelijkheden van het watersysteem te ontwikkelen. We stellen vier nieuwe peilbesluiten op voor verschillende gebieden en het peilbeheer wordt verder geoptimaliseerd. Bodemdaling en grondwater nemen wij expliciet mee in de brede afwegingen die we daarbij maken.

Het beheer en onderhoud van onze (hoofd)watergangen voeren we zoveel mogelijk uit in samenwerking met onze partners. Daarbij streven we naar omgevingsgericht en duurzaam beheer en onderhoud. Voor de (overige) watergangen werken we, in lijn met de Visie Onderhoud Watergangen, aan nieuw, risico gestuurd onderhoudsbeleid en de instrumenten die daarvoor nodig zijn. We passen de assetmanagementprincipes (programma Assetmanagement) toe waardoor het watersysteembeheer steeds beter en transparanter wordt onderhouden. We zorgen ervoor dat onze belangen volwaardig worden meegenomen in de plannen van derden.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

2.1 Ambitie: Optimaal en transparant watersysteembeheer	
11.	Doel: We houden het gebied bewoonbaar en bruikbaar, voorzien in de waterbehoefte en bevorderen de waterkwaliteit door een afgewogen en energie-efficiënt peilregime;
11.1	Vaststellen van peilbesluiten in de Krimpenerwaard (landbouwgebied en bebouwde kernen).
11.2	Vorbereiden en deels vaststellen van het peilbesluit Zuidplaspolder (vast te stellen in de periode 2021 - 2023).
11.3	Vorbereiden van het peilbesluit Rotterdam-Centrum (vast te stellen in de periode 2021 - 2022).
11.4	Vorbereiden van het peilbesluit Esse, Gans- en Blaardorp (vast te stellen in de periode 2021 – 2022).
11.5	Bepalen waterbeschikbaarheid in urgente deelgebieden (conform Visie Watervoorziening) (2020-2021).
11.6	Vorbereiding voorkeursmaatregelen tweede fase van het Deltaprogramma Zoetwater (waaronder doorvoerroute Krimpenerwaard).
12.	Doel: We beheren de watergangen en kunstwerken efficiënt en effectief op basis van een bewuste afweging tussen risico's, kosten en prestaties, gericht op duurzame oplossingen;
12.1	Ervaringen samenwerking maaionderhoud water in beeld brengen (met als doel om na te gaan of we de gestelde doelen realiseren en of we de samenwerking moeten continueren, bijstellen, uitbreiden of reduceren).
12.2	Uitvoeren buitengewoon onderhoud watergangen: In 2021 zullen 3 grote uitvoeringsprojecten in uitvoering komen waarvan 2 in het deelgebied Krimpenerwaard en een in regio Zoetermeer.
12.3	Ontwerpen van een samenhangend systeem voor de schouw van het oppervlaktewatersysteem met aandacht voor de relatie tussen schouwmoment en de doelstelling 'jaarrond op orde'.
12.4	Renoveren of vervangen kunstwerken die doorlopen zijn: 1. Het realiseren van het nieuwe van gemaal Oostpolder; 2. Afronden van het grootonderhoud aan de peilscheiding Vlietkade; 3. Afronden van de renovatie van gemaal Tweede Blok; 4. Vorbereiden van de realisatie van een nieuw gemaal Hitland. Onder verzamelkrediet renovatie van de kunstwerken zullen ook enkele nieuwe preventief onderhoudswerkzaamheden worden opgestart: 5. Aanschaf van droogzetschotten perskokers; 6. Realisatie van een krooshekreiniger bij gemaal Zuidplaspolder; 7. Realisatie van nieuw gemaal Westeinde (aparte kredietaanvraag).
12.5	Vaststellen van de nieuwe legger oppervlaktewatersystemen.
13	Doel: We treden bij incidenten en extreme situaties daadkrachtig en doelgericht op en beperken zo veel mogelijk de impact op de omgeving.
13.1	Het handboek crisisbeheersing, waaronder de bestrijdingsplannen, wordt periodiek geëvalueerd en verder verfijnd.
13.2	In 2021 wordt het opleiden/trainen/oefenplan uitgevoerd.

2.2 Ambitie: Via een gebiedsgerichte aanpak van wateropgaven naar oplossingen	
14.	Doel: We weten wat de knelpunten zijn voor zowel waterkwaliteit, waterkwantiteit en grondwater in het gebied;
14.1	Uitvoeren van de watersysteemanalyse van Capelle aan den IJssel.
14.2	Uitvoeren van de watersysteemanalyse van de polder Prins Alexander.
14.3	Uitvoeren van de watersysteemanalyse van de polder Zestienhoven.
15.	Doel: We integreren water in ruimtelijke en beleidsplannen zodat het volwaardig wordt meegenomen en waar nodig sturend is;
15.1	We werken samen met provincie Zuid-Holland en de gemeente Zuidplas aan het restveengebied Zuidplaspolder.
15.2	We adviseren bij vraagstukken voor herinrichting in de Zuidplaspolder (onder andere het zogenoemd Middengebied).
15.3	We werken als partner mee aan de uitvoering van het project Integrale Oplossing Leuvehaven-Leuvekolk.
15.4	We leveren inbreng in de aanleg van de Rijksweg A16.
15.5	We leveren inbreng in de planvormingsfase van de verbreding van de Rijksweg A20 Gouda- Nieuwerkerk aan den IJssel.
16.	Doel: We voorkomen zo veel mogelijk wateroverlast en beperken schade;
16.1	In het kader van het programma Wateroverlastopgave Rotterdam voeren we onder andere de volgende maatregelen uit: 1. Uitvoering van de (deel)projecten in kader van Klimaatbestendige Agniesebuurt (SPONGE); 2. Uitvoeren en afronden van de herinrichting van de Coolsingel; 3. Uitvoeren van het project Urban Waterbuffer Het Nieuwe Instituut (Museumpark); 4. Uitvoeren van het project Crooswijkse Bocht (Binnenrotte); 5. Oplossen lokale knelpunten in het watersysteem (waaronder duikers).
16.2	In het kader van het uitvoeringsprogramma Zuidplaspolder (herijking) voeren we onder andere de volgende maatregelen uit: 1. Realisatie van de inlaat West-Ringdijk in peilgebied GPG-891; 2. Realisatie van de automatische stuw in peilgebied GPG-836; 3. Realisatie van de koppeling van peilgebied GPG-92 aan de Tweede Tocht; 4. Voorbereiden en realisatie van het vervangen van de pomp voor het op peil houden van water in GPG-914.
17.	Doel: We verbeteren de waterkwaliteit van de KRW-waterlichamen;
17.1	We werken aan de uitvoering van het programma Kaderrichtlijn Water (KRW) 2016-2021, waaronder de volgende maatregelen: 1. Afronden van de realisatie van het Integraal plan Bleiswijkse Zoom.
17.2	We leveren onze bijdrage aan de maatregelen van het Integraal plan Kralingse Plas.
17.3	Vaststellen van het 3e KRW-plan 2022-2027.
18.	Doel: We houden de waterkwaliteit ten minste op het huidige niveau en verbeteren deze waar mogelijk;
18.1	We doen mee aan de landelijke en provinciale ontwikkeling van waterkwaliteitsdoelen voor de zogeheten overige wateren. In 2021 worden door de provincie doelen voor deze overige wateren vastgesteld. Wij stellen in 2021 de huidige situatie van deze overige wateren en een strategie vast om deze doelen op termijn te realiseren.

19.	Doel: We realiseren een duurzaam, robuust en kosteneffectief watersysteem in de Krimpenerwaard, gericht op de functies in het gebied, zoals agrarisch gebruik en in het bijzonder nieuwe natuur.
19.1	We werken mee aan de uitvoering van de Gebiedsovereenkomst Veenweiden Krimpenerwaard: 1. Realisatie van het nieuwe gemaal Achterbroek (inclusief de land- en wegbruggen); 2. Starten met de voorbereiding en waar mogelijk de uitvoering van de overige (watersysteem)maatregelen.

2.3 Ambitie: De omgeving centraal stellen	
20.	Doel: We staan open voor meervoudig gebruik van het watersysteem door burgers en bedrijven, waar mogelijk;
	Er zijn geen specifieke maatregelen voor 2021 opgenomen.
21.	Doel: We voeren het vaarwegbeheer uit voor enkele regionale vaarwegen;
	Er zijn geen specifieke maatregelen voor 2021 opgenomen.
22.	Doel: We hebben actueel inzicht in de toestand van de aangewezen zwemwateren en leveren onze bijdrage aan veilig zwemwater;
22.1	We monitoren de zwemwaterkwaliteit gedurende het zwemseizoen (1 mei tot 1 oktober) en we delen de gegevensdata met de provincie Zuid-Holland via het zwemwaterportaal. (www.zwemwater.nl).
23.	Doel: We zijn open en transparant en stellen beleid, regels en gegevens op een toegankelijke wijze digitaal beschikbaar voor derden.
23.1	Opstellen van de beleidsuitwerking Inrichting Watersystemen.
23.2	Opstellen van de beleidsuitwerking Onderhoud Watersystemen.

Financiën: Wat gaat het kosten?

Nettokosten programma 2

Bedragen x € 1.000

	MJP2020	PB2021	Verschil MJP & PB	Meerjarig		
	Jaarschijf 2021	Jaarschijf 2021		Jaarschijf 2022	Jaarschijf 2023	Jaarschijf 2024
P2 Watersysteem	26.982	27.588	606	26.645	27.105	27.341

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting 2021

Ten opzichte van het meerjarenperspectief 2021-2024, jaarschijf 2021 stijgen de geraamde kosten van programma 2 met € 606.000.

De niet-beïnvloedbare (indirecte) kosten stijgen met € 330.000 en dit wordt veroorzaakt door de volgende zaken:

- De doorberekende personeelslasten stijgen met € 206.000 door een verschuiving van projecturen naar de exploitatie;
- De afschrijvingskosten dalen met € 61.000;
- De rente stijgt met € 36.000;
- De doorberekende indirecte kosten vanuit de ondersteunende producten stijgen met € 149.000.

De beïnvloedbare (directe) kosten stijgen met € 276.000. De belangrijkste kostenstijgingen lichten we hieronder toe:

KRW-budget: verschuiving naar voren (jaarschijf 2024) € 100.000

Het KRW-budget van € 100.000 in jaarschijf 2024 is nodig in 2021 als er beleidsonderzoeken worden uitgevoerd voor de nieuwe KRW-uitwerking.

Dagelijks onderhoud watergangen € 142.764

De bestekken voor het dagelijks onderhoud aan de watergangen die het hoogheemraadschap deels samen met gemeente Rotterdam op de markt heeft gezet geven aanleiding om tot een verhoging van het budget met € 142.764 voor dit onderhoud. De inschrijvingen waren fors hoger dan geraamd. Om het onderhoudswerk aan de watergangen in de komende jaren uit te kunnen voeren is een extra budget nodig om de prijsstijgingen te compenseren.

Overheveling bijdrage Stowa

De bijdrage 2021 en 2022 van € 33.075 aan Stowa voor Delta-aanpak waterkwaliteit en Zoetwater (DAWA) is overgeheveld vanuit het contributiebudget Bestuur (programma 5) naar programma 2 waar dit onderwerp beter past.

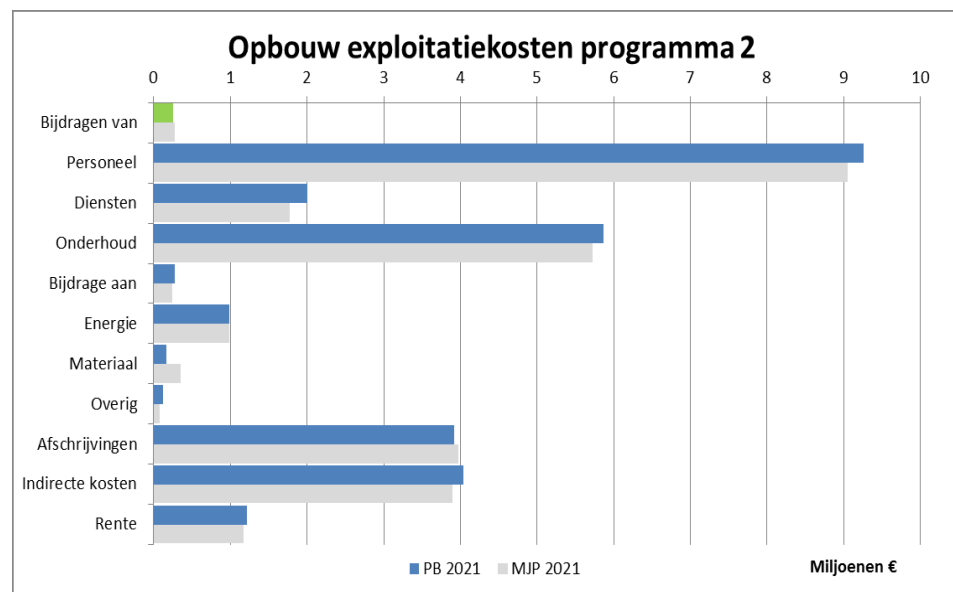
Overige financiële ontwikkelingen:

Verlenging overeenkomst vaarwegenbeheer

De overeenkomst is verlengd met 4 jaar. In februari 2016 hebben de provincie Zuid-Holland en het hoogheemraadschap de overeenkomst vaarwegenbeheer PZH-HHSK afgesloten voor 4 jaar. Deze is geëindigd in 2019. Medio 2020 heeft de provincie de overeenkomst verlengd met nogmaals 4 jaar tot en met 2023. De jaarlijkse vergoeding van de provincie aan het hoogheemraadschap over de periode 2020-2023 voor het beheer en onderhoud is vastgesteld op € 143.760 per jaar.

Subsidies voor de molens

Het hoogheemraadschap heeft nieuwe subsidieaanvragen ingediend in het kader van de Subsidieregeling instandhouding monumenten (SIM) en draaipremies (onderhoud). De aanvragen voor de onderhoud aan de molens Zuidbroekse Molen, de Eendraghtsmolen, de Haastrechtse Molen en de Prinsenmolen in periode 2020-2025 zijn goedgekeurd. De totale SIM- subsidie bestaat uit € 129.345 voor het dagelijks onderhoud en voor € 81.919 voor het draaien van de molens. De bedragen worden in 6 jaarlijkse (€ 35.200) termijnen uitgekeerd. Dit betekent dat het jaarlijkse budget (baten en lasten) voor de molens verhoogd wordt met € 35.200 tot en met 2025.

Effect meerjarig 2022-2024

Ten opzichte van 2021 dalen de totale exploitatiekosten in 2022. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt doordat in 2021 incidenteel minder projecturen geactiveerd worden en doordat de doorberekende indirecte lasten vanuit ondersteunende producten afnemen. In 2023 en 2024 stijgen de exploitatielasten voornamelijk door toenemende kapitaallasten.

Investerings

Onderstaande tabel toont de te voteren bedragen uit het investeringsprogramma voor het programma 2 Watersystemen:

Bedragen x
€ 1.000

Programma 2						
Investering	Te voteren investeringsbedragen					
	Totaal	2021	2022	2023	2024	2025 en verder
Peilbeheer	3.020	520	500	500	500	1.000
Renovatie vervanging kunstwerken WS	6.951	1.341	1.310	1.100	1.200	2.000
Baggeren	1.150	1.150				
Wateroverlastopgave	21.057	2.948	4.000	3.909	3.350	6.850
Project - Inlaat Leuehaven-Leuevokk	250	250				
Project - Duurzame energieproductie	750	250	250	250		
Watervoorziening	3.950	200	700	900	1.350	800
Kwaliteit - Waterkwaliteitsmaatregelen overige wateren	1.372	372	200	200	200	400
Kwaliteit - Uitvoer Kaderrichtlijn Water 2022-2027	3.575		544	544	544	1.944
Klimaatadaptatie	4.050	600	800	1.400	1.250	
Cultureel erfgoed molens	702	702				
Materieel HHSK	125		75		50	
Totaal Programma 2	46.952	8.333	8.379	8.802	8.444	12.994

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting investeringen

Peilbeheer

Deze investeringen zijn bestemd voor de uitvoering van maatregelen in het watersysteem voor de optimalisatie van het peilbeheer, waaronder het oplossen van knelpunten in de aanvoer of afvoer van water. Dit kunnen ook investeringen zijn in de vorm van bijdragen aan maatregelen van derden, in het bijzonder van gemeenten. Daarnaast kunnen deze investeringen bestemd zijn voor de realisatie van vaste meetpunten (peilschalen, automatische peilopnemers) ten behoeve van de monitoring van het peilbeheer.

Renovatie kunstwerken watersystemen

Deze kredieten zijn voor de renovatie van de gemalen en/of de kunstwerken (via verzamelkredieten) die op grond van een technische en functionele urgentie in combinatie met de onderhoudsplanning worden uitgevoerd.

Hiernaast is het, in het kader van de Baseline Informatieveiligheid Overheid (BIO), noodzakelijk dat ons netwerk van de procesautomatisering veiliger en robuuster wordt gemaakt. Dit doen wij door enerzijds het vervangen van hardware-onderdelen bij alle aangesloten kunstwerken en anderzijds het redundant uitvoeren van de dataserver, zodat leveringszekerheid van stuurdata naar centrale informatiesystemen op het juiste niveau komt.

Buitengewoon onderhoud watergangen - beschoeiing

Een relatief nieuw project binnen het buitengewoon onderhoud watergangen betreft het vervangen van beschoeiing. De watergangen Plastocht en Lange Tocht richting het gemaal Binnenwegse Polder in Zoetermeer zijn gebaggerd. Uit nader onderzoek is gebleken dat deze watergangen niet voldoen aan het noodzakelijke leggerprofiel. Om aan

dit leggerprofiel te voldoen, moeten deze watergangen worden verdiept door de vaste bodem te verwijderen tot de juiste diepte. Als gevolg van deze verdieping is het noodzakelijk dat de huidige beschoeiing (die in een slechte staat verkeert) wordt vervangen. De nieuwe beschoeiing vormt dan een stabiele grondkerende functie waardoor afkalving van de oevers door de hoge stroming wordt voorkomen.

Wateroverlastopgave

Deze investeringen zijn bestemd voor de uitvoering van maatregelen die gericht zijn op het oplossen van de wateroverlastopgave volgens het Nationaal Bestuursakkoord Water. Dit kunnen ook investeringen zijn in de vorm van bijdragen aan maatregelen van derden zoals gemeenten, waarbij de focus ligt op de wateroverlastopgave in Rotterdam.

Watervoorziening en cofinanciering Deltafonds

Deze investeringen zijn bestemd voor de optimalisatie van de (zoet)watervoorziening. De Zoetwaterregio West-Nederland heeft in totaal 14 'kansrijke' maatregelen opgevoerd met een benodigde investering van € 115 miljoen (indicatief). Het hoogheemraadschap heeft hierbinnen drie kansrijke maatregelen opgevoerd: de Robuuste doorvoerroute Krimpenerwaard (samen met het hoogheemraadschap van Rijnland), Zoetwaterfabriek Kortenoord en de maatregel Beter Benutten Bergsluis (samen met het hoogheemraadschap van Delfland). Zoals in verschillende verenigde vergaderingen met het algemeen bestuur is gedeeld. In november 2020 vindt landelijke besluitvorming plaats in het Bestuurlijk Platform Zoetwater over de voorkeursstrategie Zoetwater en bijbehorende (voorkeurs)maatregelen. De drie door het hoogheemraadschap opgevoerde maatregelen maken hier vooralsnog deel van uit. Positieve landelijke besluitvorming in november 2020

betekent dat voor deze maatregelen financiering beschikbaar komt vanuit het Deltafonds voor de periode 2022-2027.

Inlaat Leuvehaven-Leuekolk

De verdieping van de Nieuwe Waterweg heeft gevolgen voor de zoetwaterinlaat. Om die te compenseren heeft het Havenbedrijf Rotterdam met het hoogheemraadschap en andere waterschappen overeenkomsten gesloten. Eind 2018 is een uitvoeringsovereenkomst ondertekend over financiën en over de zogenaamde 'integrale oplossing Leuvehaven - Leuekolk'. Daarbij gaat het onder meer om het opnieuw in gebruik stellen van een bestaande inlaatleiding en om de aanleg van een vistrap. De inlaat is sinds medio 2020 operationeel. De realisatie van de vispassage en verdere inrichting van Leuekolk zijn voorzien in 2021.

Duurzame energieproductie

Zie voor de inhoudelijke toelichting programma 3. Het aandeel voor programma 2 bedraagt € 1 miljoen in dit investeringsplan.

Waterkwaliteitsmaatregelen overige wateren

Deze investeringen zijn bestemd voor de uitvoering van maatregelen voor het verbeteren van de waterkwaliteit in overige wateren. Het gaat bijvoorbeeld om vismigratie-maatregelen en de aanleg van natuurvriendelijke oevers. De maatregelen kunnen ook worden uitgevoerd door derden (andere overheden), met een bijdrage van het hoogheemraadschap. Het investeringsplan is niet bestemd voor maatregelen die in het kader van de Kaderrichtlijn Water worden uitgevoerd.

Uitvoer Kaderrichtlijn Water 2022-2027

Deze investeringen zijn bestemd voor de uitvoering van waterkwaliteitsmaatregelen in het kader van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Voor de planperiode 2022-2027 bedraagt het investeringsplan € 3,6 miljoen plus eventuele resterende kredieten van vorige planperiodes. De kostenraming voor het maatregelenpakket voor de periode 2022 – 2027 wordt mogelijk gewijzigd in de aanloop naar het nieuwe KRW-plan.

Materieel

Het betreft de investeringen voor materieel dat wordt ingezet bij het uitvoeren van de beheerstaken van het waterschap. Het materieel omvat onder meer machines, aanhangwagens, tractoren, boten en pompen.

Klimaatadaptatie

De klimaatverandering leidt onder meer tot een grotere kans op extreem weer. De gevolgen, zoals droge zomers en piekbuien met extreem veel regen in korte tijd, raken ons allemaal. Dit noodzaakt ons tot meer maatregelen, een goede samenwerking met andere overheden en een integrale en inclusieve aanpak om stad en land aan te passen en leefbaar te houden. In januari 2019 verschenen de nieuwe standaarden voor de stresstesten voor wateroverlast, hitte, droogte en de gevolgen van overstromingen. Afgelopen jaar hebben de gemeenten samen met het hoogheemraadschap door middel van stresstesten de kwetsbaarheden voor klimaatverandering in beeld gebracht en zijn de eerste kansen voor maatregelen geschetst. In de komende jaren gaat het hoogheemraadschap deze ontwikkelingen met gemeenten en stakeholders concretiseren, waarbij wij samen investeren in een klimaatbestendig watersysteem, openbare ruimten en bebouwing. Daarbij bieden wij ruimte aan een dialoog met inwoners

en bedrijven over de noodzaak van adaptatiemaatregelen in hun buurt. In de periode 2020-2024 stellen wij € 850.000 per jaar beschikbaar voor klimaatadaptatiemaatregelen in de vorm van gezamenlijke projecten met onze partners. De verwachting is dat het merendeel van de investeringen in de tweede helft van deze periode plaatsvindt.

Cultureel erfgoed molens

Op dit moment heeft het hoogheemraadschap vier molens in eigendom, namelijk de (1) Eendrachtsmolen, (2) Prinsenmolen, (3) Haastrechtse molen en (4) Zuidbroekse molen. In de komende jaren staan groot onderhoud en restauratie gepland voor de eerste drie molens.

Uit recent onderzoek naar de restauratie van de Prinsenmolen blijken de kosten voor restauratie hoger uit te vallen dan waar eerder rekening mee is gehouden, onder andere door een hoger risicoprofiel. Als deze trend zich doorzet naar de andere molens, dan is het huidige investeringsplan onvoldoende. Eind 2020, begin 2021 wordt onderzocht welke consequenties dat heeft op het huidige investeringsplan. De uitkomst daarvan worden meegenomen in de meerjarenperspectief 2022-2025.

Uitgavepatroon 2021

Het begrote uitgavepatroon 2021 voor de nog te voteren en de reeds gevoteerde kredieten (lopende projecten) bedraagt € 10,0 miljoen.

Programma 3: Afvalwater

Algemeen: Zuiver water

Wij zorgen voor schoon oppervlaktewater door het afvalwater van huishoudens en bedrijven te transporteren naar en te zuiveren op onze afvalwaterzuiveringsinstallaties (awzi's). Daarna kunnen we het gezuiverde afvalwater veilig lozen in het oppervlaktewater. Verder dringen we (andere) verontreinigde waterstromen naar het oppervlaktewater terug en stimuleren we het verminderen van ongewenste lozingen op de riolering. Dit doen we in nauwe samenwerking met onze ketenpartners.

De activiteiten binnen dit programma richten zich op het efficiënt, doelmatig en duurzaam beheren van de afvalwaterketen. Beschikbare instrumenten zoals renovatie, nieuwbouw, assetmanagement, informatietechnologie, nieuwe (innovatieve) technologieën en samenwerking met de ketenpartners zetten wij hiervoor in. Voor beperking van emissies naar oppervlaktewater zoeken we nadrukkelijk de samenwerking met agrarische bedrijven en hun sectororganisaties.

Ontwikkelingen 2021

Procesvoering en onderhoud van onze installaties

Gezuiverd afvalwater dat voldoet aan de lozings-eisen valt of staat met goed functionerende rioolgemalen en awzi's. Het op orde hebben van deze installaties is van groot belang en vraagt om dagelijks goed beheer en onderhoud en bewaking van de zuiveringsprocessen.

Onze ambities

- 3.1 Doelmatige, doeltreffende en robuuste systemen voor afvalwaterverwerking
- 3.2 Samenwerking en innovatie voor een duurzame en klimaatbestendige afvalwaterketen
- 3.3 Schoner water door vermindering van emissies

Waar nodig vervangen we procesonderdelen of voeren we onderhoud uit, zodat deze blijvend goed functioneren. Het onderhoudsbeheersysteem zullen we daarom blijven ontwikkelen, zodat we op een gestructureerde wijze onderhoud uitvoeren (als onderdeel van het programma Assetmanagement).

De meeste zuiveringen (incl. transportsystemen) zijn gebouwd in de periode 1970-1990. Gezien de leeftijd van onze installaties voorzien we een grotere renovatie- en investeringsopgave de komende jaren. Om deze opgave voor elke zuiveringskring te kunnen bepalen, stellen we meerjareninvesteringsplannen op per zuiveringskring. Deze plannen zullen ondersteund worden met de methodiek van Asset Lifecycle Management (ALM). Een ALM-studie bepaalt per zuivering op welke wijze de vereiste zuiveringsprestaties ook in de toekomst (0-15 jaar) geleverd kunnen worden. Aangezien we voor de zuiveringskringen Kralingseveer en Kortenoord een (grote) toename van de woningbouw voorzien in het gebied, willen we met deze awzi's starten, aangevuld met die van De Groote Zaag vanwege de technische levensduur. Naast de technische aspecten is het dan ook van belang de omgevingsfactoren en maatschappelijke ontwikkelingen mee te nemen.

In 2020 hebben we een groot deel van onze meetapparatuur op onze awzi's vervangen om de kwaliteit van het gezuiverde afvalwater digitaal te meten. Op basis van deze metingen bewaken wij al onze

zuiveringsprocessen continu en sturen bij als er afwijkingen zijn. In vervolg hierop willen we in 2021 een aanvang maken met de vervanging van onze monsternamekasten.

Wij hechten veel belang aan veilig werken. Specifiek voor de awzi Kralingseveer gaan we extra maatregelen treffen voor een betere veiligheid van onze biogasinstallatie. Ook gaan we verder met de voorbereidingen voor groot onderhoud aan de slibgistingstanks gezien het feit dat Themista nu volledig operationeel is.

Verwerken zuiveringsslib

De slibverbrandingsinstallatie van HVC verwerkt ons zuiveringsslib. Doordat wij, via de GR Slibverwerking, één van de aandeelhouders van HVC zijn, hebben wij een grote zekerheid dat HVC ons zuiveringsslib kan blijven verwerken. De ontwikkelingen op de slibmarkt volgen wij nauwgezet. In samenwerking met HVC en de aangesloten waterschappen werken we aan een slibstrategiestudie waarbij we gezamenlijk een voorkeursscenario voor slibeindverwerking tot 2050 uitwerken.

Ondanks de goede bedrijfszekerheid van de verwerking van ons zuiveringsslib bij HVC is een incident, bijvoorbeeld de langere uitval van een van de vier verwerkingslijnen, mogelijk. Landelijk is vastgesteld dat er in het huidige systeem momenteel geen ruimte zit voor het opvangen van dergelijke incidenten. De Unie van Waterschappen heeft in opdracht van de Ledenvergadering een robuust plan opgesteld waarmee de waterschappen gezamenlijk de benodigde incidentencapaciteit organiseren. Dit robuuste plan wordt naar verwachting eind 2020 door de Ledenvergadering van de Unie van Waterschappen vastgesteld. Onderdeel van het plan is het inrichten van een regiefunctie voor het organiseren van de benodigde incidenten

capaciteit en voor de korte termijn het zorgen voor voldoende slibopslag voor incidenten. Naar verwachting zijn de extra kosten voor de implementatie van het robuuste plan ten opzichte van de totale slibverwerkingskosten gering.

Grondstoffen- en zoetwaterfabriek

Voor het terugwinnen van grondstoffen uit het afvalwater volgen we de landelijke ontwikkelingen en onderzoeken we de mogelijkheden en toepassingen voor onze eigen afvalwaterzuiveringen. Het gezuiverde afvalwater (effluent) zien wij als belangrijkste grondstof in deze. Voor de awzi Kortenoord onderzoeken we de kans die het gezuiverde afvalwater kan bieden als zoetwaterbron voor het watersysteem. Verder onderzoeken we de mogelijkheden voor toepassing van aanvullende zuiveringstechnieken voor het verwijderen van medicijnresten en andere microverontreinigingen.

Klimaat-, energie- en duurzaamheid

In 2020 is het nieuwe procesonderdeel Themista in bedrijf genomen op de awzi Kralingseveer. Dit onderdeel vergroot onder andere de hoeveelheid energie die uit eigen opwekking ontstaat en draagt daardoor bij aan de doelstelling om in 2025 volledig energieneutraal te zijn. Dit jaar zal in het teken staan van monitoring en eventuele optimalisatie van het proces. De projecten voor de aanpassing van de luchtbehandeling op de awzi Kralingseveer en de plaatsing van bellenbeluchting op de awzi's Kortenoord en Groenedijk gaan in uitvoering met als doel eind 2021 gereed te zijn. Na de plaatsing van zonnepanelen op de awzi Groenedijk en Kortenoord gaan we verder met het voorbereiden en het plaatsen van zonnepanelen op andere locaties.

In het kader van de klimaatdoelstellingen geven we vervolg aan het onderzoek naar de uitstoot lachgas en methaan door onze installaties en onderzoeken we methoden (interne optimalisaties) om deze te verminderen.

Overige maatregelen om de energie-efficiency te verhogen hebben we opgenomen in ons energie-efficiencyplan die een looptijd heeft van 2 jaar (2021-2022).

Samenwerking en innovatie in de waterketen

In 2021 blijven we nauw samenwerken met onze ketenpartners. We spelen in op thema's als doelmatigheid, klimaatadaptatie en circulaire economie. In de Rotterdamse samenwerkingsregio staan de Regionale Studie en de uitwerking van de langetermijnvisie en –strategie Waterketen centraal. In andere gemeenten werken we aan het opstellen van afvalwaterakkoorden en onderzoeken we hoe we om willen gaan met klimaatadaptatie en circulaire economie. We verkennen hoe we met innovaties, nieuwe technieken en nieuwe vormen van samenwerkingen kunnen inspelen op toekomstige ontwikkelingen. Deze nieuwe thema's vragen om meer inzet en samenwerking met andere partijen.

Informatietechnologie

Op onze awzi's en gemalen verzamelen we veel gegevens. Wij onderzoeken hoe we deze gegevens slim kunnen inzetten voor het beheer van onze gemalen en awzi's. Daarbij maken we waar mogelijk gebruik van onder meer data-analyse en zelflerende systemen (artificial intelligence) voor bijvoorbeeld slimme aansturing van het zuiveringsproces of het opsporen van vreemde stoffen.

Grensoverschrijdend afvalwater

Een deel van de hoeveelheid afvalwater uit ons beheergebied wordt getransporteerd naar en gezuiverd door naastgelegen waterschappen. Met de betrokken waterschappen stemmen wij jaarlijks af en lopen we afspraken na. In deze overleggen houden we - in overleg met de ketenpartners - de invulling van 'zuiveren tegen laagst maatschappelijke kosten' tegen het licht.

Emissiebeheer

Voor het emissiebeheer blijven Duurzaam Agrarisch Waterbeheer (DAW) en project 'Samen op weg naar een emissieloze kas' belangrijke speerpunten.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

3.1 Ambitie: Doelmatige, doeltreffende en robuuste systemen voor afvalwaterverwerking	
24.	Doel: we waarborgen de kwaliteit van het effluent van de awzi's en voldoen altijd aan de wettelijke eisen
24.1	We laten een controle-audit uitvoeren op ons kwaliteitsmanagementsysteem van de afdeling Afvalwaterketen.
24.2	We voeren een verbeteringsplan door in de aantoonbaarheid van onze gedocumenteerde informatie.
24.3	We geven een vervolg aan het onderzoek naar de problematiek in de aanvoer van de zuiveringskring Kortenoord met als doel het terugdringen van de discrepantie.
24.4	We bereiden de vervanging van de monsternamesystemen van onze awzi's voor en starten in 2020 met de vervanging.
24.5	We werken, aan de hand van het onderzoek wat in 2020 is gedaan, de aanvullende maatregelen voor de awzi Bergambacht verder uit met als doel te voldoen aan de eisen vanuit de Kaderrichtlijn Water (onderdeel van het KRW-plan 2022-2027).
25.	Doel: we beheren de zuiveringskringen efficiënt en effectief op basis van een bewuste afweging tussen risico's, kosten en prestaties, gericht op duurzame oplossingen
25.1	We maken een start met de Asset Lifecycle Management (ALM)-studies voor de zuiveringskringen Kralingseveer, Kortenoord en De Grote Zaag, waarmee we per zuivering bepalen op welke wijze we de vereiste zuiveringsprestaties ook in de toekomst (0-15 jaar) kunnen blijven leveren (technisch, technologisch, incl. financiële gevolgen).
25.2	We voeren onderzoek uit naar en treffen maatregelen voor het waarborgen van gasveiligheid op de awzi Kralingseveer.
25.3	We gaan door met de ontwikkeling van assetmanagement binnen onze bedrijfsvoering (onderdeel van het waterschapsbrede programma Assetmanagement).
25.4	We stellen een strategische visie op voor de afvalwaterketen.
25.5	We leveren een bijdrage aan de gemeente Rotterdam i.v.m. de renovatie van het rioleindemaal Willem Schürmannstraat.
25.6	We bereiden de renovatie voor van rioolgemaal Bergschenhoek.
26.	Doel: we benutten informatietechnologie en procesautomatisering optimaal voor een stabiel zuiveringsproces en betere prestaties
26.1	We voeren BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid) maatregelen uit met betrekking tot fysieke beveiliging en procesautomatisering.
26.2	We ontwikkelen het zuiveringsinformatiesysteem (Z-info) verder door in samenwerking met andere waterschappen.
26.3	We voeren nieuwe automatiseringsoplossingen en analyse- en verbetermogelijkheden in om onze zuiveringsefficiëntie te vergroten.
26.4	We stellen een visie op over onze informatievoorziening om de (proces)automatisering en informatisering ook in de toekomst aan te laten sluiten op de behoefte en verplichtingen van de afdeling.
26.5	We optimaliseren de inzet van informatiesystemen en waar mogelijk breiden we uit met innovatieve maatregelen. We bekijken bijvoorbeeld of we informatie slim(mer) kunnen toepassen door de inzet van Artificial Intelligence (zelfsturende systemen). Dit past ook goed bij de organisatiebrede plannen vanuit de digitale transformatie.
27.	Doel: we voldoen met de transport- en zuiveringssystemen voor 100% aan de afspraken in de afvalwaterakkoorden
27.1	We stellen afvalwaterakkoorden vast met de gemeente Capelle aan den IJssel voor de zuiveringskringen Kralingseveer en Groenedijk.
27.2	We stellen afvalwaterakkoorden vast met gemeente Krimpenerwaard voor de zuiveringskringen Bergambacht, Ammerstol, Berkenwoude, Haastrecht en Stolwijk.
28.	Doel: we treden bij incidenten en extreme situaties daadkrachtig en doelgericht op en beperken zo veel mogelijk de impact op de omgeving
28.1	We evalueren en actualiseren het calamiteitenbestrijdingsplan Afvalwaterketen.

28.2	We inventariseren en leggen informatie vast over onze persleidingen (voor onder andere uitvoeren toetsing keringen, eisen vanuit assetmanagement, uitvoeren optimalisatiemogelijkheden en voor het vergroten van het inzicht tijdens calamiteuze situaties).
29.	Doel: we zijn open en transparant en stellen ons beleid, regels en gegevens op een toegankelijke wijze digitaal beschikbaar voor derden
29.1	We rapporteren over de werking van onze installaties, zoals bepaald in wet- en regelgeving en stellen we gegevens beschikbaar voor landelijke monitoring/onderzoek.

3.2 Ambitie: Samenwerking en innovatie voor een duurzame en klimaatbestendige afvalwaterketen	
30.	Doel: we bundelen de krachten met waterschappen, gemeenten en drinkwaterbedrijven om zodoende een samenhangend en doelmatig werkend (afval)waterketensysteem te realiseren en daarnaast samen de efficiency-doelstellingen uit het Bestuursakkoord Water
30.1	We ronden de Regionale Studie Fase 3c RoSA (Rotterdamse Samenwerking Afvalwaterketen) af.
31.	Doel: we voldoen aan het Klimaatakkoord 2010-2020 door de energie efficiëntie van de zuiveringskringen jaarlijks met 2% te vergroten en in 2020 minimaal 40% van de energiebehoefte uit eigen duurzame opwekking te halen
31.1	We monitoren en optimaliseren Themista op de awzi Kralingseveer voor een optimale werking.
31.2	We passen de luchtbehandeling aan van de awzi Kralingseveer (energiebesparende maatregel).
31.3	We vervangen de beluchtingssystemen op de awzi's Groenedijk en Kortenoord (energiebesparende maatregel).
31.4	We bereiden voor en realiseren de productie van hernieuwbare energie (zonnepanelen) op diverse locaties (awzi's Groenedijk, Kralingseveer, Kortenoord en De Grote Zaag).
31.5	We leveren - samen met provincie en gemeenten - de definitieve Regionale Energie Strategie (RES) regio Midden-Holland en regio Rotterdam Den Haag op aan het Nationaal Programma RES.
31.6	We gaan onderzoek doen naar de meest optimale inzet en verbruik van energie (biogas - elektriciteit - warmte) op de awzi Kralingseveer.
32.	Doel: we winnen nuttige grondstoffen terug uit het afvalwater, zoals fosfaat
32.1	We volgen de landelijke ontwikkelingen naar grondstoffenterugwinning en bepalen we de toepasbaarheid voor onze eigen awzi's en bereiden we - binnen de GR Slibverwerking en in samenwerking met HVC en SNB - de keuze voor de samenwerkingspartner voor het terugwinnen van fosfaat voor.

3.3 Schoner water door vermindering van emissies

33.	Doel: we minimaliseren, in samenwerking met andere waterschappen, gemeenten en sectororganisaties, de emissies van stoffen aan de bron, zodat deze geen beperkende factor meer vormen voor het bereiken van chemische en ecologische waterkwaliteitsdoelstellingen
33.1	We stellen een nieuw Uitvoeringsplan Emissiebeheer op voor de periode 2022-2027.
33.2	We zetten het project 'Emissieloze kas' voort, samen met netwerkpartners, met als onderdeel gebiedsgerichte controles door Toezicht & Handhaving ter ondersteuning van het project 'Emissieloze kas'.
33.3	We voeren Duurzaam Agrarisch Waterbeheer (DAW) Krimpenerwaard uit met melkveehouders in de Krimpenerwaard.
33.4	We geven mede uitvoering aan landelijke pilots voor de bronaanpak van medicijnresten in afvalwater.
34.	Doel: we onderzoeken samen met andere partijen de mogelijkheden om de belasting van het oppervlaktewater door stoffen die risico's kunnen vormen voor het watersysteem en gebruikers, zoals gewasbeschermingsmiddelen, medicijnresten en microplastics te verminderen
34.1	We onderzoeken, in samenwerking met LTO Nederland en akkerbouwers, hoe we emissies van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen bij deze bedrijven kunnen aanpakken.
34.2	We vervolgen het onderzoek naar de toekomst van de awzi Kortenoord (met als onderwerpen het transportsysteem, uitbreiding capaciteit, zoetwaterfabriek, verwijdering medicijnresten, e.d.).

Financiën: Wat gaat het kosten?

Nettokosten programma 3

Bedragen x € 1.000

	MJP2020	PB2021	Verschil MJP & PB	Meerjarig		
	Jaarschijf 2021	Jaarschijf 2021		Jaarschijf 2022	Jaarschijf 2023	Jaarschijf 2024
P3 Afvalwater	38.147	38.928	781	38.907	38.560	38.494

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

Ten opzichte van het meerjarenperspectief 2021-2024, jaarschijf 2021, stijgen de geraamde lasten van programma 3 met € 781.000. De niet-beïnvloedbare lasten stijgen door hogere indirecte kosten vanuit ondersteunende producten en doorbelaste personeelskosten. De rente- en afschrijvingslasten vallen lager uit. Per saldo stijgen de niet-beïnvloedbare lasten met € 531.000.

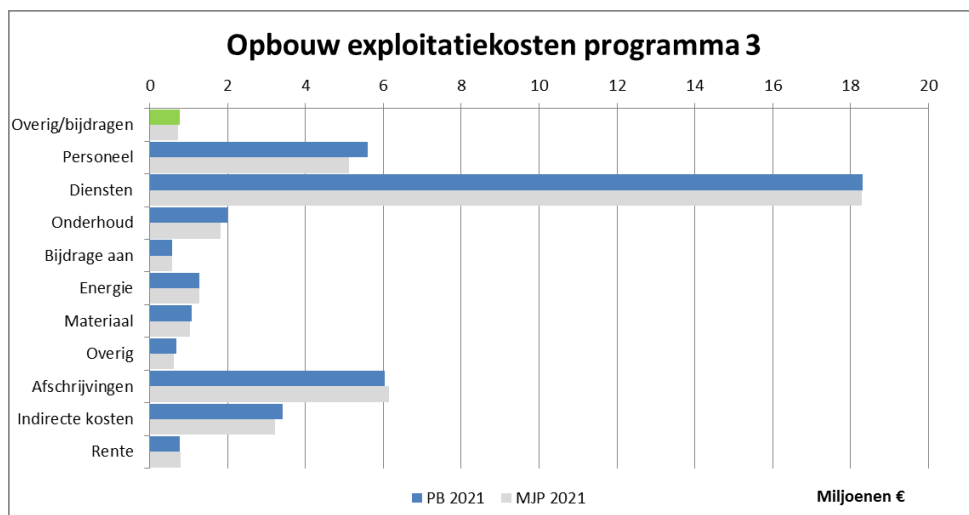
De beïnvloedbare kosten stijgen per saldo met € 250.000. Hieronder worden de belangrijkste afwijkingen toegelicht:

- Een structurele verhoging van het verzekeringsbudget met circa € 51.000 door stijging van de verzekeringspremie;
- Kosten voor beheer en onderhoud van AquaReUse door een extern bedrijf € 120.000;
- Een structurele verhoging van het budget voor aanschaf van chemicaliën met € 40.000 door prijsstijging;
- Een structurele verhoging van het budget voor schoonmaak met € 45.000 door intensivering van de schoonmaak op de zuiveringen;

- Een verhoging van de kosten met € 30.000 voor slibverwerking door tariefstijging. Het tarief stijgt door prijsindexatie;
- Jaarlijks is extra budget benodigd van circa € 9.000 voor onderhoud en update van procesautomatisering en aanschaf materiaal;
- Hogere opbrengsten AquaReUse voor levering gietwater € 45.000.

Effect meerjarig

Meerjarig stijgen de kosten van programma 3 ten opzichte van het meerjarenperspectief 2021-2024 als gevolg van hogere kosten voor verzekeringen, schoonmaak, chemicaliën, tariefstijging slibverwerking en procesautomatisering. In 2023 en 2024 daalt de totale exploitatiebegroting, doordat de rentelasten en doorberekende indirecte kosten vanuit de ondersteunende producten dalen.

Investerings

De tabel hierboven toont de te voteren bedragen uit het investeringsprogramma voor het programma Afvalwaterketen.

Programma 3

Bedragen x € 1.000

Investing	Te voteren investeringsbedragen					
	Totaal	2021	2022	2023	2024	2025 en verder
Renovatie awzi's	38.210	2.610	5.500	5.800	13.200	11.100
Renovatie transportstelsels	1.600		1.600			
Bijdrageregelingen	400	100	100	100	100	
Bijdragen aan gemeenten	7.265	1.500	3.265			2.500
Duurzame energieproductie	2.375	875	875	625		
Totaal Programma 3	49.850	5.085	11.340	6.525	13.300	13.600

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting investeringen

Renovatie awzi's

Er worden diverse renovaties uitgevoerd op de zuiveringen. Waarvan enkele renovatiewerkzaamheden op Kralingseveer zoals voorbereiding van de vervanging beluchtinstallatie, optimaliseren leidingwerk en plaatsen van een systeem voor vetafscheiding bij nabezinktanks. Op diverse awzi's worden de procesautomatiseringssystemen vervangen, bemonsteringssytemen en nooddouches.

Renovatie transportstelsels

De komende jaren is renovatie van transportstelsel Kortenoord, Bleiswijk/ Emmahof voorzien.

Bijdragen verbetering effectiviteit

Op dit moment zijn geen algemene bijdrageregelingen meer van kracht. Wel wordt in specifieke situaties bekeken of bepaalde maatregelen in de riolering een bijdrage kunnen leveren aan het verbeteren van de efficiëntie van het transport en zuiveren van het afvalwater. Hiervoor wordt per situatie vastgesteld of en welke bijdrage verleend wordt.

Bijdragen aan gemeenten

Bijdragen aan de gemeenten voor de renovatie van rioolgemalen in het beheer van de gemeenten. Het betreft hier gemalen en persleidingen in de gemeente Capelle aan den IJssel en Rotterdam. Het afgelopen jaar is het investeringsplan van gemeente Rotterdam ontvangen voor de renovatie van rioolgemaal Willem Schürmannstraat. Hiervoor zal het hoogheemraadschap in 2022 € 3,2 miljoen bijdragen. Voor de

renovatie van rioolgemaal Schollebaar is een bedrag van € 2,5 miljoen opgenomen in het investeringsplan. De bijdrage hiervan staat gepland in 2027.

Duurzame energieproductie

Met het krediet worden enerzijds projecten gerealiseerd voor de productie van hernieuwbare energie: bijvoorbeeld zonnepanelen op het terrein van de awzi De Groote Zaag, Kralingseveer en Groenedijk. Anderzijds worden er studies en projecten uitgevoerd voor het bereiken van meer energie-efficiency: bijvoorbeeld energieonderzoek awzi Kralingseveer en het verminderen van het aardgasverbruik op de verschillende locaties.

Uitgavepatroon 2021

Het begrote uitgavepatroon 2021 voor de nog te voteren en de reeds gevoteerde kredieten (lopende projecten) bedraagt € 6,0 miljoen.

Programma 4: Wegen

Algemeen: Veilig wegennetwerk

Het hoogheemraadschap draagt bij aan een betrouwbaar verkeersnetwerk in het landelijk gebied van de Krimpenerwaard. Het accent ligt op de thema's verkeersveiligheid en doelmatig onderhoud van de rijbaan. We werken hierbij samen met burgers, bedrijven en medeoverheden met als doel een optimaal resultaat en lagere maatschappelijke kosten. Bij de uitvoering van ons werk houden we rekening met de belangen van de omgeving en de gevolgen van onze activiteiten voor het wegennetwerk in de regio Midden-Holland. Ons streven de wegentaak over te dragen aan de gemeenten, blijft onverminderd.

Ontwikkelingen 2021

De minister van Infrastructuur en Waterstaat wil in Nederland het aantal ongevallen met slachtoffers verminderen. Hiervoor is het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 (SPV 2030) opgesteld. Kern van het programma is het verminderen van het aantal verkeersslachtoffers door een risicogestuurde aanpak. Dit betekent dat de aanpak van locaties waar ongevallen plaatsvinden (black en greyspots) niet meer toereikend is en de focus verlegd moet worden naar wegen die niet voldoen aan belangrijke veiligheidskenmerken. In 2020 zijn in regionaal verband de gewenste maatregelen in beeld gebracht. Onze prioriteiten zijn vastgelegd in de maatregelenplanning verkeersveiligheid welke gebaseerd is op deze regionale inventarisatie en onze Ongevalmonitor. In 2021 gaan we verder met de uitvoering van de maatregelen. We werken hierbij samen met de regio Midden-

Onze ambities

- 4.1 Doelmatig uitvoeren van wegbeheer gericht op de berijdbaarheid van wegen
- 4.2 Bijdragen aan een betrouwbaar en veilig wegennetwerk
- 4.3 Wegbeheer afstemmen op de omgeving en de gebruiksfuncties

Holland, collega-wegbeheerders en de politie. Voor de maatregelen zoeken we cofinanciering door subsidie aan te vragen bij het Rijk en de provincie.

Voor dijkversterking KIIJK, werken we samen met het projectteam en de aannemer, de in 2020 ingediende meekoppelkansen verkeer verder uit met als doel het verbeteren van een verkeersveilige wegrichting.

Samenwerking met de omgeving en partners wordt steeds belangrijker om het wegbeheer doelmatig uit te voeren, de kosten te beheersen en de verkeersveiligheid te waarborgen. Regionaal en lokaal spelen er diverse verkeer gerelateerde beleidsontwikkelingen en thema's. Voor het hoogheemraadschap is het opportuun deze dossiers te volgen of daadwerkelijk aan te haken. Het betreft onder andere de strategische agenda Midden-Holland, Agenda Verstedelijking en mobiliteit, overlast door motoren en de aanleg van snelfietsroutes. Onze inzet is erop gericht om onze belangen ten aanzien van verkeersveiligheid, beheer en onderhoud naar voren te brengen en te voorkomen dat ruimtelijke ontwikkelingen negatieve gevolgen hebben voor het wegbeheer.

Bewoners- en belangengroeperingen zoeken steeds vaker het gesprek met overheden over hun woon- en leefomgeving. Ontwikkelingen in de ruimtelijke ordening of overlast door bepaalde groepen weggebruikers vormen daarvoor vaak de aanleiding. Samen met de gemeente gaan we het gesprek aan om te zoeken naar mogelijke oplossingen.

Om het toenemende aantal klachten te verminderen en de verkeersveiligheid te verhogen werken we samen met de afdeling Publiekszaken aan het verwijderen van overhangend groen en illegaal geplaatste objecten in berm. Hiervoor wordt capaciteit opgenomen in het uitvoeringsplan vergunningen en handhaving.

Bij het uitvoeren van wegreconstructies en het vervangen van wegbruggen onderzoeken we duurzame oplossingen en passen we deze waar mogelijk binnen de projecten toe. We betrekken bewoners en andere belanghebbenden tijdig en actief bij het uitvoeren van onderhoud en de projecten. In 2021 stemmen we de geactualiseerde reconstructieplanning wegen en bruggen actief af met belangrijke stakeholders in het gebied.

Het onderhoudsmanagementsysteem vullen we steeds verder met areaal- en objectgegevens en inspectieresultaten. De informatie wordt gebruikt om het meerjarenonderhoudsprogramma bij te sturen. De projecten die zijn opgenomen in het uitvoeringsprogramma Wegen en wegbruggen voeren we binnen een planperiode van 3 jaar uit.

Om invulling te geven aan onze ambitie om de wegentaak over te dragen blijven we het gesprek voeren met de gemeenten en zoeken we naar mogelijkheden om het draagvlak te vergroten. We bouwen hierbij verder op de stappen die in de voorgaande jaren zijn gezet.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

4.1 Ambitie: Doelmatig uitvoeren van wegbeheer gericht op de bereikbaarheid van wegen	
35.	Doel: We waarborgen continu de bereikbaarheid van de weg, zodat weggebruikers zich veilig kunnen verplaatsen;
35.1	Uitvoeren van weginspecties waarbij we in 2021 extra aandacht besteden aan communicatie met derden (met name nutsbedrijven) die werkzaamheden in en rondom onze wegen uitvoeren.
35.2	Het meerjarenonderhoudsprogramma wegen en wegbruggen wordt geactualiseerd en met externe stakeholders afgestemd.
35.3	Naast het reguliere dagelijks onderhoud voeren we in eigen beheer ook ander onderhoud uit, waaronder wegwerken van achterstallig onderhoud aan markering.
36.	Doel: We besparen kosten en verhogen de kwaliteit van dienstverlening door integrale taken samen uit te voeren met medeoverheden;
36.1	Continueren gezamenlijke gladheidsbestrijding in de Krimpenerwaard, in 2021 onderzoeken we de mogelijkheid om de strooiroutes verder te optimaliseren.
36.2	We participeren in de regionale werkgroep Implementatie Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030.
37.	Doel: We hebben binnen de planperiode duidelijkheid over de taakoverdracht;
37.1	Op ambtelijk en bestuurlijk niveau vindt er nader onderzoek en afstemming plaats met gemeenten met als streven de wegentaak over te dragen aan de gemeenten..
38.	Doel: We beheren de wegen en kunstwerken efficiënt en effectief, op basis van een bewuste afweging tussen risico's, kosten en prestaties, gericht op duurzame oplossingen;
38.1	Het opgestelde beheer- en onderhoudsplan wegen wordt verder vormgegeven conform de principes van assetmanagement die organisatiebreed zijn vastgesteld.
38.2	De volgende wegreconstructies worden uitgevoerd in 2021: <ul style="list-style-type: none"> - Tiendweg West (Ouderkerk aan den IJssel). - Een tweetal wegen die in 2021 worden voorbereid (zie 38.3). Daarnaast worden acht bruggen vervangen door een nieuwe brug, duiker of dam.
38.3	De volgende wegreconstructies worden (verder) voorbereid in 2021: <ul style="list-style-type: none"> - Beijersche Weegje (Gouderak) - Korte Gouderakse Tiendweg (Gouderak) - Tiendweg (Krimpen) - Tussenlaan - Beijerscheweg Zuid (Stolwijk) - Benedenberg (Bergambacht) - Bosweg (Stolwijk) Uit de voorbereiding moet blijken welke wegen in 2021 worden gerealiseerd. Daarnaast wordt een begin gemaakt met de voorbereiding van het vervangen van bruggen door een nieuwe brug, duiker of dam.

4.2 Ambitie: Bijdragen aan een betrouwbaar en veilig wegennetwerk

39.	Doel: We voorkomen ongevallen door onveilige situaties aan te pakken;
39.1	Voor maatregelen gebaseerd op het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 onderzoeken we de mogelijkheid tot cofinanciering.
39.2	We voeren een verkeersveiligheidsanalyse uit op de Tussenlanen en Benedenberg-Zuidbroek om te bepalen of aanvullende verkeersveiligheidsmaatregelen nodig zijn. Hierbij worden burgers en medeoverheden betrokken.
39.3	We voeren maatregelen uit welke volgen uit de Ongevalmonitor van het hoogheemraadschap en de uitgangspunten van het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030, o.a. de aanleg van verkeersplateau's en het aanbrengen van motorrijdersvalbeveiliging bij de vangrail.
39.4	We starten met het verwijderen van obstakels in bermen en overhangend groen.
40.	Doel: We dragen bij aan een wegennetwerk van voldoende kwaliteit;
40.1	De voor het dijkversterkingsproject KIIK ingediende meekoppelkansen werken we verder uit.
40.2	We nemen een definitief besluit over het afsluiten van de IJsseldijk voor doorgaand vrachtverkeer op basis van de in 2020 uitgevoerde pilot.
41.	Doel: We treden bij incidenten en extreme situaties daadkrachtig en doelgericht op en beperken zo veel mogelijk de impact op de omgeving;
41.1	Het handboek crisisbeheersing, waaronder de bestrijdingsplannen, wordt periodiek geëvalueerd en verder verfijnd.
41.2	In 2021 wordt het opleiden/trainen/oefenplan uitgevoerd.

4.3 Ambitie: Wegbeheer afstemmen op de omgeving en de gebruiksfuncties

42.	Doel: We betrekken de omgeving bij de realisatie van onze projecten en maatregelen;
42.1	Onverminderd verzorgen van doelgerichte communicatie naar burgers en bedrijven bij uitvoeringsprojecten.
42.2	Uitvoeren burgerparticipatie bij locaties waar verkeersveiligheid moet worden verbeterd.
42.3	We gaan proactief in overleg met gemeenten over ruimtelijke ontwikkelingen en de mogelijke gevolgen daarvan voor het wegverkeer.
42.4	We brengen in beeld wat de gevolgen voor wegen zijn van de peilaanpassingen die worden voorgestaan bij de realisatie van de natuurgebieden in de Krimpenerwaard.
42.5	Om overlast te voorkomen en de verkeersveiligheid te verbeteren gaan we samen met de gemeente het gesprek aan met belangenpartijen en burgers om te zoeken naar mogelijke oplossingen. Motoren zijn daarbij een actueel thema.
43.	Doel: We zijn open en transparant en stellen beleid, regels en gegevens op een toegankelijke wijze digitaal beschikbaar voor derden;
43.1	De wegenkaart op onze website wordt geüpdatet en voorzien van aanvullende beheerinformatie.

Financiën: Wat gaat het kosten?

Nettokosten programma 4

Bedragen x € 1.000

	MJP2020	PB2021	Verschil MJP & PB	Meerjarig		
	Jaarschijf 2021	Jaarschijf 2021		Jaarschijf 2022	Jaarschijf 2023	Jaarschijf 2024
P4 Wegen	4.334	4.383	49	4.303	4.414	4.519

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

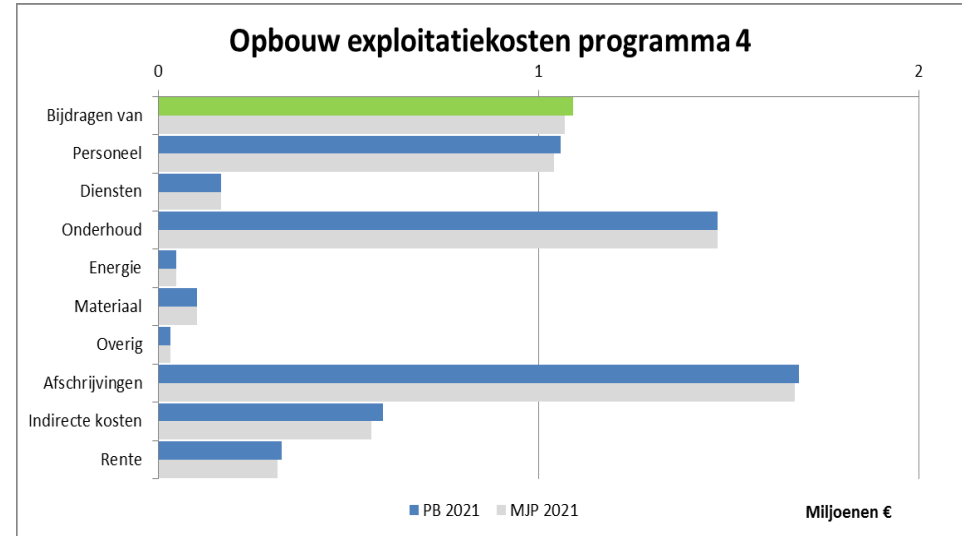
Financiële toelichting

Ten opzichte van het meerjarenperspectief 2021-2024, jaarschijf 2021 stijgen de geraamde kosten van programma 4 met € 49.000. Dit wordt veroorzaakt door:

- De doorbelaste indirecte kosten stijgen met circa € 30.000 vanuit de ondersteunende producten;
- Hogere kapitaallasten € 20.000;
- Hogere doorberekende personele lasten € 20.000;
- De bijdrage van de gemeenten in kader Wet herverdeling wegenbeheer stijgt met € 20.000.

Effect meerjarig

De meerjarenraming laat een stabiel beeld zien en laten een vergelijkbaar beeld zien als 2021. In 2023 en 2024 stijgt de totale exploitatiebegroting doordat de afschrijvingslasten toenemen.

Investerings

Onderstaande tabel toont de te voteren bedragen uit het investeringsprogramma voor het programma Wegen.

Programma 4

Bedragen x € 1.000

Investering	Te voteren investeringsbedragen					
	Totaal	2021	2022	2023	2024	2025 en verder
Reconstructie polderwegen	5.900	1.800	1.950	2.150		
Vervanging wegbruggen	2.310	1.015	885	210	200	
Aanpak black en grey spots	200	100			100	
Duurzaamveilig	1.000				1.000	
Materieel HHSK	500	90	410			
Totaal Programma 4	9.910	3.005	3.245	2.360	1.300	

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting investeringen

Reconstructie polderwegen (€ 1.800.000)

Deze investering is beschreven bij de verzamel- en programmakredieten.

Vervanging wegbruggen (€ 1.015.000)

Deze investering is beschreven bij de verzamel- en programmakredieten.

Vervanging materieel Waterkeringen en Wegen (€ 90.000)

Deze investering is beschreven bij de verzamel- en programmakredieten.

Uitgavepatroon 2021

Het begrote uitgavepatroon 2021 voor de nog te voteren en de reeds gevoteerde kredieten (lopende projecten) bedraagt € 2.450.000.

Programma 5: Omgeving en Organisatie

Algemeen: Omgeving

Wij willen samen en in directe verbinding met de omgeving het waterbeheer uitvoeren. Communicatie staat in dienst van het leggen van verbinding tussen het hoogheemraadschap en de omgeving, het samen vinden van oplossingen en het creëren van draagvlak. Dit maakt het hoogheemraadschap zichtbaar en herkenbaar als waterbeheerder. Wij hebben daarom naast het uitvoeren van alle gebruikelijke activiteiten onszelf ten doel gesteld om bestuurlijk en ambtelijk vaker in gesprek met de omgeving te gaan. Op deze manier willen wij het waterbewustzijn, de interesse voor het waterbeheer en de zichtbaarheid en herkenbaarheid van het hoogheemraadschap vergroten. Wij staan daarbij open voor initiatieven van derden en maken ruimte voor burgerparticipatie.

Ontwikkelingen 2021

Wij gaan door met het betrekken van bewoners, bedrijven en andere belanghebbenden bij ons werk. In 2021 doen wij dit onder andere bij het opstellen van het nieuwe waterbeheerprogramma voor de periode 2022-2027. Door belanghebbenden vroegtijdig in het proces te laten participeren, proberen wij van hen de nodige inbreng en draagvlak voor dit plan te verkrijgen. Ook bij de uitvoering van onze beheer- en onderhoudstaken en projecten hebben wij oog voor onze omgeving en betrekken wij de belanghebbenden tijdig. Wij passen daarbij de leidraad Participatie (2020) toe.

Onze ambities

5.1 Waterbeheer uitvoeren in directe verbinding met de omgeving

Met een herkenbaar aanbod aan educatieve activiteiten dragen we bij aan het vergroten van het waterbewustzijn en aan het vergroten van de interesse van (met name) jongeren voor het waterbeheer.

Daarnaast nemen wij deel aan een campagne van de Unie van Waterschappen voor het vergroten van het waterbewustzijn. Onze website wordt in 2021 nieuw vormgegeven, waardoor we zowel qua vorm als inhoud zo goed mogelijk aansluiten op de behoefte van de bezoekers. Wij blijven werken aan de zichtbaarheid van het waterschap in (sociale) media en in de openbare ruimte.

De invoering van de Omgevingswet is uitgesteld tot 1 januari 2022. Wij gebruiken de extra voorbereidingstijd om goed af te stemmen met onze collega-overheden, met name binnen het Digitale Stelsel Omgevingswet. Wij passen ons zaakstelsel aan en implementeren een nieuw digitaal systeem voor het beheer van de regels uit de waterschapsverordening. Wij zorgen dat onze medewerkers voldoende getraind worden. Opleidingen die door de Covid-19-crisis zijn afgelast, worden in 2021 alsnog gegeven. In samenwerking met de vakafdelingen brengen wij beleidsregels in lijn met de nieuwe waterschapsverordening.

Wij gaan door met het inwinnen van (geografische) gegevens van onze assets onder andere ten behoeve van assetmanagement. Wij initiëren en stimuleren dat bewoners en bedrijven een actieve rol spelen bij de inwinning van gegevens, bijvoorbeeld ten behoeve van de monitoring van waterkwaliteit en waterpeilen. Wij bewaken de kwaliteit van onze gegevens (actualiteit, betrouwbaarheid en compleetheid) en wij zorgen ervoor dat deze gegevens worden verwerkt en ontsloten in eigen

systemen en nationale systemen, zoals de basisregistratie grootschalige topografie (BGT) en de basisregistratie ondergrond (BRO). Wij brengen het informatiemanagement naar het vereiste hogere plan door werkprocessen en de organisatie van het informatiebeheer te actualiseren en te laten voldoen aan de actuele eisen en –wensen. Informatieveiligheid en de waarborging van privacy zijn daarbij een randvoorwaarde. We werken in 2021 door aan de implementatie van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) en de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Ook gaan wij door met de uitvoering van maatregelen die gericht zijn op de verbetering van het documentaire informatiebeheer en (digitale) opslag in het archief.

Samen met het hoogheemraadschap van Rijnland geven wij in 2021 verdere impuls aan de digitale transformatie van onze organisatie, aan de digitalisering en automatisering van werkprocessen op de uiteenlopende taakvelden. Wij nemen daarbij tijd en ruimte voor het onderzoek naar en toepassing van innovaties.

In 2021 gaan we door met het programma Dienstverlening, om de relatie met en dienstverlening aan onze burgers en bedrijven verder te verbeteren. Hun vragen handelen we snel en goed af. We meten de klanttevredenheid doorlopend. We delen de resultaten binnen het hoogheemraadschap om ons 'klant'-bewustzijn te vergroten en onze dienstverlening te verbeteren.

Naast de controles op vergunningen, meldingen en incidentmeldingen op onze keringen, gaan wij in 2021 door met een gebiedsgerichte aanpak om de naleving op een dijkvak te verbeteren en om langer bestaande overtredingen aan te pakken. Bij deze intensieve aanpak inventariseren we eerst in een specifiek gebied (dijkvak) knelpunten die

het waterbelang raken. Vervolgens geven we voorlichting om deze knelpunten aan te pakken en gaan wij met de omgeving aan de slag om de knelpunten te verwijderen of waar mogelijk een passende oplossing te vinden. Wanneer overleg geen uitkomst biedt, wordt handhaving ingezet om aan het eind van het traject een dijkvak op te leveren dat voldoet aan de regels.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

Waterbeheer uitvoeren in directe verbinding met de omgeving	
44.	Doel: We gaan (bestuurlijk en ambtelijk) meer in gesprek met de omgeving;
44.1	We betrekken belanghebbenden bij het opstellen van het nieuwe waterbeheerprogramma.
44.2	We bieden onze medewerkers een opleidingsprogramma 'omgevingsgericht werken' aan.
45.	Doel: We vergroten waterbewustzijn en interesse voor waterbeheer;
45.1	We nemen deel aan een campagne van de Unie van Waterschappen ter vergroting van het waterbewustzijn.
46.	Doel: We vergroten zichtbaarheid en herkenbaarheid van het waterschap;
46.1	We bereiden de viering van het 750-jarig bestaan van het hoogheemraadschap in 2023 voor.
46.2	In het programma Dienstverlening (looptijd 2019 – 2021) onderzoeken we de behoeften en verwachtingen van onze burgers en bedrijven zodat we daar als organisatie meer rekening mee kunnen houden. Verder voeren wij initiatieven uit om de kwaliteit van onze dienstverlening te verhogen.
46.3	Wij monitoren en evalueren onze dienstverlening continu via klanttevredenheidsonderzoeken en geven actief opvolging aan de aandachts- en verbeterpunten.
46.4	Onze vergunningen en brieven passen we aan voor de nieuwe waterschapsverordening. We zorgen voor een goede leesbaarheid en begrijpelijkheid.
46.5	Voor het jaarlijkse uitvoeringsplan Toezicht & Handhaving evalueren we onze werkwijze en (her)benoemen we prioriteiten.
46.6	In de gebiedsgerichte aanpak geven wij projectmatig voorlichting over onze regels. We zorgen dat medegebruik plaatsvindt in overeenstemming met ons beleid.
47.	Doel: we staan open voor initiatieven van derden en maken ruimte voor burgerparticipatie;
47.1	We stellen de participatieverordening op.
47.2	We implementeren de leidraad Participatie.
47.3	We maken participatie onderdeel van de vergunningenprocedure onder de Omgevingswet.
48.	Doel: We realiseren de benodigde ICT-voorzieningen om de doelen 10, 23, 29 en 43 ten aanzien van het digitaal beschikbaar stellen van beleid, regels en gegevens uit te kunnen voeren. (organisatiedoel)
48.1	Wij passen ons zaakstelsel aan, sluiten aan op het Digitaal Stelsel Omgevingswet en stemmen af en oefenen met andere overheden zodat we per 1 januari 2022 publieksvriendelijk kunnen werken onder de Omgevingswet.
48.2	Wij implementeren een digitaal systeem voor het beheer van de regels uit de waterschapsverordening.
48.3	We passen onze systemen aan om vergunningen en aanvragen elektronisch bekend te maken en ter inzage te leggen.

Financiën: Wat gaat het kosten?

Nettokosten programma 5

Bedragen x € 1.000

	MJP2020	PB2021	Verschil MJP & PB	Meerjarig		
	Jaarschijf 2021	Jaarschijf 2021		Jaarschijf 2022	Jaarschijf 2023	Jaarschijf 2024
P5 Omgeving en Organisatie	15.092	15.495	403	15.142	15.115	15.224

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

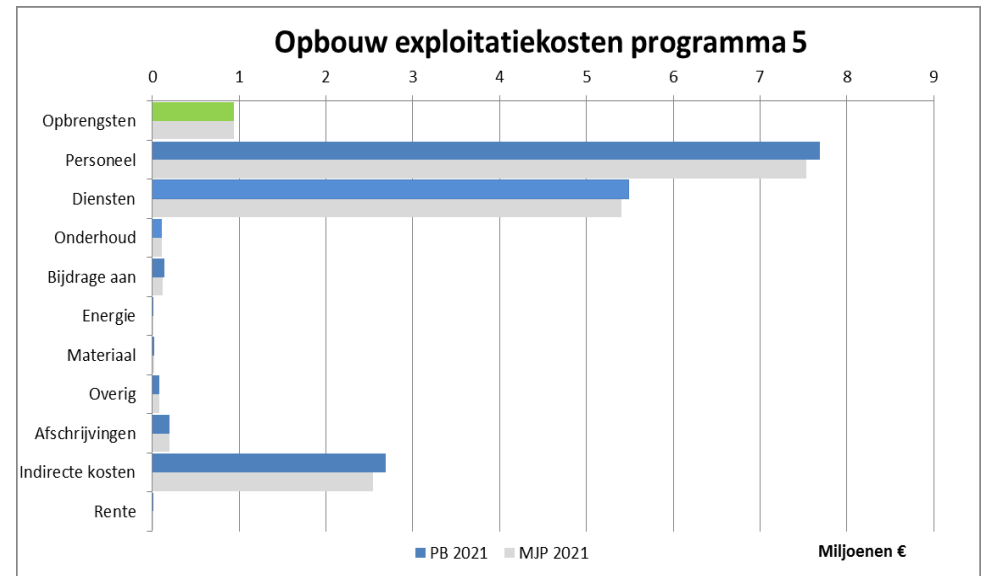
Financiële toelichting

Ten opzichte van het meerjarenperspectief 2021-2024, jaarschijf 2021, zijn de lasten van programma 5 met € 403.000 gestegen. De stijging van kosten wordt onder andere veroorzaakt door hogere kosten bij de RBG (€ 119.000). Vanwege de impact van het coronavirus heeft de RBG te maken met hogere incassokosten door lagere opbrengst invorderingsrente en hogere verwachte kosten dubieuze debiteuren. De doorberekende personele lasten binnen programma 5 nemen ook toe (€ 155.000). Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door urenverschuivingen vanuit projecten naar de exploitatie. Tevens stijgen de doorberekende indirecte kosten vanuit ondersteunende producten met € 144.000.

Effect meerjarig

De meerjarenbegroting programma 5 stijgt de komende jaren ten opzichte van het meerjarenperspectief 2021-2024 met gemiddeld € 187.000 per jaar (2021 tot en met 2024). Dit komt met name door stijgende doorberekende personele lasten en stijgende indirecte kosten. De reden dat de totale begroting daalt van € 15,5 miljoen in 2021 naar circa € 15,1 miljoen in 2022 en verder is omdat de doorberekende personele en indirecte kosten in die jaren op een lager

niveau liggen dan in 2021. Dit komt mede door dalende overheadkosten.

Investerings

Onderstaande tabel toont de te voteren bedragen uit het investeringsprogramma voor het programma Omgeving en organisatie.

Programma 5

Bedragen x € 1.000

Investering	Te voteren investeringsbedragen					
	Totaal	2021	2022	2023	2024	2025 en verder
Verkiezingen	473	101	121	251		
Totaal Programma 5	473	101	121	251		

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting geplande investeringen

Verkiezingen

De investering is bestemd voor het organiseren van de verkiezing voor het algemeen bestuur van het hoogheemraadschap. De verkiezingen vinden in maart 2023 plaats. Jaarlijks wordt via een Rijksfactuur 25% van de verwachte kosten 2023 vooruitbetaald. In dit investeringsplan wordt ook uitgegaan van € 170.000 aan communicatiekosten voor ons hoogheemraadschap, met als doel het onder de aandacht brengen van de verkiezingen in ons beheergebied.

Uitgavepatroon 2021

Het begrote uitgavepatroon 2021 voor de nog te voteren en de reeds gevoteerde kredieten (lopende projecten) bedraagt € 101.000.

Ondersteunende producten

De kosten van de ondersteunende producten worden verdeeld over alle andere producten. Ze vormen de indirecte kosten voor alle programma's. De methodiek van verdelen wordt beschreven in paragraaf [7.1 Kostentoe rekening](#):

Financiën: Wat gaat het kosten?

Nettokosten Ondersteunende producten

Bedragen x € 1.000

	MJP2020 Jaarschijf 2021	PB2021 Jaarschijf 2021	Verschil MJP & PB	Jaarschijf 2022	Meerjarig Jaarschijf 2023	Jaarschijf 2024
OP Ondersteunende producten	18.591	20.065	1.474	18.455	18.284	17.833

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

Ten opzichte van het meerjarenperspectief 2021-2024, jaarschijf 2021, stijgen de totale netto lasten met circa € 1,5 miljoen. De out of pocket budgetten stijgen met € 430.000 en de doorberekende personele lasten stijgen met circa € 1 miljoen. Hieronder worden de belangrijkste mutaties toegelicht.

Doorberekende personele lasten

De doorberekende personele lasten vallen circa € 1 miljoen hoger uit ten opzichte van het meerjarenperspectief. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door (technische) urenverschuivingen. Deels door een urenverschuiving van projecten naar de exploitatie en deels door een

verschuiving van uren tussen de programma's. Een deel van de uren ten behoeve van geo-informatie die waren begroot in programma's 1 tot en met 5 zijn nu centraal ondergebracht binnen de ondersteunende producten. Een groter deel van de werkzaamheden is niet zuiver meer toe te rekenen aan de primaire programma's. Het betreft integrale werkzaamheden ten behoeve van de gehele organisatie. Naast de verschuivingen van uren zijn er ook kostenstijgingen. Deze lichten we hieronder toe.

Samenwerking Informatisering & automatisering (I&A)

Ten opzichte van het meerjarenperspectief 2021-2024 stijgt ons aandeel in de I&A begroting met gemiddeld € 345.000 per jaarschijf. Met een piek in 2021 van € 494.000. De samenwerking I&A is ondergebracht bij de organisatie van Rijnland. Dit betekent dat het

financieel beleid van Rijnland geldend is. Rijnland heeft er dit jaar voor gekozen om geen meerjarenraming in juni vast te stellen. Hierdoor is er pas bij de begroting zicht op de kosten voor 2021 en ontbrak hiervoor het zicht in het meerjarenperspectief 2021-2024 voor ons hoogheemraadschap. Binnen het financieel beleid van Rijnland worden er geen ICT-kosten geactiveerd. Dit betekent dat alle vervangingen (hardware en software) in de exploitatie worden genomen. Hierdoor ontstaan op onderdelen schommelingen in de ramingen tussen de jaren. Hieronder volgt een toelichting op de verhogingen in 2021.

Sinds de samenwerking I&A Rijnland/HHSK zijn beide organisaties in omvang toegenomen. In totaal zijn er circa 250 tot 300 werkplekken meer dan vier jaar geleden. Digitalisering van ons werk stelt eisen aan onze (mobiele) middelen. Voor de komende jaren zien wij een (verdere) toenemende groei in omvang en van het gebruik van mobiele middelen (smartphones, ipads, laptops). De gevolgen van de Covid-19-crisis en de visie op het nieuwe werken versterken deze trend.

Er worden daarbij meer en meer eisen gesteld aan de beveiliging. Dit leidt er onder andere toe dat verouderde apparatuur (versneld) moet worden vervangen. In 2021 maken wij hiervoor een inhaalslag.

Vornoemde ontwikkelingen vragen een groter budget voor hardware en ondersteuning. De groei in de vraag naar I&A-diensten is structureel. Daarnaast zijn invoering van een gemeenschappelijk platform, nieuwe werkplekken en de invoering van Microsoft 365 extra inspanningen die in 2020 is opgevangen met externe inhuur. Een veilige ondersteuning vraagt echter structureel meer ondersteuning. Voor de komende jaren is een uitbreiding van de formatie met 5 fte in de begroting opgenomen.

De kosten voor software zijn hoger in 2020 en 2021 als gevolg van nieuwe contractprijzen voor Microsoft en Citrix door toename van het aantal licenties en het beschikbaar krijgen van nieuwe functionaliteiten. De betaling van twee grote, meerjarige software contracten (Veeam en VMWare) doen we ineens in 2021. Daarnaast is er extra beperkte ruimte geraamd voor innovatieve projecten op het gebied van I&A.

De kosten voor telefonie waren bij het begin van samenwerking niet opgenomen in onze gezamenlijke begroting. De integratie van de contracten van beide organisaties en het beheer blijkt bij nadere ervaring efficiënter uit te voeren dan ieder apart. Deze kosten zijn toegevoegd aan de I&A begroting en verlagen wij in onze eigen begroting.

Uitbreiding modules E-HRM

Door continue verbetering in E-HRM (personeels-en salarissysteem) en door invoering van digitaliseren van personeelsdossiers is jaarlijks € 20.000 benodigd vanaf 2021.

Inhuurbudget Human Resources (HR)

Door de toegenomen werkdruk bij Human Resources is een inhuurbudget van circa € 56.000 begroot. Deze kosten zijn onderdeel van de totale doorberekende personele lasten die op de vorige pagina zijn toegelicht.

Samenwerking Financiële eenheid

Om de drie waterschappen zo optimaal en efficiënt mogelijk te bedienen en mede door de aanscherping van het ICT-beleid op het gebied van informatiebeveiliging, is een uitbreiding van een functioneel beheer nodig. De dekking voor de extra functioneel beheerder is

budgetneutraal. De functie wordt gedekt door een verlaging bij de out-of-pocketbudgetten voor consultancy, wijzigingsverzoeken en licentiekosten.

Door de uitbreiding van een extra functioneel beheerder is de ondersteunende functie medewerker metadata per 2022 niet meer nodig en daalt de formatie naar 13 fte. Daardoor dalen de inkomsten met € 37.000 vanaf 2022.

Effect meerjarig

Meerjarig daalt het volume van de totale exploitatiebegroting van circa € 20 miljoen in 2021, naar € 17,8 miljoen in 2024. Dit heeft verschillende oorzaken. Ten eerste zit in 2021 voor het laatst incidenteel budget voor informatiebeheer in onze begroting (€ 500.000). De I&A-begroting laat meerjarig ook een dalende trend zien (€ 200.000) en ook de kapitaallasten dalen meerjarig met circa € 500.000. Deels komt dit doordat ICT-investeringen van voor de periode van de I&A-samenwerking volledig zijn afgeschreven. Nieuwe afschrijvingen zitten binnen de I&A-samenwerking. De personele lasten dalen met circa € 900.000 door urenverschuivingen (o.a. geen centrale uren meer voor implementatie Omgevingswet) en doordat tijdelijke inhuurbudgetten medio 2023 uit de begroting verdwijnen.

Investerings

Onderstaande tabel toont de te voteren bedragen uit het investeringsprogramma voor de ondersteunende producten

Ondersteunende producten

Bedragen x € 1.000

Investering	Te voteren investeringsbedragen					
	Totaal	2021	2022	2023	2024	2025 en verder
Huisvesting	2.635	635	1.800	100	100	
Totaal ondersteunende producten	2.635	635	1.800	100	100	

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting geplande investeringen

Huisvesting

In dit investeringsplan vallen de vervangingskosten van kleine en grote renovaties van het gemeenlandshuis. Voor de kleinere vervangingen/renovaties is jaarlijks € 100.000 nodig.

In 2021 staan de vervanging van onder andere de luchtbehandelingskast, de stoombevochtiging en de verbouwing van het bedrijfsrestaurant gepland.

Het opgevoerde bedrag in 2022 is bedoeld voor aanpassingen aan de huisvesting en het verbouwen van de niet gerenoveerde kantoordelen van het gemeenlandshuis. Al deze vervangingen/renovaties leveren een bijdrage aan het verkrijgen van energielabel A.

Uitgavepatroon 2021

Het begrote uitgavepatroon 2021 voor de nog te voteren en de reeds gevoteerde kredieten (lopende projecten) bedraagt € 400.000.

Veranderprogramma's

Duurzaamheid

Binnen het programma duurzaam werken wij aan de realisatie van de doelen en ambities uit de nota Duurzaamheid die in 2017 is vastgesteld. Wij richten ons op de speerpunten energie, broeikasgasemissies, grondstoffen & circulair en duurzamer werken. Daarnaast wordt gewerkt aan een inventarisatie op het gebied van biodiversiteit. Op het gebied van energie is aandacht voor energiebesparing en het opwekken van duurzame energie. Hiervoor worden in 2021 verschillende projecten uitgevoerd. We liggen goed op koers om de doelstelling van energieneutraliteit in 2025 te behalen. De uitkomst van de Regionale Energiestrategieën zullen in 2021 bekend zijn. Dit zal mede richting geven aan de inspanningen op het gebied van duurzame energie in de komende jaren.

Voor de broeikasgasemissies voldoet het hoogheemraadschap ruimschoots aan de tussendoelstellingen voor de emissiereductie. Echter verwachten wij dat in de toekomst ook de emissies van lachgas uit het zuiveringsproces en methaangas uit het zuiveringsslib meegenomen zullen worden in de totale emissies van het waterschap. Omdat lachgas en methaangas sterke broeikasgassen zijn, zou dit zorgen voor een grote toename van de aan ons toegerekende emissies. In dat geval zullen wij nog een forse extra inspanning moeten leveren om de reductiedoelstellingen te behalen. De resultaten van het lopende onderzoek naar lachgasemissies op Kralingseveer kunnen hier een belangrijke bijdrage aan leveren. Daarnaast onderzoeken wij bij welke andere bedrijfsprocessen reductie van broeikasgassen kan worden gerealiseerd.

De doelstellingen voor grondstoffen & circulair zullen wij vooral door duurzame inkoop en duurzame aanbesteding moeten behalen. In 2020 is de organisatiebrede materiaalstroomanalyse afgerond. Deze geeft inzicht in het eigen grondstoffenverbruik en de milieu-impact daarvan. Informatie die noodzakelijk is om gericht stappen te kunnen gaan zetten richting een circulaire economie. De ambitie is om in 2021 concreet met de uitkomsten en conclusies van deze materiaalstroomanalyse aan de slag te gaan. Bij duurzamer werken ligt de nadruk intern op het vergroten van het bewustzijn en betrokkenheid van de afdelingen en teams. Doelstelling is om duurzame afwegingen te verankeren en zichtbaar te maken in alle processen. Hier werken wij momenteel aan op verschillende plekken in de organisatie. De nota Duurzaamheid is vastgesteld voor de periode 2017-2021. In 2021 wordt het vervolg op de nota vormgegeven door aan te sluiten bij het nieuw op te stellen Waterbeheerplan.

Omgevingwet

Het programma voor de Omgevingswet is toegelicht in [programma 5](#): omgeving en organisatie.

Klimaatadaptatie

Klimaatadaptatie is toegelicht in [programma 2](#): Watersystemen.

Dienstverlening

Het programma voor Dienstverlening is toegelicht in [programma 5](#): omgeving en organisatie.

6. Waterschapsbelastingen

In dit hoofdstuk bespreken we de verschillende aspecten van de waterschapsbelastingen. Daarnaast geven we weer hoe het tarief van 2021 tot stand is gekomen, inclusief rekenvoorbeelden voor verschillende woonsituaties.

De volgende paragrafen komen aan de orde:

6.1 Algemeen

6.2 Tarieven 2021

6.3 Rekenvoorbeelden 2021

6.1 Algemeen

De waterschapsbelastingen

Dekking van de exploitatiekosten van het hoogheemraadschap vindt vooral plaats via het heffen van waterschapsbelastingen. Het hoogheemraadschap heft de volgende belastingen:

- Watersysteemheffing: de dekking van de kosten die zijn verbonden aan de zorg voor het watersysteem (waterkeringszorg, waterkwantiteitsbeheer, grondwater en passief waterkwaliteitsbeheer) vindt via de watersysteemheffing plaats.
- Wegenheffing: de dekking van de kosten die zijn verbonden aan het beheer van de wegen in de Krimpenerwaard vindt via de wegenheffing plaats.
- Zuiveringsheffing: de dekking van de kosten voor het zuiveren van afvalwater vindt via de zuiveringsheffing plaats.
- Verontreinigingsheffing: voor het direct lozen van afvalwater op het oppervlaktewater wordt een aanslag verontreinigingsheffing

opgelegd. Het tarief van de verontreinigingsheffing bedraagt 100% van de zuiveringsheffing.

- Leges: voor het in behandeling nemen van aanvragen tot het verlenen van ontheffingen en vergunningen heffen we leges.
- Precariobelasting: voor het hebben van voorwerpen op of in eigendom(men) van Schieland en de Krimpenerwaard heffen we precariobelasting. De tarieven voor deze belasting indexeren we jaarlijks trendmatig voor inflatie.

Kostentoedeling en tariefdifferentiaties

In de programmabegroting 2021 gaan we uit van het voorstel van de kostentoedelingsverordening die in 2018 volledig is geactualiseerd en op 28 november 2018 in de VV is vastgesteld. Deze goedgekeurde kostentoedeling is per 1 januari 2019 in werking getreden. In deze verordening wordt toedeling van de kosten voor de taken via de watersysteem- en wegenheffing over de belangencategorieën ingezetenen en eigenaren van onroerende zaken geregeld.

Categorie	Watersysteemheffing	Wegenheffing
Ingezetenen	53,00%	32,00%
Gebouwd	42,49%	58,37%
Ongebouwd	4,49%	8,04%
Natuur	0,02%	1,59%

Daarnaast kent het hoogheemraadschap de volgende twee tariefdifferentiaties binnen de watersysteemheffing:

1. Voor buitendijks gelegen ongebouwde onroerende zaken (die geen natuurterreinen zijn) en voor buitendijks gelegen gebouwde onroerende zaken: Het tarief na toepassing van de tariefdifferentiatie is 75% lager dan voor elk van deze categorieën geldt.
2. Voor verharde openbare wegen: Het tarief na toepassing van de tariefdifferentiatie is 100% hoger dan het tarief dat voor ongebouwde onroerende zaken, niet zijnde natuurterreinen, geldt.

Ontwikkeling geraamde belastingeenheden

De geraamde belastingeenheden zijn geactualiseerd en kennen de volgende mutaties ten opzichte van de programmabegroting 2020.

Watersysteemheffing ingezetenen huishoudens

Het aantal woonruimten in het beheersgebied van het hoogheemraadschap groeit in 2021 met 0,7% naar 273.000 woonruimtes.

Watersysteemheffing en wegenheffing gebouwd

De stijging van de WOZ-waarde zet zich voor woningen door. Voor 2021 wordt rekening gehouden met een stijging van de WOZ-waarde van gebouwde onroerende zaken in het beheersgebied van het hoogheemraadschap met 8,5% voor woningen. Voor niet-woningen wordt rekening gehouden met een lichte daling van 0,1%.

Watersysteemheffing en wegenheffing ongebouwd

Het aantal hectare ongebouwd daalt naar verwachting van 18.109 naar 17.700. Het aantal hectare natuur stijgt van 2.959 naar 3.000 en het aantal hectare ongebouwd wegen stijgt van 2.866 naar 3.000.

Zuiveringsheffing

Het aantal vervuilingseenheden voor ingezetenen is met 7.200 gestegen. Voor bedrijven is het aantal met 7.000 naar boven bijgesteld.

Kwijtschelding

Het kwijtscheldingsbeleid van het hoogheemraadschap is vastgelegd in de Kwijtscheldingsregeling. Voor de watersysteemheffing en voor de wegenheffing is 100% kwijtschelding mogelijk. Alleen de categorie ingezetenen kan gebruikmaken van deze regeling voor de watersysteemheffing. In de praktijk is kwijtschelding alleen mogelijk voor huurders van woonruimten. Voor de kwijtscheldingsnorm wordt voor de 'kosten van bestaan' aangesloten bij de normbedragen en -percentages voor bijstandsuitkeringen die gebruikt worden bij de toepassing van de Wet werk en bijstand. Het hoogheemraadschap kent de maximale kwijtscheldingsnorm van 100% van de bijstandsuitkering.

Vanwege de mogelijke impact van Covid-19 geeft de RBG het advies om het percentage kwijtschelding voor de watersysteemheffing met 0,9% te verhogen. Voor de wegenheffing wordt een verhoging van 0,3% voorgesteld.

Oninbaar

De Regionale Belasting Groep (RBG) gebruikt alle maatregelen in het incassotraject die wettelijk zijn toegestaan om de omvang van de oninbaarheid van belastingschulden te beperken. Zo maakt de RBG naast de vordering op het loon gebruik van diverse andere beslagen op het vermogen, zoals beslag op voertuigen, bankrekeningen en woningen.

In 2021 stellen we voor alle heffingen de percentages oninbaar naar boven bij (gemiddeld met 0,4%) vanwege de mogelijke impact van Covid-19.

Belastingopbrengst

De geprognosticeerde netto belastingopbrengst watersysteemheffing in 2021 is € 49,3 miljoen en stijgt met circa € 0,5 miljoen ten opzichte van 2020. Het begrotingstekort van € 2,5 miljoen komt ten laste van de tariefegalisatiereserve.

De geprognosticeerde netto belastingopbrengst zuiveringsheffing in 2021 is circa € 40,8 miljoen en stijgt met circa € 1,8 miljoen ten opzichte van 2020. Het resterend tekort van circa € 3 miljoen komt ten laste van de tariefegalisatiereserve.

De geprognosticeerde netto belastingopbrengst wegenheffing in 2021 is circa € 4,4 miljoen en stijgt met € 87.000 ten opzichte van 2020. Het resterend tekort van circa € 0,6 miljoen komt ten laste van de tariefsegalisatiereserve.

De totale netto opbrengst uit waterschapsbelastingen stijgt met circa € 2,1 miljoen. Dat is een stijgingspercentage van 2,3% ten opzichte van 2020. De belastingopbrengst voor de watersysteemheffing stijgt met 1%, de belastingopbrengst zuiveringsheffing stijgt met 4% en de opbrengst van de wegenheffing stijgt met 2%.

De exacte tariefstijging per categorie en per individuele situatie kan verschillen. Voor meer informatie over tariefstijgingen en –dalingen per categorie belastingplichtige verwijzen we naar de [Rekenvoorbeelden](#).

6.2 Tarieven 2021

Watersysteemheffing (voor gehele beheersgebied van HHSK)	2021	2020
- ingezetene per woonruimte (aantal woonruimten 273000)	€ 107,88	€ 106,38
- gebouwd per € 2.500 WOZ-waarde (totale WOZ-waarde € 97558251)	0,0216%	0,0236%
- verharde openbare wegen per hectare (3000 hectaren)	€ 185,84	€ 182,94
- overig ongebouwd per hectare (17840 hectaren)	€ 92,92	€ 91,48
- natuurterrein per hectare (3000 hectaren)	€ 3,29	€ 3,30
Tariefegalisatiereserve 1 januari	€ 5.119.387	€ 8.380.536
Tariefegalisatiereserve 31 december	€ 2.637.889	€ 5.119.387
Bodemreserve	€ 2.500.000	€ 2.500.000

Zuiveringsheffing (voor gehele beheersgebied van HHSK)	2021	2020
- per vervuilingseenheid (791257 vervuilingseenheden)	€ 51,26	€ 50,01
Tariefegalisatiereserve 1 januari	€ 9.190.857	€ 10.836.000
Tariefegalisatiereserve 31 december	€ 6.232.340	€ 9.190.857
Bodemreserve	€ 2.000.000	€ 2.000.000

Verontreinigingsheffing (voor gehele gebied van HHSK, voor directe lozing op oppervlaktewater)	2021	2020
- tarief per vervuilingseenheid (aantal vervuilingseenheden 300)	€ 51,26	€ 50,01

Wegenheffing (alleen voor het gebied Krimpenerwaard)¹	2021	2020
- ingezetene per woonruimte (aantal woonruimten 33300)	€ 44,27	€ 43,54
- gebouwd per € 2.500 WOZ-waarde (totale WOZ-waarde € 11429134)	0,0226%	0,0241%
- ongebouwd per hectare (9400 hectaren)	€ 35,08	€ 34,39
- natuurterrein per hectare (2000 hectaren)	€ 35,08	€ 34,39
Tariefegalisatiereserve 1 januari	€ 4.128.879	€ 4.441.000
Tariefegalisatiereserve 31 december	€ 3.567.243	€ 4.128.879
Bodemreserve	€ 500.000	€ 500.000

¹ Het onderscheid voor de Krimpenerwaard komt voort uit de wegenbeheertaak die het hoogheemraadschap in de Krimpenerwaard heeft.

6.3 Rekenvoorbeelden 2021

	Tarieven 2020		Tarieven 2021		Verschil Schieland		Verschil Krimpenerwaard	
	Schieland	Krimpenerwaard	Schieland	Krimpenerwaard	€	%	€	%
	€	€	€	€	€	%	€	%
Woning / éénpersoonshuishouden	WOZ-waarde in 2020 € 125.000		WOZ-waarde in 2021 € 135.625					
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	106,38	106,38	107,88	107,88	1,50	1,4%	1,50	1,4%
- Wegenheffing	0,00	43,54	0,00	44,27	0,00	0,0%	0,73	1,7%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	29,50	29,50	29,29	29,29	-0,21	-0,7%	-0,21	-0,7%
- Wegenheffing	0,00	30,08	0,00	30,69	0,00	0,0%	0,61	2,0%
Zuiveringsheffing 1 ve	50,01	50,01	51,26	51,26	1,25	2,5%	1,25	2,5%
Eigen woning	185,89	259,51	188,43	263,39	2,54	1,4%	3,88	1,5%
Huurwoning	156,39	199,93	159,14	203,41	2,75	1,8%	3,48	1,7%
Woning / meerpersoonshuishouden	WOZ-waarde in 2020 € 125.000		WOZ-waarde in 2021 € 135.625					
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	106,38	106,38	107,88	107,88	1,50	1,4%	1,50	1,4%
- Wegenheffing	0,00	43,54	0,00	44,27	0,00	0,0%	0,73	1,7%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	29,50	29,50	29,29	29,29	-0,21	-0,7%	-0,21	-0,7%
- Wegenheffing	0,00	30,08	0,00	30,69	0,00	0,0%	0,61	2,0%
Zuiveringsheffing 3 ve	150,03	150,03	153,78	153,78	3,75	2,5%	3,75	2,5%
Eigen woning	285,91	359,54	290,96	365,92	5,04	1,8%	6,38	1,8%
Huurwoning	256,41	299,95	261,66	305,93	5,25	2,0%	5,98	2,0%

	Tarieven 2020		Tarieven 2021		Verschil Schieland		Verschil Krimpenerwaard	
	Schieland	Krimpenerwaard	Schieland	Krimpenerwaard	€	%	€	%
	€	€	€	€	€	%	€	%
	WOZ-waarde		WOZ-waarde					
	in 2020	€ 200.000	in 2021	€ 217.000				
Woning / éénpersoonshuishouden								
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	106,38	106,38	107,88	107,88	1,50	1,4%	1,50	1,4%
- Wegenheffing	0,00	43,54	0,00	44,27	0,00	0,0%	0,73	1,7%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	47,20	47,20	46,87	46,87	-0,33	-0,7%	-0,33	-0,7%
- Wegenheffing	0,00	48,13	0,00	49,10	0,00	0,0%	0,97	2,0%
Zuiveringsheffing 1 ve	50,01	50,01	51,26	51,26	1,25	2,5%	1,25	2,5%
Eigen woning	203,59	295,26	206,01	299,38	2,42	1,2%	4,12	1,4%
Huurwoning	156,39	199,93	159,14	203,41	2,75	1,8%	3,48	1,7%
	WOZ-waarde		WOZ-waarde					
Woning / meerpersoonshuishouden	in 2020	€ 200.000	in 2021	€ 217.000				
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	106,38	106,38	107,88	107,88	1,50	1,4%	1,50	1,4%
- Wegenheffing	0,00	43,54	0,00	44,27	0,00	0,0%	0,73	1,7%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	47,20	47,20	46,87	46,87	-0,33	-0,7%	-0,33	-0,7%
- Wegenheffing	0,00	48,13	0,00	49,10	0,00	0,0%	0,97	2,0%
Zuiveringsheffing 3 ve	150,03	150,03	153,78	153,78	3,75	2,5%	3,75	2,5%
Eigen woning	303,61	395,29	308,53	401,90	4,92	1,6%	6,62	1,7%
Huurwoning	256,41	299,95	261,66	305,93	5,25	2,0%	5,98	2,0%

	Tarieven 2020		Tarieven 2021		Verschil Schieland		Verschil Krimpenerwaard	
	Schieland	Krimpenerwaard	Schieland	Krimpenerwaard	€	%	€	%
	€	€	€	€	€	%	€	%
Woning / éénpersoonshuishouden	WOZ-waarde in 2020		WOZ-waarde in 2021					
	€ 400.000		€ 434.000					
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	106,38	106,38	107,88	107,88	1,50	1,4%	1,50	1,4%
- Wegenheffing	0,00	43,54	0,00	44,27	0,00	0,0%	0,73	1,7%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	94,40	94,40	93,73	93,73	-0,66	-0,7%	-0,66	-0,7%
- Wegenheffing	0,00	96,27	0,00	98,21	0,00	0,0%	1,94	2,0%
Zuiveringsheffing 1 ve	50,01	50,01	51,26	51,26	1,25	2,5%	1,25	2,5%
Eigen woning	250,79	390,59	252,88	395,35	2,09	0,8%	4,76	1,2%
Huurwoning	156,39	199,93	159,14	203,41	2,75	1,8%	3,48	1,7%
	WOZ-waarde		WOZ-waarde					
Woning / meerpersoonshuishouden	in 2020		in 2021					
	€ 400.000		€ 434.000					
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	106,38	106,38	107,88	107,88	1,50	1,4%	1,50	1,4%
- Wegenheffing	0,00	43,54	0,00	44,27	0,00	0,0%	0,73	1,7%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	94,40	94,40	93,73	93,73	-0,66	-0,7%	-0,66	-0,7%
- Wegenheffing	0,00	96,27	0,00	98,21	0,00	0,0%	1,94	2,0%
Zuiveringsheffing 3 ve	150,03	150,03	153,78	153,78	3,75	2,5%	3,75	2,5%
Eigen woning	350,81	490,62	355,40	497,87	4,59	1,3%	7,26	1,5%
Huurwoning	256,41	299,95	261,66	305,93	5,25	2,0%	5,98	2,0%

	Tarieven 2020		Tarieven 2021		Verschil Schieland		Verschil Krimpenerwaard	
	Schieland	Krimpenerwaard	Schieland	Krimpenerwaard	€	%	€	%
	€	€	€	€	€	%	€	%
Bouw- en grasland	50 hectaren		50 hectaren					
Ongebouwd:								
- Watersysteemheffing	4.573,36	4.573,36	4.646,00	4.646,00	72,64	1,6%	72,64	1,6%
- Wegenheffing	0,00	1.719,50	0,00	1.754,00	0,00	0%	34,50	2,0%
Zuiveringsheffing 3 ve	150,03	150,03	153,78	153,78	3,75	2,5%	3,75	2,5%
Totaal	4.723,39	6.442,89	4.799,78	6.553,78	76,39	1,6%	110,89	1,7%
Verharde openbare wegen	50 hectaren		50 hectaren					
Ongebouwd								
- Watersysteemheffing	9.146,72	9.146,72	9.292,00	9.292,00	145,28	1,6%	145,28	1,6%
- Wegenheffing	0,00	1.719,50	0,00	1.754,00	0,00	0,0%	34,50	2,0%
Totaal	9.146,72	10.866,22	9.292,00	11.046,00	145,28	1,6%	179,78	1,7%
Natuurterreinen	50 hectaren		50 hectaren					
Natuurterreinen:								
- Watersysteemheffing	165,10	165,10	164,47	164,47	-0,63	-0,4%	-0,63	-0,4%
- Wegenheffing	0,00	1.719,50	0,00	1.754,00	0,00	0,0%	34,50	2,0%
Totaal	165,10	1.884,60	164,47	1.918,47	-0,63	-0,4%	33,87	1,8%

	Tarieven 2020		Tarieven 2021		Verschil Schieland		Verschil Krimpenerwaard	
	Schieland	Krimpenerwaard	Schieland	Krimpenerwaard	€	%	€	%
	€	€	€	€	€	%	€	%
	WOZ-waarde		WOZ-waarde					
Bedrijfsgebouwd	in 2020	€ 4.000.000	in 2021	€ 3.996.000				
Gebouwd	943,98	1.906,63	863,05	1.767,26	-80,93	-8,6%	-139,38	-7,3%
Zuiveringsheffing 30 ve	1.500,34	1.500,34	1.537,85	1.537,85	37,51	2,5%	37,51	2,5%
Totaal	2.444,32	3.406,97	2.400,89	3.305,10	-43,42	-1,8%	-101,87	-3,0%

7. Overige financiële aspecten

In dit hoofdstuk komen de volgende paragrafen aan de orde:

[7.1 Kostentoerekening](#)

[7.2 Financiering](#)

[7.3 Risicomanagement](#)

[7.4 Risico's](#)

[7.5 Weerstandsvermogen](#)

[7.6 Kengetallen](#)

[7.7 EMU-saldo](#)

[7.8 Incidentele baten en lasten](#)

[7.9 Verbonden partijen](#)

[7.10 Mutaties overige bestemmingsreserves en voorzieningen](#)

[7.11 Bedrijfsvoering](#)

7.1 Kostentoerekening

In deze paragraaf gaan we in op de toerekening van de ondersteunende beheerproducten naar de primaire beheerproducten en de uiteindelijke toerekening van de netto kosten aan de kostendragers Systeembeheer, Zuiveringenbeheer en Wegenbeheer. Met het vaststellen van de begroting 2021 bevestigen we het principe van kostentoerekening. Wij volgen hierin het in 2008 vastgesteld beleid op grond van artikel 15 van de Verordening ex artikel 108 van de Waterschapswet.

Hieronder staat een toelichting op de kwantitatieve en kwalitatieve grondslagen die voor de kostentoerekening gelden. De methodiek voor de berekening van de rentelasten van vaste activa lichten we hier niet toe, deze is onderdeel van het vastgestelde afschrijvingsbeleid.

Toerekenen personele lasten naar de beheerproducten

De personele lasten worden door middel van tijdschrijven toegerekend naar de producten. De geschreven uren worden financieel gemaakt met een intern uurtarief. Binnen het hoogheemraadschap hanteren we twee interne uurtarieven (gemiddeld en hoog) gehanteerd. Voor 2021 zijn de tarieven: € 83 en € 100 per uur. De tarieven zijn ten opzichte van 2020 met respectievelijk € 3 en € 1 gestegen. Voornamelijk veroorzaakt door stijgende overheadkosten en deels door de loonontwikkeling.

Ondersteunende beheerproducten

De kosten van de ondersteunende beheerproducten zijn verdeeld volgens het verdelingsmodel van de Unie van Waterschappen. Een eenduidige verdeelmethodiek die in 2016 is geactualiseerd. De methodiek maakt samenstellen van bedrijfsvergelijkingen tussen waterschappen mogelijk.

Voor de verdeling van de kosten van de ondersteunende beheerproducten aan de primaire beheerproducten worden twee algemene verdeelsleutels gehanteerd, namelijk:

- a. verdeling op basis van het aandeel directe uren per beheerproduct
- b. verdeling op basis van het aandeel directe kosten per beheerproduct

- Informatisering en automatisering;
- Centrale (geo)grafische informatie;
- Centrale huisvesting.

Toerekening aan de kostendragers

Nadat de ondersteunende beheerproducten zijn toegerekend aan de primaire beheerproducten worden de integrale kosten van primaire beheerproducten toegerekend aan de drie kostendragers. Dit doen we op basis van de volgende verdeelsleutels:

1. Producten die specifiek voor één taak worden uitgevoerd drukken voor 100% op deze taak;
2. Producten die bijdragen aan het realiseren van twee of meer taken worden op basis van gemiddelde urenrealisaties verdeeld;
3. Indien dit niet mogelijk is op basis van de verhouding van de kosten per taak.

De verdelingen op basis van uren en kosten, zowel van de ondersteunende producten als van de primaire producten sluiten aan bij geldende bedrijfseconomische uitgangspunten en hebben tot doel kosten zo objectief mogelijk aan taken toe te rekenen. Een en ander is gebaseerd op de afspraken van de Unie van Waterschappen, verankerd in artikel 6 van de BBVW (Besluit Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen).

Volgens methodiek A worden de volgende producten verdeeld:

- centraal management;
- personeel en organisatie;
- interne communicatie;
- bestuurlijke en juridische zaken;
- catering en interne faciliteiten.

Volgens methodiek B worden de volgende producten verdeeld:

- concern control;
- financieel beleid en dienstauto's.

Uiteindelijk leidt dit tot de volgende verdeling van de kosten van de ondersteunende producten over de kostendragers:

	Methodie A	Methodie B
Systeemheffing	66,72%	50,45%
Zuiveringsbeheer	27,06%	44,68%
Wegenbeheer	6,22%	4,87%
Totaal	100,00%	100,00%

De volgende producten hebben een specifieke verdeling, op basis van fte's werken aan de betreffende producten:

Verdeelsleutels

Programma's/deelprogramma's	Procentuele verdeling naar taak		
	Systeem-beheer	Zuiveringsbeheer	Wegenbeheer
1. Waterveiligheid			
Thema- en gebiedsgerichte plannen	100%		
Plannen van derden	100%		
Beheersinstrumenten waterkeringen	100%		
Aanleg en onderhoud waterkeringen	100%		
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	100%		
2. Watersysteem			
Waterbeheerplan	52%	43%	5%
Thema- en gebiedsgerichte plannen	100%		
Kaderrichtlijn Water / WB 21e eeuw	100%		
Plannen van derden	100%		
Beheersinstrumenten watersystemen	100%		
Aanleg en verwerving waterlopen	100%		
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	100%		
Beheer hoeveelheid water	100%		
Calamiteitenbestrijding watersystemen	100%		
Monitoring watersystemen	100%		
Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	100%		
3. Afvalwater			
Thema- en gebiedsgerichte plannen		100%	
Plannen van derden		100%	
Getransporteerd afvalwater		100%	
Gezuiverd afvalwater		100%	
Verwerkt slib		100%	
Afvalwaterbehandeling door derden		100%	
Rioleringsplannen en subsidies lozingen	50%	50%	
Stimulering derden aanpak diffuse emissies	50%	50%	

Programma's/deelprogramma's	Procentuele verdeling naar taak		
	Systeem-beheer	Zuiveringsbeheer	Wegenbeheer
4. Wegen			
Thema- en gebiedsgerichte plannen			100%
Plannen van derden			100%
Beheersinstrumenten wegen			100%
Aanleg en onderhoud wegen			100%
Steunpunt Zuidbroek	20%		80%
Wegenverkeersregeling en verkeersveiligheid			100%
5. Omgeving en organisatie			
Thema- en gebiedsgerichte plannen	100%		
Calamiteitenplannen	90%	10%	
Plannen van derden	100%		
Beheer keurkwartet en vergunningsverlening, toezicht en handhaving (VTH)-beleid	100%		
Vergunningverlening en meldingen	75%	16%	9%
Adviezen vergunningen	75%	16%	9%
Toezicht	89%	10%	1%
Handhaving			
- Bestuurlijke handhaving	85%	14%	1%
- Strafrechtelijke handhaving	80%	20%	
Belastingheffing	52%	43%	5%
Invordering	52%	43%	5%
Kwijtschelding Zuiveren		100%	
Bestuur	52%	43%	5%
Eigendommenbeheer	100%		
Externe communicatie	52%	43%	5%

7.2 Financiering

Financieel-economische ontwikkelingen

CPB heeft een basisraming gemaakt waarbij het uitgangspunt is dat geen grootschalige contactbeperkingen nodig zijn. Op basis van deze basisraming krimpt de economie in 2020 met 5% gevolgd door een groei van 3% in 2021. De steunmaatregelen van het kabinet hebben de klap van de impact van Covid-19 verzacht. Echter kan hiermee niet voorkomen worden dat faillissementen in het bedrijfsleven en werkloosheid onvermijdelijk zijn.

Arbeidsmarkt en werkloosheid

De werkgelegenheid neemt flink af in 2020 en 2021. Daardoor gaat de werkloosheid in 2021 omhoog naar 6% van de beroepsbevolking. Door de contactbeperkingen is de arbeidsmarkt zeer turbulent en is de verwachting dat een grote toename van werkloosheid nog moet komen. De piek van de werkloosheid is in 2021 waarna deze zal dalen tot 4,5% in 2025.

Rente

De renteontwikkelingen in de huidige situatie zijn moeilijk in te schatten en onvoorspelbaar. In juni 2020 heeft de ECB besloten om de rente laag te houden en deze voorlopig niet te verhogen. Momenteel is economisch groei omgeven met onzekerheden. De rente op de kapitaalmarkt laat na een stijging eind vorig jaar weer een daling zien.

Gelet op deze ontwikkeling is de rente voor de komende begroting neerwaarts bijgesteld;

- De rente op kortlopende leningen (kort geld) op 0%;
- De rente op langlopende leningen (lang geld) op 0,5%.

Omslagrente

Het aantrekken van financiering voor investeringsprojecten gebeurt niet per project maar integraal. Bij deze integrale wijze van financieren worden rentekosten voor het financieren van de investeringen, toegerekend aan de beheerproducten van de programma's. Deze toerekening gebeurt door middel van de renteomslag. Het rente-omslagpercentage wordt bepaald door de begrote rentekosten te delen door de verwachte boekwaarde van de vaste activa per 1 januari. Het rente omslagpercentage in 2021 bedraagt 1,26%.

Inflatie

De inflatie in 2021 daalt naar naar 1,5% door de scherpe daling van de olieprijs. Hoewel bedrijven met extra kosten te maken krijgen, overheerst in de periode daarna gemiddeld genomen het effect van de vraaguitval.

Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft als doel om het renterisico bij herfinanciering te beheersen. De renterisiconorm houdt in dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 30% van het begrotingstotaal bij aanvang van het jaar. Voor het hoogheemraadschap is de maximale renterisiconorm berekend op € 32,9 miljoen (30% van € 109,8 miljoen). Met de aflossingen in 2021 van ruim € 15,7 miljoen blijft het hoogheemraadschap binnen de norm.

Bedragen x € 1.000

	Omschrijving	Bedrag
1	Renteherzieningen	-
2	Aflossingen	15.751
3	Renterisico (1+2)	15.751
4a	Begrotingstotaal	109.835
4b	Vastgestelde percentage (Wet fido) renterisiconorm	30%
4	Renterisiconorm HHSK	32.951

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet geeft aan hoeveel het waterschap met kortlopende leningen (korter dan een jaar) mag financieren (Wet financiering decentrale overheden (fido)). De norm voor waterschappen is vastgesteld op 23% van het begrotingstotaal bij aanvang van het jaar. Voor het begrotingsjaar 2021 is de kasgeldlimiet van het hoogheemraadschap € 25,3 miljoen (23% van € 109,8 miljoen).

Gevoeligheidsanalyse

Het effect van een verhoging van rente op kort geld of lang geld met 1% betekent voor het begrotingsjaar 2021 een stijging van € 320.530 aan totale rentelasten. Een stijging van inflatie of btw met 1% betekent

dat de overige exploitatiekosten in 2021 stijgen met ongeveer € 495.140.

Variabelen	Verhoging in %	Verhoging in €	Mutatie van begroting
Rente kort geld	1%	€ 120.530	0,11%
Rente lang geld	1%	€ 200.000	0,18%
Inflatie/btw	1%	€ 495.140	0,45%

Liquiditeitsprognose

In totaal wordt (zonder verdragingsfactor) circa € 31,7 miljoen aan investeringsuitgaven verwacht in 2021. In 2021 ontvangt het hoogheemraadschap circa € 6,4 miljoen subsidies POP3 en SDE voor gemaal Achterbroek, Integraal plan Bleiswijkse Zoom en Inlaat Krimpenerwaard.

De Wet fido stelt als norm dat de maximale overschrijding van de kasgeldlimiet maar twee opeenvolgende kwartalen mag zijn. Om de kasgeldlimiet niet te overschrijden wordt in januari een langlopende lening afgesloten.

Bedragen x € 1.000

	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Saldo liquide middelen	-19.232	-7.412	-5.331	-4.978	-5.289	-11.623	-23.474	-21.670	-21.206	-23.443	-24.302	-26.281
Belastingen	3.591	8.034	9.924	6.805	9.451	9.924	9.924	9.971	7.996	6.633	5.945	6.313
Aan te trekken geldleningen	20.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overige inkomsten	333	577	332	332	577	332	332	577	332	332	577	332
Subsidies investeringen	539	539	539	539	539	539	539	539	539	539	539	539
Inkomsten	24.463	9.150	10.795	7.676	10.567	10.795	10.795	11.087	8.867	7.504	7.061	7.185
Exploitatie	5.852	5.509	6.569	5.509	13.023	20.109	5.509	5.509	6.569	5.509	5.509	6.823
Aflossingen	4.100	375	1.025	400	1.200	0	764	2.175	1.413	0	333	716
Rente	1.490	64	340	249	458	0	181	402	268	0	27	113
Investeringen	1.202	1.120	2.507	1.830	2.220	2.537	2.537	2.537	2.854	2.854	3.171	6.342
Uitgaven	12.644	7.069	10.441	7.988	16.901	22.646	8.991	10.623	11.104	8.363	9.040	13.995
Saldo liquide middelen	-7.412	-5.331	-4.978	-5.289	-11.623	-23.474	-21.670	-21.206	-23.443	-24.302	-26.281	-33.091

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

7.3 Risicomanagement

Het beheersen van risico's is een belangrijke activiteit van het hoogheemraadschap en verdient nadrukkelijk de aandacht van het bestuur en de ambtelijke organisatie. De organisatie brengt periodiek de strategische, politiek-bestuurlijke risico's in kaart alsook de operationele bedrijfsvoeringsrisico's. Op basis van deze inventarisatie worden beheersmaatregelen bepaald en uitgevoerd. De maatregelen zijn bedoeld om het ontstaan van verstoringen te beperken of om de veroorzaakte schade zoveel mogelijk te beperken. We kunnen er ook voor kiezen sommige kleinere risico's bewust te accepteren.

In de risicoparagraaf van deze programmabegroting zijn de strategische risico's uit het meerjarenperspectief 2021-2024 opgenomen en waar nodig geactualiseerd.

De strategische risico's voor het hoogheemraadschap hebben betrekking op de ambities en het behalen van de geformuleerde doelstellingen door bestuur en organisatie. Het is van groot belang voortdurend op deze onderwerpen te anticiperen. De waarschijnlijkheid van optreden en de impact van deze risico's zijn echter niet goed in te schatten en lastig te managen. Daarom zijn deze risico's niet gekwantificeerd in de risicoparagraaf en worden deze ook niet meegenomen in de berekening van het weerstandsvermogen.

In de tabel zijn per programma de operationele risico's opgenomen en geactualiseerd. Waar mogelijk is een inschatting gemaakt van de maximale financiële impact mocht het risico zich voordoen. De bedragen worden meegenomen in het bepalen van het weerstandsvermogen.

NB: Om de begroting beperkt en leesbaar te houden zijn de toelichtingen op de operationele risico's niet opgenomen. Vanzelfsprekend zijn de toelichtingen beschikbaar voor het algemeen bestuur. Deze zijn op te vragen bij het college.

Programma	Operationeel risico	Kans	Impact in €	expl / inv
Alg	Daling van belastingopbrengsten	groot	PM	expl
1	Fluctuaties bijdragen HWBP	groot	500.000	expl
1	Buitengewoon onderhoud regionale keringen	groot	250.000	expl
1	Exoten	klein	100.000	expl
1	Lekkages en schades RWK	gemiddeld	100.000	expl
1/2	Nationaal deltaprogramma/kennisprogramma Zeespiegelstijging	gemiddeld	pm	expl
2	Exoten	groot	100.000	expl
2	Preventief onderhoud kunstwerken	gemiddeld	250.000	expl
2	Peilscheidingen type aarden wal	gemiddeld	50.000	expl
2	Aflaat Eendragts polder	gemiddeld	2.000.000	inv
2	overname kunstwerken rotterdam	klein	pm	expl
2	toename beheer- en onderhoudskosten agv nieuwe kunstwerken/objed	gemiddeld	pm	expl
2	Kralingse plas	klein	pm	inv
2	Defosfateringsinstallatie Kralingse plas	groot	200.000	inv
2	subsidie onderhoudskosten molens	gemiddeld	pm	
2	Buitengewoon onderhoud boezemwatergangen - Hennipsloot	groot	pm	expl
3	Bijdrage aan renovaties	gemiddeld	500.000	inv
3	Grensoverschrijdend afvalwater	groot	1.000.000	expl
3	Slibontwatering	groot	300.000	expl
3	Afalstoffenheffing	groot	950.000	expl
4	Verwijderen teerhoudend asfalt	gemiddeld	300.000	expl
5	MijnOverheid en generieke digitale infrastructuur	klein	100.000	expl
5	Juridische kwaliteitszorg	klein	100.000	expl
5	Schending van de AVG	gemiddeld	250.000	expl
OP	Omvang berekening Voorziening dubieuze debiteuren bij RBG	groot	250.000	expl
OP	WGA (Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschieden)	klein	50.000	expl
OP	nieuwe cao (inhoud en datum onbekend)	groot	pm	expl
OP	vaste vergoeding vuilwerktoeslag	groot	75.000	expl
OP	Pensioenkosten oud bestuurders	groot	pm	expl
		Totaal	7.425.000	

7.4 Strategische risico's

De strategische risico's voor het hoogheemraadschap hebben betrekking op de ambities en het behalen van de geformuleerde doelstellingen door bestuur en organisatie. De strategische risico's raken dus het bestuur en hebben betrekking op de missie en visie van de organisatie. Daarom is het van groot belang voortdurend op deze onderwerpen te anticiperen. De waarschijnlijkheid van optreden en de impact van deze risico's zijn echter doorgaans niet goed in te schatten en lastig te beheersen. Daarom zijn deze risico's niet gekwantificeerd in de risicoparagraaf en worden deze ook niet meegenomen in de berekening van het weerstandsvermogen.

Risico 'Bestrijding COVID-19 (Coronavirus) Korte en middellange termijn'

Risico's beschikbaarheid personeel

Een hoog en langdurend ziekteverzuim als gevolg van besmetting met het coronavirus of herstel van de gevolgen van besmetting met het virus bij medewerkers van het hoogheemraadschap, leveranciers en samenwerkingspartners kan gevolg hebben voor de voorbereiding en uitvoering van werkzaamheden van het waterschap. Er kan vertraging ontstaan of projecten kunnen niet worden opgestart vanwege te weinig beschikbare capaciteit. Hierdoor wordt in 2021 mogelijk minder gerealiseerd dan voorzien in de programmabegroting 2021.

Risico's bereikbaarheid gebied en beschikbaarheid grondstoffen

Mocht er sprake zijn van een tweede of gedeeltelijke lockdown als gevolg van een forse toename van het aantal besmettingen, dan bestaat de kans dat vervoersbewegingen worden beperkt in ons beheersgebied. Dit zal dan impact hebben op de uitvoering van geplande werkzaamheden.

Vanuit het waterschap wordt hierop geanticipeerd door waar mogelijk werkzaamheden naar voren te halen en scherp te kijken naar beschikbare voorraden (bijvoorbeeld ten behoeve van de zuivering) om deze op het juiste niveau te hebben. De voorraden worden actief gemonitord.

Risico's uitvoering projecten

Vanwege de Covid-19-maatregelen en de mogelijke maatschappelijke en economische effecten daarvan is een vertraging in de uitvoering van projecten binnen onze exploitatie en investeringen zeer waarschijnlijk. Met name projecten die nog opgestart moeten worden, of veel afstemming vereisen met de omgeving komen hoogstwaarschijnlijk in de vertraging. Ook projecten waarin veel moet worden samengewerkt met andere (overheids)partijen zijn op dit moment onzeker. Het risico is zeer hoog, en het effect wordt voor 2021 ingeschat op minimaal 20%. Voor de jaren daarna is het effect onduidelijk.

In financiële zin zal het effect voornamelijk voelbaar zijn in afwijkende rentekosten en afschrijvingslasten. Als projecten een langere doorlooptijd hebben dan voorzien kan dit effect hebben op de personeelskosten die hoger kunnen worden omdat bouwteams langer opgetuigd moeten blijven of steeds opnieuw moeten opstarten. De afschrijvingslasten zullen echter dalen aangezien het startmoment van afschrijven naar de toekomst verschuift. Met de huidige rentestanden en de verwachtingen voor de meerjarige ontwikkeling van de rentestand is het financiële rente-effect voornamelijk te overzien en wordt hierop geanticipeerd in het meerjarig financieel beeld.

Risico's productiviteit

Doordat vanuit huis gewerkt moet worden en medewerkers op afstand worden aangestuurd, kan de productiviteit van medewerkers dalen. Ook kan het management geneigd zijn de aansturing vooral te richten op het hoogst noodzakelijke en de korte termijn. Hierdoor kan het voorkomen dat onvoldoende aandacht wordt besteed aan voorbereidende werkzaamheden voor uitvoering later in het jaar of in latere jaren. De kans neemt toe dat werkzaamheden afwijken van de planning. Verder kan het gebeuren dat het volledig uitvoeren van onze wettelijke taak en het realiseren van aanvullende politiek-bestuurlijke ambities onder druk komt te staan.

Een belangrijke beheersmaatregel is het temperen van het ambitieniveau en het zo veel als mogelijk beperken van de uitvoering van werkzaamheden tot de wettelijke taak. Immers, als werkzaamheden die moeten gebeuren in vertraging raken door bovengenoemde omstandigheden schuiven deze door naar volgende jaren. Hierdoor ontstaat binnen de organisatie een zogenaamd 'boeggolfeffect'. Voor het bestuur betekent dit een forse afname van de nog te programmeren ruimte voor extra werk. Er is immers sprake van achterstallig werk dat eerst gedaan moet worden en de capaciteit van de organisatie kan niet steeds worden uitgebreid zonder onwenselijk effect op de tarieven. Ook is het werk dat extra op de markt kan worden gezet beperkt, aangezien de begeleiding van deze werkzaamheden door de organisatie uitgevoerd moet worden.

Risico's lange termijn

De risico's voor de langere termijn zijn nog onbekend. Dit zal sterk afhangen van het verloop en de duur van de Covid-19-crisis en de genomen maatregelen.

Risico 'Duurzaam financieel beleid'

Het op de langere termijn acceptabel en beheersbaar houden van de kosten en daarmee ook de belastingtarieven blijft een uitdaging. De opgaven nemen toe door de klimatologische en fysieke verandering van de omgeving. Tevens worden bij de maatschappelijke partners hogere verwachtingen geconstateerd ten aanzien van bijdragen en prestaties. Bovendien heeft het hoogheemraadschap kostbare en risicovolle dijkversterkingen voor de boeg, waarvoor een groter deel van de kosten en risico's zelf gedragen moet worden. Daarbij moet rekening worden gehouden met mogelijk forse stijging van kosten in de komende jaren door toenemende tekorten aan grondstoffen, materiaal en personeel. Ook wordt een economische crisis voorzien als gevolg van de maatregelen ter bestrijding van het coronavirus. De daaruit volgende faillissementen kunnen de prijzen in de bouwsector opdrijven (meer werk voor minder aanbieders) en doorlooptijden van werkzaamheden doen uitlopen met daarbij horende hogere kosten. Anderzijds is te verwachten dat er politieke en maatschappelijke druk ontstaat om de tarieven laag te houden. Daarnaast kan de financiële ruimte voor deze investeringen ingeperkt worden door het toezicht en eventuele sancties vanuit het EMU-beleid van het Rijk. Doordat overheden wereldwijd enorme investeringen hebben moeten doen om het coronavirus te bestrijden is het te verwachten dat een golf van bezuinigingen volgt. Dit kan leiden tot het van overheidswege beperken van de toegestane schuldenlast.

Een economische crisis zal impact hebben op de belastinginkomsten. Dit is hieronder bij het risico 'Belastingopbrengsten' verder uitgewerkt. Vanuit het hoogheemraadschap worden deze ontwikkelingen actief gevolgd en krijgt de toekomstige financiële dekking de nodige aandacht. Er wordt onder andere gekeken naar de minimaal benodigde

stand van de algemene reserves en de tariefegalisatiereserves om het werk te kunnen blijven uitvoeren en de tarieven betaalbaar te houden.

Risico 'Waterschapsbelastingen'

Het is te verwachten dat de Covid-19-crisis ook impact zal hebben op de omvang van de waterschapsbelastingen in het jaar 2021. Impact en omvang zijn nog lastig te voorspellen omdat het economisch effect van de crisis en de genomen maatregelen nog niet duidelijk zijn. Het RBG gaat voor 2020 uit van een scenario met mogelijk financieel risico van circa € 1,1 miljoen. Dit risico is opgebouwd uit een risico op stijging van oninbare schulden en een risico op een stijging van de kwijtscheldingen. In de programmabegroting 2021 wordt rekening gehouden met meer oninbare schulden en meer kwijtschelding.

De afgelopen jaren heeft de waardeontwikkeling van voornamelijk woningen in het kader van de Wet woz een sterk stijgende lijn laten zien. Daarnaast worden gemeenten geconfronteerd met geschillen over de taxatie van bedrijfsgebouwen waardoor de aanlevering van de WOZ-waarden soms enkel jaren later is. Momenteel wordt samen met de RBG nagedacht of de mogelijkheid bestaat voor het opleggen van voorlopige aanslagen watersysteemheffing gebouwd. Door de Covid-19-crisis verwachten wij een afvlakking van waardeontwikkeling van bedrijfsgebouwen en woningen.

Risico 'Personeel'

Personeel met de juiste kennis, kunde en ervaring is van groot belang voor het uitvoeren van de kerntaken en het inspelen op de maatschappelijke en politiek-bestuurlijke ontwikkelingen, inclusief de uitvoering van projecten. Het binnenhalen en binnenhouden van de juiste mensen lukt, maar vraagt wel een grotere inspanning van de werkgever. In 2019 zijn 42 van 44 vacatures ingevuld. Het is onzeker of

in de komende jaren voldoende en geschikte technische medewerkers, toezichthouders, handhavers, juristen, vergunningverleners en ICT'ers beschikbaar zullen zijn. Tevens is het onzeker of het hoogheemraadschap kan beschikken over de juiste (ingehuurde) mensen voor projectleidingstaken (IPM-rollen). In combinatie met een hoge werkdruk bij de vakafdelingen leidt dit mogelijk tot problemen met de benodigde vakinhoudelijke bemensing van de projectteams. De kosten voor inhuur stijgen en de verwachting is dat ze blijven stijgen vanwege de schaarste. De kans wordt groot geacht dat bij een deel van het invullen van onze vacatures onvoldoende beschikbaarheid van geschikt personeel zich op afzienbare termijn zal voordoen. Als het risico zich voordoet, kan dit het behalen van de WBP-ambities en doelen negatief beïnvloeden en kunnen projecten vertraging oplopen. Naast het aanhouden van projectkredieten heeft dit mogelijk gevolgen voor de prestaties en het imago van het waterschap.

De mogelijke gevolgen van de Covid-19-crisis op dit risico zijn onzeker. Een economische recessie kan ertoe leiden dat binnen sommige sectoren meer personeel op de markt komt door faillissementen en ontslagen vanwege teruglopende vraag. Anderzijds is het onduidelijk hoe de personele vraag vanuit het hoogheemraadschap zich zal ontwikkelen de komende jaren.

De Covid-19-crisis zorgt voor een toename van stress binnen de samenleving. Ook het verplicht thuiswerken, het gemis van collega's en sociale contacten en ervaringen met de ziekte binnen de persoonlijke levenssfeer dragen hier aan bij. Deze toename van stress onder medewerkers en management kan korte termijn effecten hebben die direct zichtbaar worden in de verzuimcijfers. Er kunnen zich echter ook effecten op de lange termijn voordoen zoals langdurige uitval, het afhaken van medewerkers, een daling van de productiviteit en

toename van ontevredenheid. Deze gevolgen zijn niet direct zichtbaar in cijfers maar zeer schadelijk voor de organisatie.

Risico ‘Programma Klimaat en Ruimte’

Het programma Klimaat en Ruimte geeft invulling aan de afspraken uit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Daarnaast levert het programma input bij de ontwikkeling van omgevingsvisies door de gemeenten binnen het gebied en door de provincie. Voor een toekomstbestendig gebied is het belangrijk dat ‘water’ in het omgevingsbeleid een goede plaats krijgt. Klimaatadaptatie en de inbreng bij de planvorming van andere instanties vragen een grote inzet van het hoogheemraadschap. In de periode 2020-2024 stelt het hoogheemraadschap voor deze looptijd 5 miljoen beschikbaar voor gezamenlijke klimaatadaptatieprojecten met overheidspartners, inwoners en bedrijven. De wijze waarop en het tempo hangt mede af van de inzet en ontwikkelingen bij de andere partijen in het gebied en van de kansen die zich voordoen om gezamenlijk effectieve adaptatiestrategieën te ontwikkelen. Het programma ontwikkelt zich participatief, flexibel en stapsgewijs.

Doordat we mede afhankelijk zijn van de inzet en de voortgang van werkzaamheden van partners waar we slechts beperkt invloed op kunnen uitvoeren bestaat het risico dat de gestelde doelen ten aanzien van klimaatadaptatie niet tijdig behaald worden of vertraging oplopen. Naast politiek-bestuurlijke impact heeft dit ook impact op de financiële planning van het waterschap, omdat de investeringen hierdoor minder goed te plannen zijn en het effect op het uitgavepatroon onzeker is.

Risico ‘Implementatie omgevingswet’

Door het uitstellen van de inwerkingtredingsdatum van de Omgevingswet naar 1 januari 2022, is het risico – zeker landelijke gezien – lager geworden. De risico’s bij de landelijke voorziening DSO waren van grote invloed op de haalbaarheid. Najaar 2020 identificeren en plannen we de randvoorwaarden die nog minimaal aangevuld moeten worden in 2021, zoals de onderhoudsverordening en de modernisering van beleidsregels.

Risico ‘PAS-problematiek, PFAS en nieuwe Zeer Zorgwekkende stoffen’

De aandacht voor het leefmilieu en daarin voorkomende stoffen blijft onverminderd bestaan. Deze aandacht leidt de laatste tijd tot: nieuwe en/of striktere normen, media-aandacht en juridische uitspraken. Dit kan effect hebben op ons werk, maar ook op burgers en bedrijven bij het vervullen van hun waterschapsplichten (denk bijvoorbeeld aan het schonen van sloten). In 2019 heeft de uitspraak van de Raad van State over het PAS tot veel beroering geleid. De stofgroep PFAS kreeg veel media-aandacht. De effecten van rechterlijke uitspraken en nieuwe of striktere normen op ons werk worden nauwgezet gevolgd, maar zijn moeilijk voorspelbaar en kunnen potentieel verstrekkende gevolgen hebben. Ondanks het vaststellen van de normen voor met PFAS-verontreinigde baggerspecie in een tijdelijk handelingsperspectief en het openstellen van de rijksdepots voor met PFAS-verontreinigde bagger is de afzet van deze bagger niet verzekerd blijkt in de praktijk. Hierdoor kunnen projecten vertraging oplopen en kunnen meer kosten gemaakt worden dan voorzien.

Risico 'Beschikbaarheid van ICT/Informatievoorziening'

Adequate informatiebeveiliging, functionele en gedigitaliseerde processen en correcte en beschikbare basisgegevens zijn noodzakelijk voor zekerheid in de bedrijfsvoering. Daarnaast hebben ontwikkelingen als het invoeren van de Omgevingswet en de bestuurlijke ambities met betrekking tot digitalisering een grote ICT-component. Aangezien de ontwikkelingen in dit vakgebied zeer snel gaan en diep ingrijpen op de primaire en ondersteunende processen van het hoogheemraadschap, maakt het toegenomen belang en niveau van beveiliging en de toenemende afhankelijkheid van ICT de organisatie op dit aspect kwetsbaar.

De evaluatie van de I&A-samenwerking met het hoogheemraadschap van Rijnland heeft aandachtspunten opgeleverd die vragen om meer prioriteit in het groeien naar excellente bedrijfsvoering en om aandacht voor de gezamenlijke vraagstelling aan de I&A-eenheid.

Daarnaast vraagt de aansturing van de samenwerking met het hoogheemraadschap van Rijnland en het hoogheemraadschap van Delfland inzake het financiële systeem PROSA op het vlak van gezamenlijk sturen op risico's, kosten en resultaat de komende jaren de nodige aandacht.

Verschillende factoren kunnen mogelijk een kostenopdrijvend effect hebben, waarvan de omvang lastig te voorspellen is: bijvoorbeeld de benodigde inspanningen met betrekking tot de beveiliging, het tempo waarin de omgeving digitale eisen stelt, de beschikbaarheid van voldoende voorzieningen en voldoende geschikt en gespecialiseerd personeel.

Samengevat worden onze processen meer en meer afhankelijk van goed functionerende ICT-voorzieningen. We zien nog grote veranderingen aankomen die dit effect versterken (digitale transformatie). Deze ontwikkelingen introduceren de volgende risico's voor het hoogheemraadschap:

- Uitval van ICT bedreigt de uitvoering van de primaire taken;
- Cybersecurity-incidenten (gericht of ongericht) veroorzaken ICT-uitval.

Kosten voor noodzakelijke informatiebeveiligingsmaatregelen vallen hoger uit dan we nu denken. Investeringskosten voor de digitale transformatie zijn hoger dan het huidige ICT-investeringskader. Schaarste aan benodigde ICT-mensen en -middelen leidt tot hogere kosten en suboptimale oplossingen.

Risico 'Wet Open Overheid'

Het voorstel van de Wet open overheid (Woo) is een initiatiefwet uit 2012, die tot doel heeft om overheden en semioverheden transparanter te maken. De wet moet ervoor zorgen dat overheidsinformatie beter vindbaar, uitwisselbaar, eenvoudig te ontsluiten en goed te archiveren is. Deze wet zal de Wet openbaarheid van bestuur (WOB) over enige tijd gaan vervangen. Vanaf 2012 is het wetsvoorstel Wet open overheid in procedure gebracht. In 2019 is het ontwerp aangepast na kritiek over de uitvoerbaarheid en de kosten van deze wet. Als het wetsvoorstel in 2020 of 2021 wordt aangenomen zal de Woo waarschijnlijk in 2022 in werking treden. De jaren daarna moeten steeds meer soorten overheidsinformatie actief openbaar worden gemaakt. Omdat dit veel werk en aanpassing van systemen kost, gebeurt dit in kleine stapjes. Samen met Rijnland bepalen we de

impact van de Woo voor beide waterschappen en de ambitie van implementatie. De kans is reëel dat de Woo leidt tot tijdelijke en/of structurele extra kosten en personele inzet. Hoeveel hangt mede af van de ambitie en van de uitkomst van overleg met de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties met onder andere de Unie van Waterschappen over compensatie van de meerkosten die voortvloeien uit het uitvoeren van de Woo.

7.5 Weerstandsvermogen

De paragraaf betreffende het weerstandsvermogen bevat volgens het Waterschapsbesluit ten minste:

1. Een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, met daarbij een beschouwing over de stand aan het begin, de mutaties en de stand aan het eind van het begrotingsjaar van de algemene reserves en bestemmingsreserves. Deze informatie is te vinden in onderstaande tabel (volgende pagina).
2. Een inventarisatie van de risico's. Deze informatie is te vinden in paragraaf 7.3 en 7.4.
3. Het beleid betreffende de weerstandscapaciteit en de risico's. De wetgever stelt overigens geen eisen aan het weerstandsvermogen; het waterschap is vrij om deze te bepalen. Dit wordt hieronder toegelicht.

Op de volgende pagina volgt een overzicht van al onze reserves. De algemene reserves en de bestemmingsreserve die als doel hebben het dekken van risico's vormen bij elkaar opgeteld de weerstandscapaciteit van het hoogheemraadschap. De tariefegalisatiereserves en de reserve afkoop erfpacht rekenen zijn geen onderdeel van de weerstandscapaciteit. Tellen we hier de zogenaamde onbenutte belastingcapaciteit bij op, dan geeft dat de beschikbare weerstandscapaciteit van het hoogheemraadschap.

Ad 2 en 3. In de programmabegroting is een overzicht opgenomen van de strategische en operationele risico's. De operationele risico's zijn waar mogelijk uitgedrukt in euro's. Dit geeft een inschatting van de middelen die we nodig zouden moeten hebben bij het optreden van de risico's; de weerstandscapaciteit.

Op basis van een inschatting van de kans, impact en financiële omvang bedragen de bestuurlijk relevant geachte risico's maximaal €7.425.000, de benodigde weerstandscapaciteit.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit (algemene reserves + bestemmingsreserves (welke als doel hebben het dekken van risico's) + onbenutte belastingcapaciteit) en de benodigde weerstandscapaciteit.

Op basis van de bedragen in tabel 1 (paragraaf 7.3) is de benodigde weerstandscapaciteit € 7.425.000

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}}$$

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{6.287}{7.425} = 0,8$$

Hierbij moet worden opgemerkt dat er voor het hoogheemraadschap geen aanleiding is voor het stellen van een norm voor het weerstandsvermogen. Dit vanwege het uitgangspunt dat de inschatting van benodigde weerstandscapaciteit in bepaalde mate fictief is (gebaseerd op aannames) en er een grote waarschijnlijkheid is dat niet alle risico's zich in dezelfde mate en in hetzelfde jaar zullen voordoen. Daarnaast is het hoogheemraadschap als gevolg van haar wettelijke taken bevoegd de belastingtarieven zelfstandig jaarlijks te bepalen. Gezien deze bevoegdheid is het hoogheemraadschap in staat jaarlijks haar uitgaven te dekken met (belasting)inkomsten. Vanwege deze

bevoegdheid nemen we de onbenutte belastingcapaciteit niet mee in haar berekening voor het weerstandsvermogen.

Het negatieve exploitatieresultaat van € 6,0 miljoen voor het begrotingsjaar 2021 zal verrekend worden met de tariefegalisatiereserves.

Bedragen x € 1.000

Eigen vermogen	Saldo 1-1-20	Saldo 1-1-21	Begroot		Saldo 31-12-21
			Vermeerderingen	Verminderingen	
Algemene reserves					
Bodemreserves:					
- Watersysteembeheer	2.500	2.500			2.500
- Zuiveringsbeheer	2.000	2.000			2.000
- Wegenbeheer	500	500			500
Totaal algemene reserves	5.000	5.000			5.000
Bestemmingsreserves					
Tariefegalisatiereserve:					
- Watersysteembeheer	8.381	5.119		2.481	2.638
- Zuiveringsbeheer	10.836	9.191		2.959	6.232
- Wegenbeheer	4.441	4.129		562	3.567
Afkoop erfpacht	5.004	4.869		135	4.734
Reserve eigen risico dijkversterking	1.287	1.287			1.287
Totaal bestemmingsreserves	29.949	24.595	0	6.137	18.458
Totaal eigen vermogen	34.949	29.595	0	6.137	23.458

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

7.6 Kengetallen

Toelichting kengetallen

In de programmabegroting is een selectie van kengetallen opgenomen die inzicht biedt voor de aspecten taakuitoefening, schuldpositie en belastingen.

- De kengetallen voor de taakuitoefening hebben betrekking op de investeringsuitgaven.
- De kengetallen voor financiële positie geven inzicht op de schuldpositie, het eigen vermogen, de mate waarin de begroting sluit en de wendbaarheid van de begroting.
- Het kengetal voor de belastingen toont de lastendruk van een meerpersoonshuishouden met eigen woning (WOZ-waarde € 217.000.), rekening houdend met de gemiddelde WOZ-waardestijging tussen 2020 en 2021.

De kengetallen financiële positie laten zien dat de kengetallen die een norm hebben allemaal binnen de norm blijven. Voor de schuldratio is geen norm afgesproken maar dit percentage zal naar verwachting de komende jaren toenemen. Dit is een gevolg van een daling van het eigen vermogen door het bewust afbouwen van de tariefegalisatiereserves. De EMU-referentiewaarde geeft een indicatie van het aandeel van het waterschap in het totale EMU-saldo van de decentrale overheden. Er zijn consequenties aan verbonden indien het totale EMU-saldo van de decentrale overheden twee jaar boven het referentiebedrag ligt.

7.7 EMU-saldo

In de onderstaande tabel wordt meerjarig de ontwikkeling van het EMU-saldo weergegeven. Voor het hoogheemraadschap is vanuit de Unie van Waterschappen een individuele referentiewaarde voor EMU-saldo bepaald. Uit de tabel blijkt dat het geraamde EMU-saldo voor de jaren 2021, 2023 en 2024 binnen de vastgestelde referentiewaarde

valt. In 2022 is sprake van een overschrijding van EMU-saldo welke veroorzaakt wordt door een stijging van de investeringsuitgaven.

Bedragen x € 1000

EMU-Saldo PB 2021	2021	2022	2023	2024
1 Exploitatiesaldo	-6.137	-3.040	-1.638	7.296
2 Invloed investeringen				
-/- bruto-investeringsuitgaven	31.711	59.638	54.551	64.167
+ investeringssubsidies	13.220	30.705	28.254	31.544
+ verkoop materiële en immateriële activa				
+ afschrijvingen	14.760	14.964	15.418	16.307
3 Invloed voorzieningen				
+ toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	61	61	61	61
-/- onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie				
-/- betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	217	161	157	157
+ eventuele externe vermeerderingen van voorzieningen				
4 Deelnemingen en aandelen				
-/- boekwinst	0	0	0	
+ boekwinst	0	0	0	
EMU-saldo	-10.024	-17.109	-12.613	-9.116
Referentiewaarde	-13.400	-13.600	-13.900	-14.100
Over-onderschrijding	3.376	-3.509	1.287	4.984

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

7.8 Incidentele baten en lasten

Hieronder vallen de baten en die niet structureel van aard zijn.

Voor het jaar 2021 voorzien wij de volgende incidentele baten en lasten:

Baten	Onttrekking tariefegalisatiereserves	€ 5.804.000
	Levering gietwater AquaReUse	€ 45.000
Lasten	Organisatiebudget informatiebeheer	€ 500.000
	Beheer en onderhoud AquaReUse	€ 120.000
	Inleenbudget vastgoedbeheer	€ 155.000
	Inleenbudget AVG	€ 106.000
	Inleenbudget functioneel beheer E-HRM	€ 56.000
	Inleenbudget omgevingswet	€ 80.000
	Inleenbudget recruitment	€ 50.000

7.9 Verbonden partijen

Vanuit publiek belang gaan we banden aan met derde partijen, verbonden partijen genoemd. Ze hebben tot doel (een onderdeel van) een publieke taak of de daarvoor benodigde bedrijfsvoering, door samenwerking in deze vorm, effectiever en/of efficiënter uit te voeren voor het hoogheemraadschap. Het hoogheemraadschap heeft bij deze verbintenis een inhoudelijk, financieel en een bestuurlijk belang. Met het vaststellen van de nota Verbonden partijen in 2018 scheidt de verenigde vergadering als algemeen bestuur van het hoogheemraadschap een kader voor het aangaan, besturen en evalueren van verbonden partijen en deelnemingen. De laatst bekende financiële gegevens en de risico's hebben wij ondergebracht in een bijlage bij deze begroting. Hier volstaan we met een overzicht van

verbonden partijen en een korte toelichting. Het gaat om de onderstaande partijen:

1. Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)

De NWB is een vooraanstaande financiële dienstverlener voor de overheidssector. Voor waterschappen, gemeenten, provincies, instellingen voor volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van milieu, arrangeert de bank korte en langlopende kredieten. De NWB financiert haar activiteiten op de internationale geld- en kapitaalmarkten op basis van haar vermogenspositie en "triple-A rating" van Moody's en "AA+ rating" van Standard & Poor's.

2. De stichting Het Waterschapshuis

Het Waterschapshuis heeft als doel het bevorderen van samenwerking op het gebied van ICT tussen de waterschappen. Onder begeleiding van Het Waterschapshuis spannen de waterschappen zich in om de kwaliteit van de digitale dienstverlening te verbeteren. Daarnaast is het streven gericht op een aanzienlijke kostenbesparing op alle ICT-uitgaven.

3. Gemeenschappelijke regeling De Regionale Belastinggroep

De Regionale Belasting Groep heft en int sinds 2010 belastingen voor de deelnemende lokale overheden, het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, het hoogheemraadschap van Delfland. In de jaren die daarop volgden zijn de gemeenten Delft, Vlaardingen en Schiedam aangesloten bij de RBG.

4. Gemeenschappelijke regeling Slibverwerking 2009

Deze gemeenschappelijke regeling (GR) heeft tot doel de behartiging en coördinatie van de belangen van de deelnemende waterschappen met betrekking tot de bewerking en verwerking van slib en residuen en de gezamenlijke ontwikkelingen in de afvalketen. De kerntaak van de GR is het gezamenlijk behartigen van het aandeelhouderschap in de N.V. HVC en het afstemmen van de activiteiten die met of door N.V. HVC voor de in de GR deelnemende waterschappen worden uitgevoerd. De GR oefent daartoe een actief aandeelhouderschap uit om namens de deelnemende waterschappen een nauwe betrokkenheid bij ontwikkelingen en innovatie in afval- en slibverwerking te borgen.

5. Gemeenschappelijke regeling AQUON

De gemeenschappelijke regeling AQUON heeft als doel om op het gebied van laboratoriumactiviteiten te komen tot kennisdeling en –

ontwikkeling, vergroting van de efficiency, vermindering van de kwetsbaarheid, benutting van de mogelijkheden tot continue kwaliteitsborging en kwaliteitsverbetering en versterking van de innovatiekracht.

6. Unie van Waterschappen

De Unie van Waterschappen treedt namens de waterschappen op als vertegenwoordiger naar het parlement, de Rijksoverheid en andere overheidgerelateerde organisaties, zoals de VNG.

7.10 Mutaties overige bestemmingsreserves en voorzieningen

Overige bestemmingsreserves

Systeemreserve Buitengewoon Onderhoud Watergangen

Voor het Buitengewoon Onderhoud Watergangen wordt in 2020 een systeemreserve gevormd. De hoogte van de reserve is nog niet bekend. Toekomstige afwijkingen in de realisatie ten opzichte van het begrote exploitatiebudget gaan we vereffenen met deze systeemreserve.

Onttrekkingen

Afkoopsommen erfpachten € 135.000

De mogelijkheid bestaat om erfpachten voor een periode van dertig of vijftig jaar af te kopen. Het afkopen van erfpachten is een voortdurend proces, waarbij de ontvangsten jaarlijks wisselen. Het bedrag aan erfpachtcanons dat hierdoor niet wordt ontvangen, wordt jaarlijks gecompenseerd door een onttrekking aan de reserve afkoopsommen erfpachten en ten bate gebracht van het exploitatieresultaat. In 2020 wordt € 135.000 onttrokken aan deze reserve.

Voorzieningen

Voorziening onderhoud wachtgelden en pensioenen

Stand pensioenvoorziening 1 januari 2021 (begroot):	€ 3.338.240
Stand wachtgeldvoorziening 1 januari 2021 (begroot):	€ 58.391
Toevoeging voorziening wachtgeld en pensioenen:	€ 0
Onttrekking voorziening wachtgeld en pensioenen:	€ 206.973

Uit de pensioenvoorziening voor voormalig bestuurders wordt naar verwachting in 2021 voor circa € 150.350 aan pensioenen uitgekeerd. Voor wachtgeld/uitkeringen verwachten we een onttrekking van

€ 56.623. Het betreft wachtgeld voor voormalig bestuurders of ons eigen risicoaandeel in uitkeringen van voormalig medewerkers. Aan het eind van het jaar wordt beoordeeld of de voorziening wachtgelden en pensioenen voldoende is om gemaakte afspraken te kunnen financieren. Indien nodig wordt de voorziening aangevuld. We begroten daarom geen toevoeging aan deze voorziening. Voor wat betreft de pensioenen zijn de actuariële berekeningen de basis voor de voorziening pensioenen.

Voorziening spaarverlof

Stand voorziening spaarverlof 1 januari 2021 (begroot)	€ 680.488
Toevoeging voorziening spaarverlof:	€ 60.800
Onttrekking voorziening spaarverlof:	€ 0

Deze voorziening wordt gevormd door de opbrengst van gekochte verlofdagen van personeel en dient om (in de toekomst) bij opname van deze verlofdagen de inhuur van menskracht te financieren. We begroten geen onttrekking voor 2020 omdat vooralsnog geen grote onttrekkingen worden verwacht.

7.11 Bedrijfsvoering

De paragraaf bedrijfsvoering geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens rond de bedrijfsvoering van het hoogheemraadschap. Met bedrijfsvoering bedoelen wij de bedrijfsprocessen die nodig zijn om de beleidsdoelstellingen uit de programma's te realiseren. Een deel komt terug in het ondersteunende programma. We noemen hier de belangrijkste punten voor 2021.

Goed Werkgeverschap

In 2019 zijn we gestart met het programma Goed werkgeverschap. Onze visie op goed werkgeverschap is als volgt:

Wij zorgen voor een plezierige, gezonde en veilige werkomgeving waarin medewerkers het beste uit zichzelf kunnen halen. Voor iedereen is er uitdagend werk, met ruimte en verantwoordelijkheid. Wij dagen onze medewerkers uit om hun talent optimaal in te zetten en stimuleren hen om zich blijvend te ontwikkelen. Waarom? Omdat, gelukkige medewerkers de beste medewerkers zijn, die net dat stapje extra zetten om hét verschil te maken voor onze omgeving.

Sinds 2019 werken we aan een viertal strategische doelstellingen, die zijn afgeleid van deze visie en ons helpen om ons goed werkgeverschap verder uit te bouwen:

1. duurzamer inzetten en benutten van nieuw talent
2. beter vinden en aantrekken van nieuw talent
3. bewuster omgaan met veiligheid en gezondheid
4. meer wendbare en flexibele organisatie

De in 2020 ontwikkelde integrale visie op duurzaam werken, wordt in 2021 verder geconcretiseerd. Zo passen we ons huidig instrumentarium aan in het licht van deze visie en geven we meer

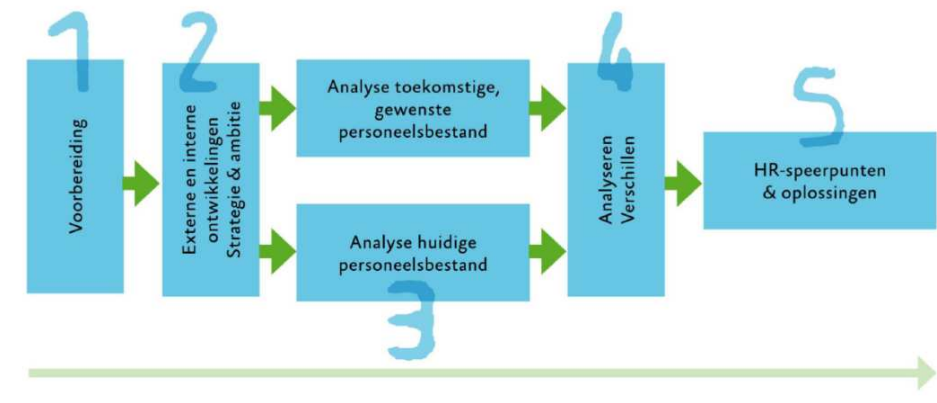
aandacht aan communicatie hierover door goede voorbeelden te delen en het instrumentarium en de mogelijkheden hiervan breder onder de aandacht te brengen.

In 2020 hebben we een goede basis neergelegd voor het vinden en aantrekken van nieuw talent, door het uitwerken van ons 'employer brand' en de doorvertaling naar arbeidsmarktcommunicatie(middelen). In 2021 werken we dit verder uit. We zorgen dat de wijze waarop we ons als werkgever presenteren, het werving- en selectieproces en de eerste echte kennismaking van nieuwe medewerkers met onze organisatie goed samenhangend en vlotlopend proces wordt, waaruit ons goed werkgeverschap blijkt.

Het in 2019 uitgevoerde veiligheidscultuuronderzoek heeft een aantal concrete verbeterpunten opgeleverd, waarmee we in 2020 aan de slag zijn gegaan. In 2021 willen we de vervolgstap zetten door onze ambitie op dit vlak te bepalen. Deze ambitie is vervolgens richtinggevend aan de vervolgacties.

Strategisch Personeelsplanning

In het licht van wendbaarheid van de organisatie hebben we in 2019 en 2020 gewerkt aan Strategische Personeelsplanning, zie onderstaande afbeelding:

Met het doorlopen van dit proces hebben we in beeld welke maatregelen er nodig zijn om ons aan te passen op onze omgeving en daarmee onze toekomstbestendigheid te vergroten. In 2021 werken we deze maatregelen verder uit. De belangrijkste thema's hierin vormen zich rondom het meer en beter positief communiceren over en profileren van het werk van het waterschap, het groeien als lerende organisatie en het flexibiliseren en professionaliseren van het samenspel tussen onze 'business' en onze ICT-organisatie.

Interne beheersing

In 2020 wordt een plan van aanpak uitgewerkt om te gaan werken met een rechtmatigheidsverklaring/In Control statement. Na bestuurlijke afstemming en vaststelling van dit plan zal de uitvoering in 2021 worden opgepakt.

Inkoop en aanbesteding (duurzaam aanbesteden)

In maart 2017 heeft het algemeen bestuur van het hoogheemraadschap de nota Duurzaamheid vastgesteld. In die nota zijn doelstellingen opgenomen voor energie, klimaat(mitigatie) en grondstoffen (zie figuur).

Daarnaast is in de nota het *procesdoel* geformuleerd:

'Uiterlijk in 2021 is duurzaamheid verankerd in al onze werkprocessen.'

Energie	Klimaat	Grondstoffen
Jaarlijks 2% besparing op energieverbruik	Jaarlijks 1% minder uitstoot van koolstofdioxide (CO ₂)	In 2020 10% 'circulair inkopen'
In 2020 minimaal 40% van energiegebruik zelf duurzaam opgewekt	[in 2020 30% minder uitstoot dan in 1990]	[hergebruik van grondstof en/of geen ongewenst afvalproduct]
In 2025 100% zelf duurzaam opgewekt (= energieneutraal)	In 2050 géén netto uitstoot van broeikasgassen (= emissieneutraal)	in 2030 50% circulair
		In 2050 een volledig 'circulaire economie'

In 2019 is het uitvoeringsprogramma 'Circulaire economie' door het Rijk vastgesteld, waaraan ook de waterschappen zich hebben verbonden. Dit heeft geleid tot aanvullende afspraken over duurzame aanbesteding van grond-, weg- en waterbouwprojecten (GWW).

Het betreft:

- 2023: 100% van de aanbestedingen wordt circulair uitgevraagd
- 2030: 100% circulair aanbesteden

Om deze organisatie-brede doelstellingen te realiseren, is een programmatische aanpak gekozen. Zo kan op samenhangende wijze afdeling overstijgend gewerkt worden. Eén van de hoofdinspanningen, waarmee het waterschap een belangrijke bijdrage kan leveren aan de genoemde doelstellingen, is duurzame inkoop en aanbesteding. De aanpak richt zich op de processen vanaf de start van een inkoop of aanbesteding tot aan de afronding van de opdracht. Deze processen liggen in het verlengde van 'duurzaam opdrachtgeverschap'. Beide trajecten moeten goed op elkaar aansluiten.

Voor duurzame inkoop en aanbesteding zijn de volgende doelstellingen benoemd:

- via processen van inkoop en aanbesteding een grotere bijdragen leveren aan de duurzame doelstellingen van het hoogheemraadschap (energie, klimaat, grondstoffen);
- realiseren van specifieke doelstelling(en) voor circulair aanbesteden (GWW-sector);
- eind 2021 is duurzaamheid verankerd in processen van inkoop en aanbesteding.

Informatiebeveiliging

In 2021 gaan we uitvoeren wat we in 2020 aan fundament opgebouwd hebben. Op alle normen in de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) hebben we maatregelen benoemd en belegd in de organisatie. Middels onze Informatie Security Management Systeem heeft dit ook

een plek gekregen in onze PDCA-cyclus. Periodiek wordt beoordeeld of de maatregelen uitgevoerd zijn. Dit geldt zowel voor procesautomatisering als voor kantoorautomatisering. Onze 'vulnerability scanner' heeft onze kwetsbaarheden in beeld gebracht en deze zijn verholpen. We zijn voorbereid op eventuele mogelijke cyberaanvallen. In 2021 zal het laatste gedeelte van onze bewustzijn programma uitgevoerd worden zodat alle medewerkers bewust zijn op de risico's van informatiebeveiliging en privacy.

Samenwerking Financiële eenheid

De Financiële eenheid heeft als doel het invullen van de financieel administratieve functie voor de Hoogheemraadschappen van Delfland, Rijnland en Schieland en de Krimpenerwaard.

Om in de toekomst meer robuust te zijn, gaan we gebruik maken van de digitale ontwikkelingen, zoals e-facturatie. De Financiële eenheid gaat een meer controlerende rol vervullen daar de invoerwerkzaamheden verder gedigitaliseerd gaan worden.

De Financiële eenheid gaat per kwartaal de samenwerkingsafspraken aan de hand van prestatie-indicatoren rapporteren aan de drie partners. Wij spreken van een samenwerkingsovereenkomst aangezien de Financiële eenheid ook de komende jaren afhankelijk is van de kwaliteit van aanleveren door onze partners.

8. Investerings

8.1 Verzamel- en programmakredieten 2021

In dit hoofdstuk worden de verzamelkredieten en programmakredieten voor het jaar 2021 beschreven.

Een verzamelkrediet is een krediet inzake het komende begrotingsjaar, opgebouwd uit een aantal kleinere deelkredieten voor aparte uitgaven. Het instrument is bedoeld voor het bundelen van samenhangende vervangingsinvesteringen, voor voorbereidingskredieten en investeringen van een beperkt bestuurlijk belang. Hieronder vallen investeringen die gebaseerd zijn op aanvaard beleid, vervangingen of renovaties zonder impact op de omgeving.

Een programmakrediet is een krediet voor de programmatische uitvoering van samenhangende werkzaamheden of maatregelen binnen een gebied, waarbij het uit oogpunt van effectiviteit en efficiency nuttig is met budgetten te werken die over jaargrenzen heen kunnen schuiven.

De voorgenomen wijze van besteding is hieronder verder toegelicht.

Programma 1: Waterveiligheid

Omschrijving	Bedrag
Reconstructie van primaire waterkeringen	€ 800.000
Totaal verzamelkredieten programma 1	€ 800.000

In 2021 zal circa 1800 m² van de steenglooiing op diverse locaties aan de IJsseldijk Schielandse zijde herzet worden. We starten met de voorbereidings- en engineeringfase van het buitengewoon onderhoud van de Snelle Sluis te Moordrecht. In 2021 wordt de voorbereidings- en engineeringfase van de moderniseren van de sluitmiddelen van zes coupures in de Lekdijk afgerond. De voorbereiding van de verkenning steenglooiing Schuwacht wordt opgestart.

Programma 2: Watersysteem

Omschrijving	Bedrag
Renovatie kunstwerken 2021	€ 801.000
Vorbereidingskrediet gemaal Wilde Veenen	€ 48.000
Beschoeiing 2021	€ 750.000
Totaal verzamelkredieten programma 2	€ 1.599.000

Renovatie kunstwerken 2021

In 2021 voeren we renovaties uit aan een zestal gemalen, schaffen we droogzetschotten aan ten behoeve van inspecties en starten we voorbereidingen voor de renovatie van gemaal Wilde Veenen.

Beschoeiing 2021

Een relatief nieuw project binnen het Buitengewoon Onderhoud Watergangen betreft het vervangen van (3,5 kilometer) beschoeiing. De watergangen Plastocht en Lange Tocht richting het gemaal Binnenwegse Polder in Zoetermeer zijn gebaggerd. Uit nader onderzoek is gebleken dat deze watergangen niet voldoen aan het noodzakelijke leggerprofiel. Om aan dit leggerprofiel te voldoen moeten deze watergangen worden verdiept door de vaste bodem te verwijderen tot de juiste diepte. Als gevolg van deze verdieping is het noodzakelijk dat de huidige beschoeiing (die in een slecht staat verkeerd) wordt vervangen. De nieuwe beschoeiing vormt dan een stabiele grondkerende functie waardoor afkalvering van de oevers door de hoge stroming wordt voorkomen.

Programma 3: Afvalwater

Omschrijving	Bedrag
Vervanging nooddouches	€ 200.000
Vervanging procesautomatisering	€ 200.000
Vervanging tank inclusief doseerinstallatie	€ 65.000
Vetafscheiding nabezinktanks Kralingseveer	€150.000
Optimaliseren leidingwerk awzi Kralingseveer	€500.000
Vervanging bemonsteringssystemen	€300.000
Voorbereiding vervanging beluchtinstallatie	€75.000
Totaal verzamelkredieten programma 3	€ 1.490.000

Vervanging nooddouches

Op diverse awzi's zijn de nooddouches technisch en financieel afgeschreven. Bij het werken met chemicaliën is een noodvoorziening verplicht. Vanuit de wetgever maar ook vanuit goed werkgeverschap. Vervanging is noodzakelijk om in noodsituaties afdoende bescherming te bieden aan de eigen medewerkers en leveranciers of aannemers.

Vervanging procesautomatisering

Het krediet is bedoeld voor het vervangen van de hardware en de software van diverse systemen binnen de procesautomatisering. Hiermee kunnen de verschillende installaties (awzi's en rioolgemalen) aangestuurd worden zodat een ongestoorde werking van het zuiveringsproces zoveel als mogelijk is gewaarborgd.

Vervanging tank inclusief doseerinstallatie

Vervanging van opslagtank voor chemicaliën inclusief doseerinstallatie op de awzi Berkenwoude. Noodzakelijk voor de fosfaatverwijdering in het zuiveringsproces.

Vetafscheiding nabezinktanks Kralingseveer

Plaatsen van systeem van vetafscheiding bij de nabezinktanks van Kralingseveer. In navolging van de overige awzi's is dit systeem ook hier gewenst.

Optimaliseren leidingwerk awzi Kralingseveer

Door de jaren heen zijn er diverse aanpassingen gedaan aan de installatie, waaronder het vergroten en of verplaatsen van pompen. Het krediet is bedoeld voor het vervangen en optimaliseren van het leidingwerk van cv, slib, gas en water.

Vervanging bemonsteringssystemen

Vervanging van alle bestaande monsternameteksten (19 stuks). Hiermee wordt de vuillast in het in- en effluent gemeten. Om te voldoen aan een wettelijke verplichting en tevens essentieel voor de bedrijfsvoering van het zuiveringsproces.

Vorbereiding vervanging beluchttingsinstallatie

Vorbereidingskrediet voor inspectie en advies vervanging beluchttingsinstallatie, blowers en compressoren in de actiefslibtank van de awzi Kralingseveer.

Programma 4: Wegen

Omschrijving	Bedrag
Materieel	€ 90.000
Totaal verzamelkredieten programma 4	€ 90.000

Vervanging materieel Waterkeringen en Wegen € 90.000

Jaarlijks wordt op basis van het afschrijvingsbeleid en de technische levensduur een vervangingsplanning opgesteld voor materieel voor algemeen gebruik en groenonderhoud aan de wegen. Uit een beoordeling van de staat van het materieel is in het voorjaar de meerjarenbegroting aangepast. Voor 2021 staat de vervanging van o.a. de houtversnipperaar en een klepelmaaier gepland.

Omschrijving	Bedrag
Vervanging wegbruggen	€ 1.015.000
Reconstructie polderwegen	€ 1.800.000
Totaal programmakredieten programma 4	€ 2.815.000

Vervanging wegbruggen

De investering betreft de jaarlijkse opgave voor het vervangen van acht Wegbruggen voor nieuwe bruggen, een duiker of een dam in de Krimpenerwaard. In voorbereiding zijn onder andere een aantal bruggen in de Tiendweg in Krimpen. De uitvoering voor 2021 past niet binnen de kaders van het Meerjarenprogramma wegen en wegbruggen 2021-2023. Vanwege extra bodemonderzoekkosten i.v.m. PFAS is voor

2021 en 2022 € 60.000 extra budget nodig. Bij het bepalen van de definitieve volgorde van uitvoering wordt rekening gehouden met de behoeften van de omgeving.

Reconstructie polderwegen

Het betreft kredieten ten behoeve van de voorbereiding en uitvoering van onder meer de volgende wegen:

De opgave voor 2021-2023 is om gemiddeld 4 km weg per jaar te reconstrueren.

In 2021 zijn in voorbereiding: Tiendweg West in Ouderkerk aan den IJssel, Beijersche Weegje en Korte Gouderakse Tiendweg in Gouderak, Tiendweg in Krimpen, Beijerscheweg en Bosweg in Stolwijk en Tussenlanen en Benedenberg in Bergambacht.

De uitvoering voor 2021 past binnen het kader van het Meerjarenprogramma wegen en wegbruggen 2021-2023. Bij het bepalen van de definitieve volgorde van uitvoering wordt rekening gehouden met de behoeften van de omgeving. Een tweetal van de in 2021 voorbereide wegen zal worden uitgevoerd

Programma 5: Omgeving & Organisatie

Omschrijving	Bedrag
Verkiezingen 2023, bijdrage 2021	€ 101.000
Totaal verzamelkredieten programma 5	€ 101.000

Verkiezingen

Met de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Infrastructuur en Waterstaat is afgesproken dat de waterschappen voor de verkiezingen van 2023 (en daarna) jaarlijks 25% van de kosten vooraf gaan betalen via de Rijksfactuur. Voor de verkiezingen van 2023

wordt door de waterschappen betaald in 2020, 2021, 2022 en 2023. De jaarlijkse bijdrage van ons hoogheemraadschap is € 101.000 per jaar.

Ondersteunende producten

Omschrijving	Bedrag
Huisvesting	€ 100.000
Totaal verzamelkredieten ondersteunende producten	€ 100.000

Huisvesting

Dit betreft vervangingen van onderdelen van het gemeenlandshuis die niet in de renovatie van het hoofdkantoor zijn opgenomen.

8.2 Nog te voteren investeringen

Hier wordt een totaaloverzicht opgenomen van het investeringsprogramma waarvoor we nog kredieten beschikbaar stellen. De onderwerpen daarvan zijn al vermeld in het hoofdstuk [Programma's](#). Het overzicht hier is uitgebreid met uitgavenpatronen en kapitaallasten.

Programma 1

Investering	Te voteren investeringsbedragen					
	Totaal	2021	2022	2023	2024	2025 en verder
Uitvoering Capelle-Zuidplas	18.141	18.141				
Subsidie Capelle -Zuidplas	-16.130	-16.130				
Uitvoering Gouderak (KIJK)	186.830		186.830			
Subsidie Gouderak (KIJK)	-166.118		-166.118			
HWBP	22.723	2.011	20.712			
Reconstructie primaire wk	7.330	800	800	800	2.465	2.465
Reconstructie regionale wk	4.995	1.665	1.665	1.665		
Totaal Programma 1	35.048	4.476	23.177	2.465	2.465	2.465

Bedragen x € 1.000

Meerjarenprognose uitgaven					
Totaal	2021	2022	2023	2024	2025 en verder
18.141	478	478		478	16.707
-16.130	-425	-425		-425	-14.855
186.830		23.830	30.000	35.000	98.000
-166.118		-21.188	-26.674	-31.120	-87.136
22.723	53	2.695	3.326	3.933	12.716
7.330	800	800	800	2.465	2.465
4.995	1.665	1.665	1.665		
35.048	2.518	5.160	5.791	6.398	27.897

Programma 2

Investering	Te voteren investeringsbedragen					
	Totaal	2021	2022	2023	2024	2025 en verder
Peilbeheer	3.020	520	500	500	500	1.000
Renovatie vervanging kunstwerken WS	6.951	1.341	1.310	1.100	1.200	2.000
Baggeren	1.150	1.150				
Wateroverlastopgave	21.057	2.948	4.000	3.909	3.350	6.850
Project - Inlaat Leuvehaven-Leuvekolk	250	250				
Project - Uitvoering studies en efficiëntieplannen (Duurzame energieproductie)	750	250	250	250		
Watervoorziening	3.950	200	700	900	1.350	800
Kwaliteit - Waterkwaliteitsmaatregelen overige wateren	1.372	372	200	200	200	400
Kwaliteit - Uitvoer Kaderrichtlijn Water 2022-2027	3.575		544	544	544	1.944
Klimaatadaptatie	4.050	600	800	1.400	1.250	
Cultureel erfgoed molens	702	702				
Materieel HHSK	125		75		50	
Totaal Programma 2	46.952	8.333	8.379	8.802	8.444	12.994

Bedragen x € 1.000

Meerjarenprognose uitgaven					
Totaal	2021	2022	2023	2024	2025 en verder
3.020		770	500	500	1.250
6.951	341	1.060	1.350	1.100	3.100
1.150	750	400			
21.057	398	2.175	3.275	3.451	11.758
250		250			
750	25	108	243	250	125
3.950	50	300	550	1.000	2.050
1.372	22	250	300	300	500
3.575		200	544	544	2.288
4.050		400	850	1.290	1.510
* 602	350	252			
125		50	25	25	25
46.852	1.936	6.215	7.636	8.459	22.606

* er wordt reeds €100.000 in 2020 uitgegeven

Programma 3

Investering	Te voteren investeringsbedragen					
	Totaal	2021	2022	2023	2024	2025 en verder
Renovatie awzi's	38.210	2.610	5.500	5.800	13.200	11.100
Renovatie transportstelsels	1.600		1.600			
Bijdrageregelingen	400	100	100	100	100	
Bijdragen aan gemeenten	7.265	1.500	3.265			2.500
Duurzame energieproductie	2.375	875	875	625		
Totaal Programma 3	49.850	5.085	11.340	6.525	13.300	13.600

Bedragen x € 1.000

Meerjarenprognose uitgaven						
Totaal	2021	2022	2023	2024	2025 en verder	
38.210	725	2.385	5.150	13.800	16.150	
1.600		600	1.000			
300	100	100	100			
7.265	150	4.615			2.500	
2.375	200	450	700	650	375	
49.750	1.175	8.150	6.950	14.450	19.025	

* er wordt reeds €100.000 in 2020 uitgegeven

Programma 4

Investering	Te voteren investeringsbedragen					
	Totaal	2021	2022	2023	2024	2025 en verder
Reconstructie polderwegen	5.900	1.800	1.950	2.150		
Vervanging wegbruggen	2.310	1.015	885	210	200	
Aanpak black en grey spots	200	100			100	
Duurzaamveilig	1.000				1.000	
Materieel HHSK	500	90	410			
Totaal Programma 4	9.910	3.005	3.245	2.360	1.300	

Bedragen x € 1.000

Meerjarenprognose uitgaven						
Totaal	2021	2022	2023	2024	2025 en verder	
5.900	200	1.600	1.950	1.750	400	
2.310	1.015	885	210	200		
200	100			100		
1.000				500	500	
500	90	110	300			
9.910	1.405	2.595	2.460	2.550	900	

Programma 5

Investering	Te voteren investeringsbedragen					
	Totaal	2021	2022	2023	2024	2025 en verder
Verkiezingen	473	101	121	251		
Totaal Programma 5	473	101	121	251		

Bedragen x € 1.000

Meerjarenprognose uitgaven						
Totaal	2021	2022	2023	2024	2025 en verder	
473	101	121	251			
473	101	121	251			

Ondersteunende producten

Investering	Te voteren investeringsbedragen					
	Totaal	2021	2022	2023	2024	2025 en verder
Huisvesting	2.635	635	1.800	100	100	
Totaal ondersteunende producten	2.635	635	1.800	100	100	

Bedragen x € 1.000

Meerjarenprognose uitgaven						
Totaal	2021	2022	2023	2024	2025 en verder	
2.635	250	450	435	850	650	
2.635	250	450	435	850	650	

Totaal HHSK	144.867	21.645	48.071	20.513	25.619	29.079
--------------------	----------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

144.667	7.395	22.700	23.533	32.717	58.382
----------------	--------------	---------------	---------------	---------------	---------------

9. Meerjarenbegroting 2021-2024

Meerjarenbegroting naar programma's en kostendragers

Bedragen x
€ 1.000

	MJP2020 JS 2021	PB2021 JS 2021	PB2021 JS 2022	PB2021 JS 2023	PB2021 JS 2024
Waterveiligheid					
Eigen plannen	410	431	416	414	409
Plannen van derden	228	242	231	229	226
Beheersinstrumenten waterkeringen	2.088	1.864	1.828	1.822	1.806
Aanleg en onderhoud waterkeringen	11.270	11.564	11.575	11.656	11.561
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	294	307	298	297	295
Totaal Waterveiligheid	14.289	14.407	14.348	14.418	14.297

Watersysteem					
Eigen plannen	4.417	4.763	4.298	4.624	4.588
Plannen van derden	242	249	244	203	206
Beheersinstrumenten watersystemen	1.577	1.343	1.341	1.287	1.291
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	4.947	5.247	4.940	5.290	5.502
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	4.885	4.942	5.064	5.047	4.957
Beheren hoeveelheid water	9.049	9.187	9.015	8.891	9.034
Calamiteitenbestrijding watersystemen	213	215	187	186	186
Monitoring watersystemen	1.474	1.434	1.504	1.528	1.532
Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	178	207	52	48	46
Totaal Watersysteem	26.982	27.588	26.645	27.105	27.341

Afvalwater					
Eigen plannen	754	929	784	777	830
Plannen van derden	37	39	37	37	61
Getransporteerd afvalwater	3.700	3.620	3.518	4.199	4.138
Gezuiverd afvalwater	13.093	13.655	13.807	12.831	12.670
Verwerkt slib	5.363	5.476	5.365	5.440	5.376
Afvalwaterbehandeling door derden	15.004	15.011	15.203	15.105	15.201
Rioleringsplannen en subsidies lozingen	195	198	193	170	218
Aanpak diffuse emissies derden	0	0	0	0	0
Totaal Afvalwater	38.147	38.928	38.907	38.560	38.494

Wegen					
Eigen plannen	27	29	28	96	95
Plannen van derden	34	36	35	34	34
Beheersinstrumenten wegen	120	121	117	117	116
Aanleg en onderhoud wegen	3.759	3.798	3.779	3.814	3.924
Wegenverkeersregeling en- verkeersveiligheid	394	398	344	352	349
Totaal Wegen	4.334	4.383	4.303	4.414	4.519

Omgeving en Organisatie					
Eigen plannen	732	765	701	720	715
Plannen van derden	0	0	0	0	0
Beheer keurkwartet en VTH-beleid	644	705	695	609	604
Vergunningen en meldingen	1.992	1.999	1.908	1.881	1.861
Adviezen vergunningen	404	417	409	396	392
Toezicht	2.724	2.821	2.766	2.764	2.741
Handhaving	72	72	72	72	72
Belastingheffing	3.304	3.417	3.452	3.536	3.637
Invordering	594	607	611	622	636
Bestuur	2.753	2.781	2.624	2.560	2.627
Externe communicatie	1.874	1.910	1.905	1.953	1.939
Algemeen	0	0	0	0	0
Totaal Omgeving en Organisatie	15.092	15.495	15.142	15.115	15.224

Totale kosten	98.845	100.802	99.345	99.612	99.875
----------------------	---------------	----------------	---------------	---------------	---------------

Dekkingsmiddelen					
Belastingopbrengsten: watersysteemheffing	49.341	49.341	50.081	50.832	51.595
Belastingopbrengsten: zuiveringsheffing	40.182	40.561	41.372	42.200	43.255
Belastingopbrengsten: wegenbeheer	4.413	4.413	4.501	4.591	4.683
Dividenden en bonusuitkeringen	350	350	350	350	350
Totale dekking	94.286	94.665	96.304	97.973	99.882

Bestemmingsreserve					
Onttrekking watersysteemheffing	135	135	142	151	159
Onttrekking zuiveringsheffing	0	0	0	0	0
Totale dekking	135	135	142	151	159

Resultaat voor bestemming (tekort)	4.424	6.002	2.899	1.487	
Resultaat voor bestemming (overschot)					-166

Tariefegalisatiereserve					
Onttrekking tariefegalisatiereserve	4.424	6.002	2.899	1.487	
Storting bestemmingsreserves					-166
Totale dekking	4.424	6.002	2.899	1.487	-166

Resultaat na bestemming	0	0	0	0	0
--------------------------------	----------	----------	----------	----------	----------

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

10. Overzicht lopende projecten

Bruto prognose kosten lopende projecten						
Programma	Omschrijving project	Actueel krediet	2021	2022	2023	2024
P1	Project KIJK (incl. subsidie opbrengsten)	22.000.000	7.500.000	5.800.000	1.755.593	
	Rottekade	3.083.189	1.350.000			
	Start en voorbereidingskrediet	520.000	260.000			
	Herzetten steenglooiing Nijverheidsstraat	750.000	158.000			
		26.353.189	9.268.000	5.800.000	1.755.593	0
P2	Optimalisatie meetnet watervoorziening	330.000	228.000			
	Renovatie kunstwerken 2014	621.369	420.022			
	Structurele aanpak Kralingse Plas	1.500.000		500.000		
	Waterpl.Capelle a/d IJssel '14	591.357	60.000	60.000		
	ZPP Automatische stuw	232.000	100.200	120.000		
	ZPP Koppeling 2e Tocht	336.000	102.000	200.000		
	ZPP Overstort Bierhoogt	91.000	54.900			
	Gemaal Achterbroek	4.150.000	2.000.000	1.500.000		
	ZPP Risicopost Uitvoeringsprogramma Zuidplaspolder	945.000	215.000	377.561		
	Algemeen	2.957.000	602.000	97.613		
	Programmamanagement 2019-2020	5.282.778	369.000	2.200.000	2.367.000	
	Renovatie kunstwerken 2017, personeelslasten	90.000	50.000			
	De klimaat bestendige Agniesenbuurt	1.370.000		197.662		197.662
	Verzamelkrediet personeelslasten	2.542.000	1.300.000	765.000	100.000	
	Peilscheiding Vlietkade	500.000	200.000	155.377		
	Urban Waterbuffer bij het Nieuwe instituut	125.000	125.000			
Groenblauw dak De Doelen	75.000	75.000				

	Inlaat Krimpen	4.450.000	450.000			
	Renovatie gemaal Groene Balkon (initiatie)	90.000	50.000			
	Wateroverlastopgave. Rotterdam 2019 Kansenkrediet 2	50.000	20.000			
	Klimaatadaptieve Robert Fruinstraat	175.000	175.000			
	Beheermaatregel: Plaatsen nood aansluiting op persleiding gemaal De Esch	208.000	138.000			
	Uitbreiding meetnet	130.000	40.000			
		26.841.504	6.774.122	6.173.213	2.467.000	197.662
P3	Bellenbeluchting Groenendijk	1.110.000	1.040.000			
	Bellenbeluchting Kortenoord	1.510.000	1.415.000			
	Renovatie Kralingseveer: aanpassing en vergroten leidingtunnel	70.000	70.000			
	Vorbereiding luchtbehandeling Kralingseveer	2.500.000	1.600.000	775.000		
	Urban Waterbuffer bij het Nieuwe instituut	75.000	75.000			
	Groenblauw dak De Doelen	25.000	25.000			
	Hernieuwbare energie awzi Kortenoord	250.000	27.500			
		5.540.000	4.252.500	775.000	0	0
Eindtotaal		58.734.693	20.294.622	12.748.213	4.222.593	197.662

*Voor lopende projecten in programma 4, programma 5 en ondersteunde producten zijn geen bruto kosten gemeld in 2021-2024.